

Young Urban Protestants

**een onderzoek naar 20-35-jarigen in een aantal stadskerken
binnen de Protestantse Kerk in Nederland**

**Niels de Jong
in samenwerking met de IZB
2011**

Inhoudsopgave

0. Inhoudsopgave
1. Voorwoord
2. Een greep uit de literatuur
3. Wat zeggen de sociologische onderzoeken?
4. Een nader onderzoek
5. Kerken met Young Urban Protestants
 - a. Jeruzalemkerk (Amsterdam)
 - b. De Samaritaan (Rotterdam)
 - c. Pelgrimvaderskerk (Rotterdam)
 - d. Nieuwe Kerk (Utrecht)
 - e. Jacobijkerk (Utrecht)
6. interviews met de voorgangers
 - a. ds. Bas van der Graaf (Jeruzalemkerk)
 - b. ds. Henk de Graaff (De Samaritaan)
 - c. ds. Piet de Jong (Pelgrimvaderskerk)
 - d. ds. Carol van Wieren (Nieuwe Kerk)
 - e. ds. Arjan Markus (Jacobijkerk)
7. Uitkomsten enquêtes
8. Opvallende andere kerken
 - a. Elthetokerk – Amsterdam (Nellie van Maanen)
 - b. Pelgrimskerk – Rotterdam (ds. Jos Slager)
 - c. Domkerk – Utrecht (ds. Netty de Jong – Dorland)
 - d. Christi Triomfatorkerk – Den Haag (ds. Berit Bootsma)
 - e. Marcuskerk – Den Haag (ds. Rene de Reuver)
 - f. Pax Christijkerk – Den Haag (ds. Peter Bakker)
9. Aanvullende geluiden uit het veld
 - a. Marleen Blootens
 - b. Marit Bassa
 - c. Ds. Ruben van Zwieten
 - d. Karel Smouter
 - e. Ds. Paul Visser
 - f. Ds. Martijn van Laar
 - g. Ds. Tim Vreugdenhil
10. Conclusies
 - a. Vijf sleutels
 - b. Aanbevelingen bij de sleutels
11. Literatuurlijst en namenregister

Bijlage I: enquête voor de 20 – 35-jarigen

Bijlage II: interviewvragen voor predikanten

Bijlage III: gespreksvragen voor nadere bespreking

Voorwoord

Vijftien jaar geleden was het aantal jongeren in de Rotterdamse gemeente 'De Samaritaan' op één hand te tellen. Sindsdien is de gemeente gestaag gegroeid. Op dit moment vormen twintigers en dertigers de grootste categorie in het actieve ledenbestand. Dat is zeer opmerkelijk, zeker als je daarbij bedenkt dat de gemeente met haar sobere liturgie zo op het eerste gezicht weinig spectaculairs te bieden heeft. Wat is hier het geheim? Die vraag ligt aan de basis van een onderzoek dat ik in het afgelopen half jaar hebt uitgevoerd.

In enkele gemeenten in andere grote steden zijn vergelijkbare processen waar te nemen. Het zijn gemeenten die weten wat het is om in een geseculariseerde omgeving in een gemarginaliseerde positie kerk te zijn. Het lijkt erop dat zij het nulpunt achter de rug hebben. Ze hebben alle in meer of mindere mate in de afgelopen twee decennia veel jongeren verwelkomd. Een deel van deze toename zal kunnen worden verklaard door de trend dat het onder twintigers en dertigers steeds populairder is om in de stad te gaan of blijven wonen. Maar los daarvan: het is opmerkelijk dat een aantal kerken blijkbaar in staat is om aansluiting te vinden bij deze twintigers en dertigers, terwijl er ook allerlei stadsgemeenten zijn die daar niet of nauwelijks in slagen. Het leek me dat een nader onderzoek weleens lessen zouden kunnen bevatten voor stadskerken, maar zeker ook voor kerken buiten de stad. Immers, ontwikkelingen in de stad lopen vaak wat vooruit op ontwikkelingen elders. In het kader van (missionaire) gemeente-opbouw wordt er vaak gekeken naar succesvolle kerken in het Verenigd Koninkrijk of de Verenigde Staten. Minstens zo leerzaam lijkt het mij om te letten op kerken binnen de eigen landsgrenzen die ergens in uitblinken. Veel gemeenten kennen het probleem dat ze moeilijk jonge mensen te bereiken en 'vasthouden'. Dan is het logisch om dan eerst eens te kijken naar kerken in de Nederlandse context die dat wel bovengemiddeld lukt. Wellicht hebben zij iets ontdekt waar andere gemeenten hun voordeel mee kunnen doen.

Ik hoop op deze manier een bescheiden bijdrage te hebben geleverd aan onderzoek in eigen land. Een bescheiden bijdrage – want dit is ook weer geen promotie-onderzoek of iets dergelijks. Wellicht daagt het uit tot nader onderzoek.

Dit onderzoek is onder andere van de grond gekomen door de aanmoedigingen van prof. dr. Henk de Roest, die ook een aanbevelingsbrief schreef. Financieel is het onderzoek mogelijk gemaakt door enkele fondsen en de IZB. Laatstgenoemde organisatie heeft er ook voor gezorgd dat de resultaten van dit onderzoek in een magazine zijn verwerkt. Dat magazine is onder andere aangeboden aan de generale synode van de Protestantse Kerk in Nederland.

Dit tijdschrift bevat de resultaten van een onderzoek in vijf stadsgemeenten, te weten: Jeruzalemkerk (Amsterdam), Jacobikerk (Utrecht), Nieuwe Kerk (Utrecht), Pelgrimvaderskerk (Rotterdam) en De Samaritaan (Rotterdam). De nadruk heeft gelegen op interviews met de voorgangers van de kerken en enquêtes en gesprekken met de jongeren uit de doelgroep, *Young Urban Protestants*. Daarnaast zijn allerlei stadspredikanten ondervraagd van andere kerken die in toenemende mate jonge mensen mogen verwelkomen. De vraag die bij dit onderzoek centraal stond was: Waarom zijn de *Young Urban Protestants* betrokken bij deze stadsgemeenten en wat valt hiervan te leren?

Het is overigens niet moeilijk om kanttekeningen te plaatsen bij de vijf onderzochte gemeenten. Ik noem er een aantal en reageer er direct op in de hoop dat dit onderzoek niet bij voorbaat al in een hoek wordt gezet.

- *Zijn deze gemeente over het algemeen niet veel te blank en hogeropgeleid?* Dat is zonder meer waar en daar zouden ze zeker in moeten groeien wat mij betreft. Lang niet alle lessen die deze gemeenten hebben geleerd zijn dan zomaar van toepassing op contexten waar vooral sprake is van een bevolking die laagopgeleid en multicultureel is. Een soortgelijk

onderzoek als dit onderzoek zou plaats kunnen vinden onder (de weinige) PKN-gemeenten die er wel in slagen om bijvoorbeeld andere etniciteiten te binden.

- *Gelden voor deze gemeenten niet de reguliere 'gemeente-opbouw-principes'?* Voor een groot deel wel. Veel van de lessen die in dit onderzoek genoemd worden, zijn niet nieuw en gelden ook als je andere doelgroepen wilt bereiken. Toch zal blijken dat er ook een aantal lessen zijn die met name belangrijk zijn richting de jongere generaties.
- *Profiteren deze gemeenten niet vooral van het grote aantal studenten in deze steden?* Enerzijds wel – vandaar dat ze de bijzonder hoge 50% norm kunnen halen. Anderzijds lukt het vele andere stadsgemeenten uit dezelfde steden ook weer niet. Ook is het niet zo dat deze vijf gemeenten al decennia lang studentengemeenten zijn geweest (wellicht met uitzondering van de Jacobi-gemeente in Utrecht).
- *In de stad kan zo iets, maar dat kun je toch niet zomaar vertalen naar een dorpskerk?* Je kunt inderdaad niet alles één op één overnemen. Aan de andere kant is kerk-zijn in een stad lang niet altijd makkelijker. Je zou zelfs kunnen zeggen: als iets in een stad lukt (waar het van oudsher moeilijker is om kerk te zijn), dan kan het toch ook in een dorp?
- *Zijn dit niet allemaal kerken die vol zitten met jonge mensen uit de Biblebelt?* Uit dit onderzoek blijkt dit niet helemaal op te gaan. De kerken trekken een breed publiek – van mensen met een behoudende achtergrond tot mensen zonder kerkelijke achtergrond en alles wat daar tussen zit. Er blijkt ook uit dat deze gemeenten, meer dan een gemiddelde protestantse gemeente, mensen trekken met andere leefstijlen.

Natuurlijk bieden deze gemeenten niet gelijk de oplossing voor de crisis van de kerk. Zoals Wim Dekker het zegt in zijn boek *Missionair en marginaal*: 'Laten we niet zeggen dat het wel meevalt met de crisis omdat het hier of daar opbloeit'. Deze stadsgemeenten groeien volgens hem namelijk ook vanuit de wetmatigheid: waar iets is, wil meer zijn. Dat is zeker waar. Maar ook al vormen ze niet de oplossing voor de kerk, ze bieden wel lessen waar allerlei kerken – in de stad en op het platteland – hun voordeel mee zouden kunnen doen. Ik hoop dan ook dat diverse kerken deze lessen, door schade en schande geleerd, ter harte nemen en niet al te snel terzijde zullen schuiven.

Ten slotte nog dit. De stadsgemeenten waarin ik onderzoek deed, zijn niet volmaakt. Ook in deze gemeenten haken mensen af, geven (kaartenbak)leden niet thuis, zijn er allerlei mensen die alleen maar wat consumeren en gaat er regelmatig wat mis. Naar mijn mening zijn er ook andere en nieuwe vormen nodig om twintigers en dertigers aan geloof en kerk te binden. Dat laat allemaal onverlet dat deze gemeenten er kennelijk wel in slagen om in toenemende mate jonge mensen te trekken. Het gaat er dus niet om deze gemeenten te idealiseren, maar om wat daar gebeurt met betrekking tot jonge mensen voor het voetlicht te brengen. Ik heb de hoop dat dit zal bemoedigen. Want als het de kerk in de stad na jaren van neergang inderdaad lukt om nieuwe generaties te binden, geeft dat hoop voor het geheel van de kerk.

Niels de Jong
Najaar 2011

2. Een greep uit de literatuur

Een boek dat er uitspringt als het gaat om kerk-zijn in de stad is het boek van Peter van der Kamp. Zijn dissertatie is in 2003 uitgekomen en had als titel *'Hart voor de stad. Een praktisch-theologische studie naar kansen voor kerk-zijn in een stedelijke samenleving'*. In dit boek benadrukt hij het belang van ontwikkelingen in stadskerken. Die ontwikkelingen gaan zich namelijk ook doorzetten buiten de steden. We citeren hier, vrij uitgebreid, een van zijn aanbevelingen op dit punt. Deze aanbeveling onderstreept het belang van de uitkomsten van het onderzoek naar de betrokkenheid van twintigers en dertigers bij bepaalde stadskerken.

'In hoofdstuk 7 heb ik de voortrekkersrol van de stad besproken (...) en erop gewezen dat de stad de plek is waar de beslissingen vallen voor de hele samenleving voor de hele samenleving, waar nieuwe ontwikkelingen beginnen en waar cultuur en intellect geconcentreerd zijn. De stad is een knooppunt in de netwerksamenleving. De kerk in de stad weerspiegelt die voortrekkersrol van de stad. Dat blijkt uit het gegeven dat nieuwe ontwikkelingen zich vaak allereerst in stadskerken voordoen (zoals kleine groepen, differentiatie in kerkdiensten, onderling pastoraat en diaconaat, effecten van secularisatie, gevolgen van heterogeniteit en massaliteit) en samenhangen met het zoeken naar een juiste houding ten opzichte van ontwikkelingen in de stedelijke samenleving. Zo kunnen stadskerken pionier zijn als het gaat om het adequaat functioneren van de kerk in een samenleving waarin de stedelijke cultuur dominant is. In stadskerken is meestal 'know-how' aanwezig die van veel betekenis kan zijn voor de kerken in een bepaalde stedelijke regio. Van stadskerken gaat een stimulerende invloed uit op kerken in de omliggende plaatsen. Bovendien hebben grote steden vaak universiteiten en andere onderwijsinstellingen waardoor veel jonge mensen gedurende een aantal jaren in een stadskerk meeleven en hun visie op kerk-zijn ontwikkelen. In elk geval een deel van deze jongeren wordt later elders in het kerkelijk leven ingezet en kan dan gebruik maken van inzichten die zij zich in de stadskerk hebben eigen gemaakt. De vraag is steeds of stadskerken zich bewust zijn van deze pionierspositie en die rol op zich willen nemen. Voor de relevantie van kerk-zijn is het adequaat functioneren van de kerk in de (groot-)stedelijke samenleving van groot strategisch belang. Daarom is een belangrijke aanbeveling dat een kerkverband niet alleen zuinig moet zijn op zijn stadskerken, maar juist ook moet investeren in die stadskerken met het oog op hun vitaliteit.'
(pag. 307 en 308 uit *Hart voor de stad*)

De verstedelijking is in de afgelopen jaren alleen maar verder toegenomen en het ligt niet in de lijn der verwachting dat dit urbanisatieproces zal afnemen. De vraag is welke stadskerken een voorbeeld kunnen en willen zijn. Dit onderzoek beoogt een vijftal stadskerken voor het voetlicht te brengen. Niet omdat we enkel en alleen moeten afgaan op deze vijf kerken, maar wel omdat ook deze vijf stadskerken wellicht op bepaalde punten een stimulerende en inspirerende rol vervullen binnen de Protestantse Kerk in Nederland. Te meer omdat deze stadsgemeenten vol zitten met jonge mensen, die naar verwachting eens zullen uitwaaiëren, gaat er vanuit deze gemeenten al de nodige invloed uit. Het doel van dit onderzoek is om er achter te komen wat er precies van deze stadskerken te leren valt.

Als het om ontwikkelingen gaat heeft de (grote) stad dus een voortrekkersrol. Die voortrekkersrol in ontwikkelingen worden ook nogal eens toegeschreven aan jonge mensen en/of aan hoger opgeleiden. Dat tekent dus helemaal het belang van kerken in de stad die jonge hogeropgeleiden weten te trekken. Echter, veel kerken binnen en buiten de stad hebben juist moeite met deze groep, zeker ook gemeenten die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland. Niet voor niets belegde de Protestantse Kerk in Nederland in juni 2009 een bezinningsdag met de titel: 'Gat van de kerk – over de tussen-uit-generatie', waar het met name ging over het steeds meer gaan ontbreken van twintigers en dertigers in de kerk.

Prof. Henk de Roest wijdt in zijn boek *Huis voor de ziel* een paragraaf aan de tussengeneratie, voor hem de generatie tussen de 25 en 45 jaar. Volgens Henk de Roest is de kerk voor deze generatie een 'huis voor af en toe'. De reacties zijn over het algemeen positief op momenten dat zij in de kerk komen (bv. voor een huwelijk, een doop of een rouwdienst). Er is echter een verminderde behoefte aan kerkgang op zondagochtend, aldus de Roest. Terwijl een kerkdienst op zondagmorgen voor velen nog het hart van de kerkplek is...

De Roest signaleert dat 'de tussengeneratie' er mogelijk alleen rondom drempel- en markeringsmomenten zal zijn. Waarschijnlijk omdat zij het geleefde leven als 'druk' en 'vol' ervaren en er niet veel meer bij kan. Bovendien zegt deze generatie heel goed te kunnen geloven zonder regelmatige kerkgang. Zij verbinden zich ook anders – met name voor kortlopende en overzichtelijke activiteiten. De lijn met de kerk loopt vaak alleen via een voorganger. Toch kunnen deze jonge mensen zich wel degelijk onderdeel voelen van de gemeenschap, ook al vinden de oudere generaties in de kerk vaak dat deze jonge mensen er veel te weinig zijn en veel te weinig doen voor de kerk. Henk de Roest pleit dat kerken creatieve verbindingen met deze jonge generatie aangaat en voor hen een plek wordt om op adem te komen.

Elders in zijn boek noemt De Roest mensen van deze generatie ook wel de '*eclectische generatie*'. Ze kiezen zelf hun religieuze bronnen uit en combineren er nog wel eens lustig op los als het gaat om verschillende godsdienstige elementen.

Overigens passen de genoemde trends die De Roest waarneemt bij 'de tussengeneratie' bij bredere ontwikkelingen in de samenleving. Wellicht zijn sommige ontwikkelingen explicieter te zien bij de jongere generaties, maar de trends zijn veel breder. Te denken valt aan veranderende bindingspatronen, waarbij kortdurende en partiële betrokkenheid is de regel geworden (ook wel 'crisis van betrokkenheid' genoemd. *Geen enkele organisatie of instelling kan meer uitgaan van een vanzelfsprekende of met de overgang naar een volgende generatie gegarandeerde binding* (pag. 154 van *Huis voor de ziel*). Ook andere ontwikkelingen signaleert De Roest, zoals het feit dat mensen selecterend omgaan met het aanbod van verschillende kerkplekken in hun omgeving. Door de toegenomen mobiliteit is het aanbod van kerkplekken zeer breed geworden en door televisie en internet zijn de mogelijkheden al helemaal enorm. Daarnaast komt het steeds vaker voor dat mensen zich verbonden voelen met kerk en geloof, maar daarbij wel die kerkplek kiezen die het beste bij hen past. De kerkplek van de keuze is lang niet altijd de lokale kerkgemeenschap en kan ook wel weer veranderen na verloop van tijd. In *En de wind steekt op!* signaleert De Roest nog dat door individualisering, afnemende en kortdurende betrokkenheid, etc. gemeenschappen uiterst kwetsbaar zijn geworden. Met name in steden is de afgelopen decennia te zien geweest dat kerkelijke gemeenschappen inderdaad dan ook zomaar opgeheven of opgelost kunnen zijn.

Voor ons onderzoek zijn de volgende drie observaties van Henk de Roest van belang:

1. Kerkplekken waar 'veel te beleven' is, slagen er volgens De Roest wel beter in om mensen voor langere tijd en in grotere getale te binden.
2. De Roest pleit in zijn *Huis voor de ziel* net als in zijn eerdere boek *'En de wind steekt op!'* voor flexibel lidmaatschap, waarbij er zowel gelegenheid is om zeer toegewijd lid te zijn als gelegenheid om incidenteel en partiëel mee te leven.
3. Het grote punt uit het boek van de Roest is dat er een goede balans is tussen 'naar binnen' en 'naar buiten'. De Roest staat een kerk voor die zich enerzijds toelegt op het bewaren van het Woord, ruimten waar God ervaren kan worden, het zijn van een plek voor de ziel, etc. Anderzijds dienen kerken zich radicaal te openen voor buitenstaanders. Als beide bewegingen, de concentratie naar binnen en de gerichtheid naar buiten, blijven plaatsvinden is er toekomst voor de kerk.

Henk de Roest thematiseert in zijn boek de problemen van de tussengeneratie met de kerk. Dit wordt niet zoveel gedaan. Vaker gaat het over gemeente-opbouw los van de generaties. Soms wordt er nog wel eens de relatie van kinderen of tieners tot de kerk beschreven, maar daar blijft het wel bij in de Nederlandse gemeente-opbouw literatuur. In mijn speurtocht naar relevante thema's in de literatuur viel mij, naast dit gebrek, nog een andere lacune op: gedegen feitelijke onderzoeken op het gebied van gemeente-ontwikkelingen. Zo is er bijvoorbeeld bijzonder weinig te vinden op thema's als groeiende PKN-gemeenten of leeftijdsopbouw van gemeenten, christenen in steden, twintigers en dertigers in de kerk, e.d. Er is allemaal weinig over bekend in Nederland. De Protestantse Kerk in Nederland heeft onderkend dat ze te weinig zicht had op de cijfers, vandaar dat ze de draad weer heeft opgepakt met de publicatie van een statistische jaarbrief. Voor de rest zijn er der onderzoeken van SCP, CBS of KASKI.

In die onderzoeken gaat het vaak over getalsmatige groei, terwijl er natuurlijk ook andere vormen van groei te definiëren zijn (bv. geestelijke groei, organisatorische groei en incarnatorische groei, zoals daar melding van wordt gemaakt in *Levend Lichaam*, blz. 106 e.v.), maar die moeilijker te meten zijn. De bevindingen van divers Nederlands onderzoek zijn als volgt:

- Hoe meer kerkdiensten, hoe meer kerkbezoek (Onderzoek in 2003 van Berndts en de Graaf).
- Volgens een onderzoek van KASKI in 2004 waren de bij groeiende gemeenten de meeste nieuwe leden daarvoor ergens anders lid. Beperkte groei van mensen die niet betrokken waren bij een kerk.
- Een onderzoek van het 'Stafbureau SOW-kerken' naar groeiende gemeenten leverde de volgende observaties op:
 - Onder de groeiende gemeenten bevonden zich met name kleine gemeenten met een duidelijke identiteit.
 - Onder de groeiende gemeenten bevonden zich vooral gemeenten met een evangelicale inslag of een reformatorische inslag. De eerste groep groeiden dan met name vanwege missionaire inzet, de laatste groep vanwege geboorte-overschot.

Op protestants erf hebben mensen als Jan Hendriks, Henk de Roest, Sake Stoppels, Rein Brouwer, e.a. de laatste 20 jaar hun stem laten horen op het gebied van (missionaire) gemeente-opbouw, vitalisering en groei van de gemeente, verandering van kerken, etc. In hun boeken, waaronder enkele in de literatuurlijst genoemd zijn, nemen zij allerlei modellen, observaties, onderzoeken, bewegingen

mee van auteurs buiten onze landsgrenzen (bijv. Robert Warren, Christian Schwarz, e.a.). De twee laatstgenoemde schrijvers hebben dit ook gedaan op basis van onderzoeksgegevens, iets wat in de Nederlandse context dus grotendeels ontbreekt. Hoe goed, waar en inspirerend de boeken ook mogen zijn van genoemde Nederlandse theologen, de onderzoeksbasis die Warren en Schwarz bieden, hebben zij niet kunnen bieden. Wellicht is Nederland daar ook te klein voor.

Natuurlijk is er buiten de meer kerkelijk-gebonden uitgaven, ook een hele wereld aan publicaties over culturele, demografische, sociologische en sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen. Een voorbeeld is het boek *Grenzeloze generatie* van *Motivaction*-onderzoekers Frits Spangenberg en Martijn Lampert. Dit boek geeft een doorkijk van met name de laatste twee generaties. De huidige 20 tot 35-jarigen, geboren tussen 1976 en 1991 vallen in beide generaties, zoals *Motivaction* die onderscheidt. We nemen de typeringen van dit boek over om beide generaties te beschrijven.

De pragmatische generatie, geboren tussen 1971 en 1985, laat zich als volgt kenmerken: opgegroeid in welvaart; meer en meer opgegroeid in 'onderhandelingshuishoudens' waarbij de zelfontplooiing van het kind centraal stond; sterk merk- en mediabewust, ervarings- en belevingsgericht, uiterlijke vernieuwing is belangrijk; veel mogelijkheden (o.a. door gemiddeld een vrij hoog opleidingsniveau en door technische ontwikkelingen); neiging tot het uitstellen van beslissende keuzes; bindt zich niet snel langdurig.

De grenzeloze generatie, geboren na 1985, wordt ook wel de digitale generatie, generatie Y of milleniumgeneratie genoemd. Zij laat zich als volgt kenmerken, zij het natuurlijk wederom al te generaliserend: opgegroeid in tijden van grote technologische vooruitgang, waarbij computer, mobiele telefoon, en internet zeer vanzelfsprekend zijn van jongsaf aan; in hun jeugd zijn betrekkelijk weinig grenzen gesteld; focus op uiterlijkheden, geld, status, kicks en consumeren; leuk is de norm geworden; gewend aan netwerken; een groep met een slinkend verantwoordelijkheidsgevoel (o.a. afnemende belangstelling voor milieu en maatschappij) en waarbij individualisme en hedonisme toeneemt; dominante plek in de samenleving, aangezien jong-zijn vaak het ideaal is voor oudere generaties en de commercie dat ook ziet.

Het boek *Grenzeloze Generatie* bevat een schat aan informatie, observaties en adviezen. Voor dit onderzoek zijn de vier onderscheiden burgerschapstijlen nog van belang, te weten 'Plichtsgetrouwen', 'Verantwoordelijken', 'Pragmatici' en 'Buitenstaanders'. Ten opzichte van oudere generaties neemt het aandeel 'Plichtsgetrouwen' en 'Verantwoordelijken' flink af bij de laatste generaties. Het aandeel 'Buitenstaanders' en (met name) 'Pragmatici' is echter flink aan het toenemen per generatie. Van oudsher behoren de meeste kerkgangers tot de 'Plichtsgetrouwen' en de 'Verantwoordelijken', terwijl deze twee burgerschapstijlen met name onder de jonge generaties aan het slinken zijn. Ten opzichte van het platteland zijn deze twee burgerschapstijlen, 'Plichtsgetrouwen' en 'Verantwoordelijken' in de stad nog weer minder groot.

Aardig is dat dat bureau *Motivaction* in 2011 een onderzoek heeft gedaan op verzoek van de afdeling Missionair Werk & Kerkgroei van de Protestantse Kerk in Nederland. Uit dat onderzoek bleek dat de Protestantse Kerk in haar huidige communicatie vooral aansluiting vindt bij twee van de acht 'mentality-niveaus', te weten 'Traditionele burgerij' en de 'Postmaterialisten'. Daarbij zij nog aangetekend dat de 'Traditionele Burgerij' een vergrijzende groep waarbinnen de grote stad niet

echt geliefd is. Met de andere richtingen hebben PKN-kerken veel meer moeite om aansluiting te vinden, o.a. bij de postmoderne hedonisten en de kosmopolieten – twee groepen die een voorkeur hebben voor de grote stad en twee groepen met relatief veel jonge hogeropgeleiden.

De onderzoeken (zie ook de volgende paragraaf) laten nog meer zien. Ze wijzen erop dat de laatste generaties weer onkerkelijker zijn dan voorgaande generaties. Jonge mensen zijn steeds minder betrokken bij de kerk. Dat blijkt wel uit cijfers uit de statistische jaarbrief van de Protestantse Kerk in Nederland:

‘Het aantal belijdende leden in de leeftijdscategorie 20 – 39 jaar is dalend (2006: 117.337; 2010: 88.680). Het aantal doopleden eveneens (2006: 311.071; 2010: 270.441), maar minder hard. Iets meer dan 25% van de Nederlandse bevolking was per 1 januari 2010 tussen de 20 en 39 jaar – in de Protestantse Kerk ligt het percentage aanmerkelijk lager – zo’n 20% van de leden zijn tussen de 20 en 39 jaar.’

En een organisatie die nieuwe generaties niet weet te binden, heeft natuurlijk een flink probleem. Daarom is het zo interessant om te kijken naar kerken die deze generaties wel weten te binden. Wellicht hebben zij iets ontdekt wat ook andere gemeenten kunnen toepassen. Een aantal van die kerken met volop jonge mensen zijn in de grote steden van ons land te vinden. We onderzoeken hier een vijftal protestantse kerken die erin slagen jonge mensen te binden, al zijn er natuurlijk ook allerlei gemeenten uit andere verbanden die daar ook in slagen (bijvoorbeeld sommige migrantengemeenschappen, enkele evangelische gemeenten en ook enkele kerken uit de kleine gereformeerde kerken). Deze kerken profiteren overigens ook van demografische ontwikkelingen in Nederland. Die ontwikkelingen houden in dat steeds meer jonge hogeropgeleiden in de grote steden gaan of blijven wonen.

Het CBS stelt in haar bevolkingsprognose tot 2040 dat in de periferie van Nederland een omvangrijke bevolkingskrimp zal plaatsvinden. Met name in de Randstad zal er daarentegen fikse bevolkingsgroei zijn. Vooral de vier grote steden en Almere zullen naar verwachting groeien. Een van de redenen voor deze ontwikkelingen ligt volgens het CBS in de trek van jongeren vanuit de periferie naar centralere delen van Nederland vanwege studie en werk (met name voor een eerste baan). Grote steden zullen een relatief jonge bevolking hebben, waardoor er verhoudingsgewijs veel kinderen geboren worden en weinig ouderen overlijden. De randgemeenten van steden groeien vaak doordat jonge stellen vanuit de grote stad naar nieuwbouwlocaties verhuizen.

Deze informatie uit de bevolkingsprognose 2009 bevestigt een CBS-onderzoek uit 2007. Daar werd geconstateerd dat de groei van steden vooral te maken heeft met de vestiging van twintigers in de steden. In de jaren '80 en '90 vestigden vooral veel migranten zich in de grote steden, maar in 2005 vond hierin een belangrijke kentering plaats. Sindsdien vertrekken er meer migranten uit de grote steden dan er komen. Na de milleniumwisseling zijn er vooral studenten en starters die zich in de steden vestigen. De uitstroom in de stad is weer het grootst onder dertigers. Nadat zij kinderen hebben gekregen, verlaten zij veelal de stad.

Toch is de bloei van de onderzochte stadskerken niet enkel te verklaren met enkele demografische ontwikkelingen die in haar voordeel zijn. Er zijn namelijk nog veel meer stadskerken die (zeer) sterk vergrijsd zijn. Blijkbaar lukt het lang niet alle kerken om de aansluiting te vinden bij steeds weer

nieuwe twintigers in de stad. Nagenoeg alle gemeenten in de stad hebben in de laatste decennia van de 20^e eeuw enorme ledenaantallen verloren. Veel gemeenten zijn opgehouden te bestaan. Ergens in de jaren '90 lijkt het dieptepunt geweest te zijn voor een aantal kerken. Zij zijn in staat gebleken om, vooral met twintigers en dertigers, te revitaliseren en te groeien.

In zijn boek *Missionair en marginaal* schetst Wim Dekker de situatie in de Pelgrimvaderskerk van Delfshaven, een van de onderzochte kerken. Delfshaven is 'een stadsdeel waar de kerkafbraak gedurende een paar naoorlogse decennia onvoorstelbare proporties aannam'. In zijn afscheidspraak in die gemeente heeft Dekker gezegd dat 'voorbij het nulpunt we hebben mogen ervaren dat er iets nieuws opbloeide' (pag. 36). In zijn boek – met de ondertitel 'een kleine theologie voor een krimpende kerk' – geeft hij nog een aantal handreikingen die we bevestigd zien in ons onderzoek. Zo stelt Dekker dat met name jonge mensen zoeken naar een herkenbare identiteit en dat het alleen daarom al onverstandig is om als kerk het grijze midden op te zoeken. 'Een vage identiteit en een weinig betrokken klimaat betekenen op termijn het einde' (pag. 136). Op het belang van de identiteit zegt hij nog dat het zowel naar binnen als naar buiten duidelijk moet worden dat we een verhaal hebben. En de inhoud van dat verhaal is dan zeer belangrijk.

De immer kritische Wim Dekker heeft ook zijn kanttekeningen bij de bloei van diverse stadskerken. 'Laten we niet zeggen dat het wel meevalt met de crisis omdat het hier of daar opbloeit. Deze stadsgemeenten groeien volgens hem namelijk ook uit vanuit de wetmatigheid: waar iets is, wil meer zijn.'

Er zijn in de afgelopen jaren ook enkele organisaties geweest die het thema van de betrokkenheid van jongvolwassenen op de agenda van de kerken hebben willen zetten. Zo organiseerde de Protestantse Kerk in Nederland in 2009 een studiedag met de titel 'Gat van de kerk – over de tussen-uit-generatie'. De Raad van Kerken is een andere organisatie die de (afnemende) betrokkenheid van twintigers en dertigers de afgelopen jaren op haar agenda heeft gezet. Volgens onderzoek van de Raad van kerken blijkt dat het kerkbezoek van jongvolwassenen (in de leeftijd tussen 18 en 35 jaar) achterblijft. De belangrijkste oorzaak volgens dit onderzoek is dat de jongvolwassenen hun eigen belevingswereld onderbelicht vinden. Er wordt een gebrek ervaren aan relevantie van de thema's die de kerken aansnijden (in diensten en in het programma van de gemeente).

Bij de Raad van Kerken is overigens de betrokkenheid van de tussengeneratie, de twintigers en dertigers, de afgelopen twee jaar een thema geweest dat duidelijk de aandacht heeft. Onder andere vertaalde zich dit in de brochure *Een nieuwe generatie over geloof en spiritualiteit*. De belangrijkste observaties van deze brochure sommen we hier op:

- 'De kerk heeft weinig specifieke programma's voor de mensen die aan hun derde levensdecennium zijn begonnen. Men gaat er vanuit dat de leeftijdsgroep van 20 tot 34 jaar als vanzelf instroomt in het algemene programma waar ook oudere mensen op intekenen. In praktijk blijkt dat niet zo te zijn.' (pag. 5)
- 'jongvolwassenen zijn niet alleen ondervertegenwoordigd in de ledenbestanden, ze zijn ook minder sterk aanwezig in het kerkelijk bestuur.' (pag. 7)
- 'Er zijn vele jongvolwassenen die wegglijden uit de kerkelijke kaartenbakken en die zich niet meer bij de kerkelijke samenkomsten laten zien. Het percentage uitschrijvingen onder jongvolwassenen is groter dan onder andere leeftijdsgroepen.' (pag. 11)
- 'De leeftijdsfase van 20-35 jaar is een hele dynamische. Je weet niet of je misschien over 1,5 jaar een partner/huis/gezin hebt.' (pag. 25)

- 'Onderzoek wijst uit dat jongvolwassenen in projecten denken' (pag. 25).
- 'Er moet tegenwoordig meer gepeikt worden binnen een korte tijd, en op verschillende gebieden: werk, kinderen, vrije tijd, vrienden, familie, sport, inrichting, kleding, en ga zo maar door'. (pag. 37).

Als we zo eens wat literatuur op een rijtje zetten, dan zijn er blijkbaar heel veel ontwikkelingen en duidingen mogelijk als het gaat over nieuwe generaties en de kerk (in de stad). Uit het bovenstaande blijkt in ieder geval het belang van de kerk in de stad. Als het de kerk in de stad lukt om nieuwe generaties te binden, dan geeft dat hoop voor het geheel van de kerk. En als dat niet lukt, dan zouden de alarmbellen moeten gaan rinkelen. Tevens is duidelijk dat op basis van de literatuur geen eenduidige conclusies zijn te trekken voor wat betreft kerken die twintigers en dertigers willen of kunnen binden. Daarom zullen we in het vervolg van dit rapport insteken bij een aantal kerken die het in ruime mate gelukt is om juist deze nieuwe generaties te binden. Maar eerst willen we in de volgende paragraaf een aantal, voor ons onderzoek relevante, conclusies opsommen uit allerlei rapporten van gerenommeerde bureaus als SCP en KASKI.

3. Wat zeggen de sociologische onderzoeken?

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en het KASKI, het sociaal-wetenschappelijk instituut van de Radbouduniversiteit in Nijmegen, publiceren regelmatig onderzoeken over de ontwikkelingen op het gebied van kerk en geloof. Het bekendste onderzoek is waarschijnlijk 'God in Nederland' van het SCP dat elk decennium herhaald wordt. Maar ook allerlei minder bekende en kleinere onderzoeken zijn in de loop van de 21^e eeuw gepubliceerd door bovengenoemde instituten, die een en ander zeggen over onze thematiek. Hieronder sommen we een heel aantal bevindingen van SCP en/of KASKI op (zie de literatuurlijst voor betreffende artikelen, boeken, rapporten, websites, e.d.).

Algemeen

'De kerken hebben (veel) leden verloren en van hen die lid bleven nam het kerkbezoek aanzienlijk af.'

'De leden van de kerk werden gemiddeld ouder (meer dan de demografische vergrijzing van Nederland) en de oudere leden gingen het meest frequent naar de kerk (dubbele vergrijzing).'

'Algemene demografische processen zijn voor ledenbestand belangrijk geweest'.

'Waarschijnlijk wordt op de lange duur de mate waarin de jongste generatie buitenkerkelijk is maatgevend voor de hele bevolking.'

'Al diverse decennia is in Nederland de buitenkerkelijkheid elke volgende generatie weer wat hoger dan de voorgaande.'

'De kerkleden stellen zich vrijer op ten opzichte van de kerken. Vanaf midden jaren '90 gaat de jongere generatie kerkleden de leefregels meer accepteren. Deze ontwikkeling wijst erop dat de kerkleden qua mentaliteit geselecteerd raken.'

'De ontkerkelijking zet zich nog steeds door. Kerkseheid en kerkelijkheid onder de jongeren is geringer dan onder ouderen. Degenen die christelijk-godsdienstig blijven, beleven de godsdienstigheid intenser. Er is ook een sterke samenhang tussen ontwikkeling kerkelijkheid en ontwikkeling godsdienstigheid (terwijl ook wel aangenomen was dat afname kerkelijkheid niet zoveel betekende voor gelovigheid/godsdienstigheid).'

Over geloven en kerkgang in de stad

'De resultaten doen vermoeden dat er in de grote steden minder wordt geloofd dan daarbuiten. Er wonen in de grote steden meer buitenkerkelijken dan daarbuiten – al is dit verschil wel minder aan het worden. Er is een patroon ontstaan waarin kerkleden steeds meer in gemeenten van maximaal 50.000 inwoners worden aangetroffen. De kerkleden in steden in het algemeen en grote steden in het bijzonder waren de minst trouwe bezoekers van hun kerk en zijn dat nog steeds.'

Over het geloof van twintigers en dertigers

'Onder de leden na 1960 neemt men steeds meer afstand van vrijzinnigheid en neemt orthodoxie toe. De jongste generatie ging meer belang hechten aan de leefregels van hun kerk en zij werd meer orthodox georiënteerd. De jongste generatie gaat zich steeds meer hechten aan orthodoxie. De betekenis van het geloof van degenen die (nog) geloven, wordt steeds groter.'

'Jongvolwassenen willen zich niet graag binden aan een levensbeschouwelijke of religieuze groep - zelfs de kerkleden onder hen wijzen dit voor bijna de helft af - maar er is onder hen wel een aanzienlijke behoefte aan zingeving (ruim een derde onder niet-kerkleden) en vooral aan ritualisering van levensgebeurtenissen (bijna de helft onder niet-kerkleden).'

‘Orthodox-christelijke groeperingen (binnen of buiten de Protestantse Kerk in Nederland) hebben tot nu toe de jongeren beter kunnen vasthouden.’

‘Niet wereldgerichtheid, maar belang van geloofsbeleving is de belangrijkste reden van betrokkenheid voor jongeren. Terwijl de kerken kleiner worden, wordt de mentaliteit van de leden behoudender.’

Over geloven en hogeropgeleiden

‘Academici zijn ondervertegenwoordigd, al moet dit ook voor een behoorlijk deel worden toegeschreven aan de versterkte vergrijzing in de kerk (en jongere generaties zijn gemiddeld genomen hoger opgeleid dan oudere generaties).’

‘Hoger opgeleiden bezoeken minder frequent kerkdiensten en zijn minder nauw op kerkelijk leven betrokken. Zij oordelen ook aanmerkelijk negatiever over kerkdiensten.’

Prognoses

Uit bovenstaande conclusies van allerlei onderzoeken blijkt wel dat de situatie van de Protestantse Kerk in ieder geval wat betreft haar kwantativiteit heel zorgelijk is. De prognoses zorgen echter niet voor de nodige opluchting. Hoewel in de toekomst kijken natuurlijk bijzonder lastig is, wagen SCP en het KASKI zich ook aan prognoses voor de toekomst. Beide onderzoekbureaus voorspellen sterk dalende ledenaantallen voor de Protestantse Kerk in Nederland. De SCP-prognoses zijn overigens duidelijk dramatischer dan het KASKI. Als we uitgaan van de voorspellingen van KASKI, dan moeten we voor de toekomst van de Protestantse Kerk in Nederland rekening houden met:

- Het totale ledenaantal (doopleden en belijdende leden tezamen) neemt tussen 2010 en 2030 met 40% af.
- Het ledenaantal (doopleden en belijdende leden tezamen) van de 20-35-jarigen neemt tussen 2010 en 2030 met zo’n 50% af.
- Wat betreft de leeftijdsverdeling blijft de verwachting dat elke nieuwe generatie weer minder leden bij Protestantse Kerk in Nederland kent.

4. Een nader onderzoek

Uit bovenstaande paragrafen blijkt wel dat nader onderzoek naar twintigers en dertigers in de kerk geen overbodige luxe is. Daarbij zij aangetekend dat er weinig bekend is buiten het feit dat er een (sterk) afnemende betrokkenheid waar te nemen is bij deze doelgroep, bijvoorbeeld als het gaat om kerkgang, het aantal uren vrijwilligerswerk, de gemiddelde leeftijd bij het doen van belijdenis, etc. Dit rapport wil dan een soort verkenning zijn op dit punt door te focussen op een aantal kerken die, dwars tegen de trend in, groeien met twintigers en dertigers. Dit onderzoek heeft dan de status van een verkennend onderzoek (en niet van een promotie-onderzoek of iets dergelijks). Verder heeft dit onderzoek niet de pretentie sluitende antwoorden en afdoende onderzoek te bieden. Het is juist te hopen dat dit rapport stimuleert tot meer onderzoek.

Dit rapport heeft de bedoeling om een aantal dingen te signaleren als het gaat om de volgende twee onderzoeksvragen:

- Wie zijn de 20-35-jarigen die lid zijn van deze protestantse stadskerken? (wie zijn deze Young Urban Protestants? waarom zijn ze protestants? waarom wonen en kerken zij in de stad? Wat trekt hen in deze stadskerken? Etc.).
- Wat is kenmerkend voor de stadskerken die blijkbaar in staat zijn om 20-35-jarigen te betrekken bij hun gemeente-zijn?

De bedoeling is dat de antwoorden op deze onderzoeksvragen uitkomsten bevatten die allerlei protestantse kerken (binnen en buiten de grote steden) kunnen helpen om twintigers en dertigers meer te betrekken bij hun gemeente-zijn.

Er is als volgt te werk gegaan. Allereerst is er een afbakening aangebracht door alleen bij de vier grote steden te blijven. Hier zijn een aantal redenen voor. Allereerst omdat een eerste observatie was dat er een trend zichtbaar was dat een aantal kerken in de grote steden veel twintigers en dertigers trokken. In de tweede plaats gezien de vooronderstelling, op basis van literatuur, dat ontwikkelingen vooral in steden en vooral bij jonge mensen beginnen. Dus wanneer kerken in de stad jonge mensen kunnen binden, dan hebben zij zeer waarschijnlijk lessen in handen die in de toekomst voor kerken buiten de stad ook relevant kunnen zijn. In de derde plaats zou het onderzoek te groot en te breed worden als er ook kerken uit geheel andere contexten (bv. Vinex-wijken) betrokken zouden worden bij het onderzoek. Bovendien bestaat er grote ongelijktijdigheid tussen bijvoorbeeld een kerk op de Veluwe en in een grote stad, wat het nog complexer maakt om conclusies te trekken.

Een andere afbakening is dat we ons beperken tot de Protestantse Kerk in Nederland, al beseffen we dat er ook andere kerkverbanden zijn in de grote steden bij wie een soortgelijk onderzoek eveneens zeer de moeite waard zou zijn. Er is echter gekozen voor kerken binnen de Protestantse Kerk in Nederland omdat het onderzoek in eerste instantie ten bate van de Protestantse Kerk in Nederland is gehouden. Ten tweede zou het onderzoek te breed worden als er ook bijvoorbeeld migrantenkerken, pinkstergemeenten en gemeenten uit de kleinere gereformeerde kerken (NGK, CGK, GKV) betrokken zouden worden bij dit onderzoek. Bovendien zou het onderzoek daardoor ook ingewikkelder worden vanwege de diversiteit van de verschillende kerken. Dit zou voor de onderzoeker niet behapbaar zijn.

in het toegemeten tijdsbestek. Hopelijk zijn uit dit onderzoek dan wel weer lessen te trekken voor gemeenten die zich scharen onder een ander kerkgenootschap.

Om tot een selectie van kerken te komen is er de volgende norm vastgesteld: een gemeente binnen de Protestantse Kerk in Nederland in een van de vier grote steden van Nederland waarvan 50% van de volwassen gemeenteleden (die beschouwd worden als betrokken lid) tussen de 20 en 35 jaar is. De norm van 50% is gesteld om er zeker van te zijn dat deze kerken ook echt uitblinken in het trekken van de generatie tussen de 20 en 35 jaar. Bij deze vrij hoge norm moet het wel zo zijn dat er iets met deze gemeente aan de hand is, waarom zij in staat is om (relatief) veel twintigers en dertigers te trekken. Voor de bepaling van de 50% norm zijn we afgegaan op de kerkgang op een reguliere zondagmorgen. Als daar wat betreft de volwassenen, een meerderheid aanwezig is die tussen de 20 en 35 jaar is, dan werd deze gemeente in dit onderzoek opgenomen. Er bleken vijf gemeenten te zijn in de vier grote steden die aan dit profiel voldeden, te weten:

- Jeruzalemkerk (Amsterdam – West)
- De Samaritaan (Rotterdam – Centrum)
- Pelgrimvaderskerk (Rotterdam – Delfshaven)
- Jacobikerk (Utrecht – Centrum)
- Nieuwe Kerk (Utrecht – Noord-Oost)

De voorgangers van deze gemeenten zijn gecontacteerd en uitgebreid geïnterviewd. Verder is er om een lijst van ca. 30 gemeenteleden tussen de 20 en 35 jaar gevraagd, die representatief zijn voor de jonge mensen in de betreffende gemeente. Aan deze jonge mensen is vervolgens een uitgebreide vragenlijst voorgelegd. Deze enquête is overigens aan meerdere mensen voorgelegd, waaronder Annemieke van der Veen (V-link, vrijzinnige jeugd en jongerenorganisatie), Louis Wüllschleger (predikant-directeur IZB) en prof. dr. Henk de Roest (PThU). Laatstgenoemde is ook al in de allereerste fase bij het onderzoek betrokken en heeft een aanbevelingsbrief geschreven richting fondsen om de waarde van dit onderzoek uit te laten komen. De enquête is te vinden bij Bijlage I. De uitkomsten van deze interviews en enquêtes vormen het hoofdbestanddeel van dit onderzoek. Overigens is de vragenlijst voor de predikanten van de vijf geselecteerde kerken opgenomen als Bijlage II.

Daarnaast is er contact opgenomen met enkele andere interessante kerken op het gebied van twintigers en dertigers. Dat zijn dan bijvoorbeeld kerken die zich specifiek richten op deze doelgroep of de laatste jaren een duidelijke groei hebben vertoond wat betreft deze doelgroep. Daarnaast zijn predikanten van verschillende van deze kerken en een aantal jonge theologen woonachtig in de stad ook een aantal vragen voorgelegd.

Na inventarisatie van alle uitkomsten – van literatuur, interviews en enquêtes – zijn enkele conclusies geformuleerd. Die conclusies bevatten dan mogelijk lessen voor andere kerken. Hoewel er dus allerlei deskundige mensen voor- en achteraf zijn betrokken rondom dit onderzoek, zijn de uitkomsten (en wellicht ook onvolkomenheden in het proces) voor de rekening van ondergetekende.

Dit onderzoek is mogelijk gemaakt door een tweetal fondsen, te weten ‘Stichting Aanpakken’ en ‘Maatschappij van Welstand’. Daarnaast is het onderzoek ondersteund door de IZB, die er ook voor

heeft gezorgd dat de uitkomsten van dit onderzoek werden verwerkt in een magazine. Dit magazine is 11 november 2011 aangeboden aan de Generale Synode van de Protestantse Kerk in Nederland.

Het onderzoek 'Young Urban Protestants' in vier punten

- Voor het onderzoek kwamen kerken in aanmerking die voldeden aan de volgende criteria: aangesloten bij de Protestantse Kerk in Nederland; gelocaliseerd in een van de vier grote steden van Nederland (niet in een Vinexlocatie); minstens 50% van de betrokken volwassen kerkgangers is tussen de 20 en 35 jaar. Vijf stadsgemeenten uit de vier grote steden bleken aan deze criteria te voldoen.
- Verder zijn in het kader van het onderzoek allerlei interviews geweest met de predikanten van de onderzochte gemeenten. Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met allerlei predikanten, werkers en jonge theologen in de vier steden. Deze mensen waren uitgekozen omdat ze predikant waren bij een kerk die in toenemende mate jonge mensen aan het trekken. Of ze zijn betrokken (geweest) bij (een opvallend project vanuit) een kerk in een van de grote steden.
- Belangrijk voor het onderzoek waren de enquêtes onder de doelgroep. Elke voorganger van betreffende kerken heeft een lijstje gegeven met ca. 30 namen die gezamenlijk representatief waren voor de betrokken leden van betreffende kerk. De enquête is vervolgens per mail gestuurd naar zo'n 150 mensen, waarvan er 91 zijn geretourneerd (een respons van 61%).
- Het onderzoek is gedaan door Niels de Jong, predikant bij De Samaritaan. In zijn studie theologie is hij afgestudeerd in het vakgebied van de Praktische Theologie en in het kader daarvan ervaring opgedaan met sociaal-wetenschappelijke methoden. Enquêtes en interviewvragen zijn samengesteld in overleg met prof. dr. Henk de Roest, e.a.

5. Vijf kerken met Young Urban Protestants

Uiteindelijk bleken er vijf kerken te zijn in de vier grote steden, waarvan ten minste de helft van de volwassen bezoekers tussen de 20 en 35 jaar is. In deze paragraaf beschrijven we deze vijf kerken aan de hand van hun website en/of beleidsplan en beschrijving van de voorganger.

a. Jeruzalemkerk – Amsterdam

Aantal kerkgangers op een gemiddelde zondag: ca. 220

Percentage 20-35-jarigen: 50%

Werkers: ds. Bas van der Graaf (predikant), Jantine Veenhof (missionair werker) en Harriet Tarpum – van Ittersum (missionair diaconaal werker).

www.jeruzalem-kerk.nl

De Jeruzalemkerk, een kerk gebouwd naar de richtlijnen van de Amsterdamse school en geopend in 1929, staat in Amsterdam-West. De gemeente verbonden aan deze kerk is de Jeruzalemkerk-gemeente. Deze gemeente heeft aan het begin van de 21^e eeuw helder voor ogen wat ze wil: 'we willen graag betrokken zijn op Jezus Christus, op elkaar en op de stad waar we in leven.' Dit heeft zich vertaald in de volgende missie: *'De Jeruzalemkerkgemeente wil een gemeenschap van leerlingen van Jezus Christus zijn die zich in al haar activiteiten richt op verdieping van de gemeenschap met hem, het leren onderhouden wat Jezus heeft opgedragen, het maken van nieuwe leerlingen en de dienst aan uitbreiding van het Koninkrijk van God in de wereld en in het bijzonder in De Baarsjes en heel Amsterdam.'*

Om de visie en missie van de Jeruzalemkerk vorm te geven, is gekozen voor een ministry-structuur, die wel heel anders is dan de gemiddelde gemeente-opbouw-structuur van een Protestantse gemeente. Een ministry is een afgebakend aandachtsgebied dat relevant is voor alle gemeenteleden. Door deze structuur is het mogelijk om ook allerlei niet-kerkenraadsleden verantwoordelijkheid te laten dragen. De Jeruzalemkerk kent vijf ministries.

- Ministry Eredienst (alles wat met de kerkdiensten te maken heeft).
- Ministry Gemeenteopbouw (o.a. 'kleine groepen', een introductiecursus, etc.).
- Ministry Zorg (pastoraat en diaconaat van de ouderlingen en diakenen).
- Ministry Jongeren (o.a. crèche, kindernevendienst en tienerclub)
- Ministry Getuigenis en dienst (activiteiten met en voor de buurt, waaronder de vorming van de nieuwe zustergerichte in centrum westerwijk)

Het profiel van de gemeente is 'reformatorisch-evangelisch' – zoals ze dat zelf noemt. De volgorde van die twee woorden is niet toevallig. Vanuit de historie is er voor de Jeruzalemkerk een (onopgeefbare) verworteling in de reformatorische traditie. De laatste decennia zijn er meer en meer evangelische invloeden geweest. De liturgie bijvoorbeeld is een voorbeeld van de vermenging tussen de reformatorische en evangelische traditie: psalmen onder begeleiding van het orgel worden afgewisseld met *worship* onder leiding van een band.

Niet voor niets is de Jeruzalemkerk de enige Amsterdamse gemeente uit dit onderzoek. Blijkbaar is het in de hoofdstad nog lastiger kerk-zijn dan in steden als Utrecht en Rotterdam. Een belangrijke

overeenkomst met veel andere stadsgemeenten is wel dat in de jaren '70 en '80 veel gemeenteleden de stad uittrokken. In de Jeruzalemkerk leidde dat ertoe dat er nauwelijks (jonge) mensen meer over waren. In de jaren '90 raakten er weer jonge mensen betrokken bij de gemeente door de inzet van ds. Chris van Andel. In het eerste decennium van de 21^e eeuw heeft deze verjonging zich doorgezet. De gemeente is niet alleen verjongd, maar ook gegroeid. Inmiddels kerken er elke zondagochtend ca. 220 mensen in de Jeruzalemkerk, waarvan het merendeel van de volwassenen twintiger of dertiger is. De nieuwe aanwas komt vooral van (ex-)studenten die zich in de stad vestigen. De trend is dat deze jonge mensen ook langer in de stad blijven hangen. Dit betekent dat er langzaamaan ook meer en meer kinderen in de gemeente komen en de gemeente zelfs een jonge-gezinnenkerk dreigt te worden.

De Jeruzalemkerk maakt deel uit van de Protestantse Kerk Amsterdam en is ook een van de partnerkerken van 'Amsterdam in Beweging', die een partnerschap wil zijn van 'groeierende en zich vermenigvuldigende kerken in groot-Amsterdam'. Het deelnemen aan het samenwerkingsverband van 'Amsterdam in Beweging' laat de betrokkenheid van de gemeente zien bij het thema 'missionair gemeente-zijn'. Dit uit zich verder in het aanbieden van de Alpha-cursus (overigens niet altijd met volle groepen), het mede organiseren van het Jan Maijefestival rondom het kerkgebouw en het gemeentestichtingsproject in achterstandswijk Westerwijk waar een aantal gemeenteleden zich voluit aan geven.

b. De Samaritaan (Rotterdam)

Gemiddeld aantal kerkgangers: ca. 150

Percentage 20-35-jarigen: ca. 60%

Werkers: ds. Henk de Graaff (gemeente-predikant), ds. Niels de Jong (missionair predikant), Fred Kappinga (diaconaal werker).

www.samaritaan.org

De Samaritaan bestaat inmiddels voor een groot deel uit twintigers en dertigers en jonge kinderen onder de 10 jaar. Dit is lang niet altijd zo geweest. In de jaren '90 bereikte de neergang een dieptepunt. In die tijd bezocht ca. 50 mensen de kerkdienst. De gemiddelde leeftijd van deze groep lag tamelijk hoog. De kerkenraad hield er ernstig rekening mee dat de gemeente op een gegeven moment zou moeten worden opgeheven. Halverwege de jaren '90 kwam echter de omslag. Een aantal leden van de reformatische studentenvereniging CSFR besloten zich trouw voor deze gemeente in te gaan zetten. Al snel kwamen deze (ex-)studenten in de kerkenraad. Langzaamaan groeide het aantal jonge mensen en aan het begin van de 21^e eeuw werden er voor het eerst sinds lange tijd weer kinderen gedoopt. Begin 2004, bij de komst van ds. H.G. de Graaff was de gemeente gegroeid naar ca. 70 mensen. Daarvan was de helft onder de 35 jaar.

Deze ontwikkeling zette zich door. De ouderen leden vielen weg (door ziekte en ouderdom), maar daar kwamen steeds meer jonge mensen voor in de plaats. In 2007 kreeg de gemeente een eigen kerkgebouw en mede door het missionaire werk, dat met steun van de IZB in 2007 werd ontwikkeld, zette de groei zich langzaam maar gestaag door. Met enige regelmaat verhuisden er wel gezinnen uit de stad, maar er kwamen weer meer mensen voor terug.

In het motto van is het verlangen van 'De Samaritaan' verwoord: 'Een kerk met een hart voor God, elkaar en de stad.' De gemeente ziet het als haar kernopdracht God en mensen te dienen met het Woord en met daden. In haar visie bestaat een kerk niet in de eerste plaats voor zichzelf, maar voor God. In de visie zit een sterke gerichtheid op mensen die niet betrokken zijn bij de gemeente met het

evangelie van Jezus Christus. In het beleidsplan 2008-2011 spreekt de kerkenraad de wens uit te willen groeien, zowel in de breedte (kwantitatief) als in de diepte (kwalitatief).

De gemeente heeft twee brandpunten. Het eerste brandpunt is de Opstandingskerk, sinds ca. 5 jaar de thuisbasis van de gemeente. Vóór die tijd heeft de gemeente jarenlang gezworven van het ene naar het andere kerkgebouw. Wekelijks komt de gemeente nu samen in het kerkgebouw aan het Lislein. Onder leiding van de missionaire predikant wordt werk gemaakt om de bewoners van de wijk rondom het kerkgebouw te bereiken. Die diensten kenmerken zich door een sobere liturgie en een verkondiging die bijbels en hedendaags wil zijn.

Het tweede brandpunt is het wijkgebouw De Bron in Rotterdam-Crooswijk. In deze achterstandswijk wordt sinds 1998 geprobeerd om allerlei contacten te leggen met buurtbewoners. Dit heeft tot een scala aan (diaconale) activiteiten geleid. Langzaam is hier ook een gemeenschap gegroeid met eigen (maandelijks) samenkomsten en Bijbelkringen. Gemeenteleden van 'De Samaritaan' vormen voor een groot deel het vrijwilligersbestand van dit wijkhuis dat onder leiding staat van een diaconaal werker.

'De Samaritaan' is in de loop van de jaren geleidelijk aan veranderd. De verjonging bracht een andere, meer informele sfeer, met zich mee. Als gevolg van de groei werd de gemeente minder homogeen; het huidige ledenbestand bevat mensen met uiteenlopende achtergronden. Het aantal dopelingen is de laatste jaren gestegen naar gemiddeld 8 per jaar. Ook het aantal mensen dat belijdenis van het geloof heeft afgelegd is de laatste jaren sterk gestegen, gemiddeld 7 per jaar. Ook het activiteitsaanbod van de gemeente is veranderd. Zo kregen bijvoorbeeld de Bijbelkringen een steeds belangrijkere rol in de opbouw van de gemeente.

c. Pelgrimvaderskerk (Rotterdam)

Gemiddeld aantal kerkgangers: ca. 400

Percentage 20-35-jarigen: ca. 70%

Werkers: Ds. P.L. de Jong (predikant), ds. Martijn van Laar (missionair predikant), Arjan de Kwaadsteniet (pastoraal werker), Nico van Splunter (diaconaal werker, gemeentestichter), Marieke Klaasse (diaconaal werker).

www.pelgrimvaderskerk.nl

Op de website geeft de gemeente haar visitekaartje af: 'De Hervormde Gemeente Delfshaven is een jonge en actieve christelijke gemeenschap in de monumentale Oude of Pelgrimvaderskerk. Al eeuwen wordt in deze kerk de Bijbel gelezen, gebeden en gezongen. Daarom hechten we aan traditie, maar staan we met ons het geloof in het leven van vandaag. In het begin van de 21e eeuw in een multicultureel Rotterdam. Met alle vragen, problemen en uitdagingen die daarbij horen. We geloven dat het oude evangelie van Jezus Christus nog steeds actueel is en dat God ook vandaag daarin ons tot Gids wil zijn'. Iedereen wordt vervolgens van harte uitgenodigd om mee te gaan op deze ontdekkingstocht.

Met deze woorden is de gemeente van de Pelgrimvaderskerk getypeerd als een gemeente die verbindingen probeert te leggen tussen oud en nieuw, traditioneel en modern, blank en zwart, christenen en moslims, etc. Allerlei werkers zijn er aangesteld om deze verbindingen vorm te geven. De gemeente heeft een diaconaal wijkhuis, een gemeentestichter is bezig met Geloven in Spangen en er is een missionair werker gericht op het gesprek met moslims. De hoofdzaak is echter de

‘gewone’ gemeente, waar jonge mensen gezichtsbepalend. De predikanten hebben deze groep scherp op hun netvlies heeft staan; zowel de christenen als de ‘zoekers’.

De jonge mensen hebben lang niet altijd het grootste deel van de gemeente gevormd. Integendeel, er zijn tijden geweest dat de hervormde gemeente Delfshaven er ronduit slecht voor stond. In de naoorlogse decennia heeft een enorme kaalslag plaatsgevonden. Gemeenten werden opgeheven of moesten noodgedwongen fuseren. Rond het jaar 1992, het jaar van de komst van de huidige predikant, ds. Piet de Jong, vond de laatste fusie plaats en was er van de oorspronkelijke 8 nog één hervormde gemeente over. Die ene gemeente bestond uit zo’n 140 kerkgangers, onder wie zo’n 25 jonge mensen. De gemeente is echter in de laatste twee decennia enorm gegroeid – vooral vanwege een toeloop van twintigers en dertigers. Veel studenten hebben hun weg gevonden naar de diensten en zijn actief betrokken geraakt bij de gemeente. Mede door de groei van de gemeente kon het diaconale en missionaire werk, het werk onder moslims en een gemeentestichtingsproject uitgevoerd worden. Betaalde krachten, voor een deel gefinancierd door externe fondsen, o.a. de IZB en de Protestantse Kerk in Nederland, nemen hierin al jaren het voortouw. Ze worden ondersteund door vrijwilligers.

d. Nieuwe Kerk (Utrecht)

Gemiddeld aantal kerkgangers: ca. 350

Percentage 20-35-jarigen: ca. 70%

Betaalde kracht: ds. Carol van Wieren, vacature (pastoraal werker)

www.nktk.nl

Eind 2010 vierde de Nieuwe Kerk Utrecht haar 100-jarig bestaan. Lange tijd zag het er naar uit dat de gemeente het eeuwfeest niet zou meemaken. Na jaren van neergang, was er aan het begin van de jaren ’90 nog maar een kleine kern gemeenteleden overgebleven. Dat er een wending kwam in het leven van de gemeente, is een verhoring van het gebed om vernieuwing en groei, vermeldt het boek dat ter gelegenheid van het jubileum is uitgegeven. Ten tijde van ds. Wim Bouw begon de gemeente te groeien. Er werden vooral steeds meer (ex-)studenten lid. Eind jaren ’90 was de Nieuwe Kerk de eerste gemeente in Nederland die ging werken met de Alpha-cursus. Tot op de dag van vandaag is die Alpha-cursus een belangrijke bouwsteen in de ontwikkeling van deze gemeente.

In het eerste decennium van de 21^e eeuw, na het vertrek van ds. Bouw (2002), bleef de gemeente groeien, ook na de komst van ds. Carol van Wieren. Bijzonder aan de Nieuwe Kerk is dat ze de groei ook goed documenteert. In een uitgebreid jaarverslag doet men verslag van activiteiten en commissies, maar ook van de financiën, de ledentallen en het aantal Alpha-cursisten. Met twee voorbeeldjes kan een indruk gegeven worden van de precisie waarmee dit gedaan wordt: in 2007 werden er 90 nieuwe mensen opgenomen in het ‘smoelenboek’, terwijl in dat jaar ook een derde van de kerkenraad afscheid nam, als gevolg van verhuizingen. Meten is weten, lijkt het devies. De voorbeeldjes maken ook duidelijk dat de Nieuwe Kerk een behoorlijk grote omloopsnelheid kent. Mede door het grote aantal betrokken studenten bruist het voortdurend. Dit heeft zo z’n nadelen voor ouderen, constateert men zelf in het jubileumboek. Op een gegeven moment is er door de kerkenraad besloten om deze hoge doorloop toch niet meer te zien als een probleem, maar als een

gegeven. Sinds die tijd is de visie dan ook als volgt geformuleerd: 'De Nieuwe Kerk is een hechte open gemeenschap, die mensen toerust en in contact met Jezus brengt'. De toerusting is erop gericht dat de (nieuwe) gemeenteleden zich inzetten, vruchtbaar zijn.

De Nieuwe Kerk heeft de laatste twee decennia meer en meer een evangelisch-reformatorisch profiel gekregen, waarbij vooral de evangelische lijn zeer zichtbaar is. Het evangelische komt uit in de liturgie, de muziek, maar bijvoorbeeld ook het veelvuldig aanbieden van *ministry*-gebed. Met dat laatste wordt een opvallend punt aangestipt van de Nieuwe Kerk: de nadruk op gebed. Ds. Carol van Wieren heeft daarin samen met anderen een leidende rol. De gebedsmaail, de gebedscursussen, de mogelijkheid tot persoonlijke voorbede, etc. werken zeer stimulerend op het gebed in de gemeente.

Hoewel de Nieuwe Kerk het moet hebben van het netwerk van de bestaande leden, heeft ze haar geografische wijk niet opgegeven. Natuurlijk komen de meeste nieuwe mensen via de bestaande leden binnen, maar er is duidelijk te zien dat de Nieuwe Kerk ook present wil zijn in de wijk. Dit uit zich in een grote betrokkenheid bij Stichting Present en diverse wijkacties. Daarnaast blijft de gemeente met incidentele acties (bv. rondom kerst) en structurele activiteiten (bv. Alpha-cursus) gericht op mensen van buiten de kerk.

e. Jacobikerk (Utrecht)

Gemiddeld aantal kerkgangers: ca. 500

Percentage 20-35-jarigen: ca. 60%

Werkers: ds. Andries Zoutendijk (predikant), ds. Arjan Markus (missionair predikant), Janneke Bregman (pastoraal medewerker) en 2 missionaire vicarissen (trainees voor een jaar)
www.jacobikerk.nl

In de gemeente van de Jacobikerk zijn duidelijk de invloeden merkbaar van de laatste twee missionaire (beleids)plannen. In 2003 is gekozen voor 'het bouwen aan een toegankelijke gemeenschap'. Dat streven zie je nog steeds terug. De Jacobikerk doet van alles om haar bestaande aanbod open en toegankelijk te houden voor mensen die er niet zo vertrouwd zijn met kerk en geloof. Je merkt dat er in alles rekening wordt gehouden met (jonge hogeropgeleide) 'zoekers'. Er zijn ook specifieke activiteiten voor hen: Alpha-cursus, Openkring (Beta-cursus), Opendiensten, etc. Maar ook in de reguliere activiteiten, met name de kerkdiensten, wordt er aandacht besteed aan nieuwkomers: inhoudelijk (relevantie, verstaanbaarheid) en praktisch (verwelkoming, informatievoorziening).

Het beleidsplan van 2010 legt de nadruk op het thema discipelschap. Een enquête onder gemeenteleden en een inspiratiereis naar Engeland van een groot deel van de kerkenraad heeft er toe geleid dat het thema discipelschap leidend is geworden in het beleid. Dat vertaalde zich in het volgende mission statement: *De Jacobikerk wil een missionaire gemeenschap zijn, waarin we elkaar toerusten en aanmoedigen om in het dagelijks leven discipel te zijn van Jezus Christus. Als discipel weten we ons geroepen door God om met daden en woorden gestalte te geven aan de waarden van zijn koninkrijk. Zo kunnen we in onze sociale netwerken boodschappers zijn van het goede nieuws dat God in Jezus zijn koninkrijk is begonnen. Naar de voltooiing van dat koninkrijk zien we uit.* In het beleid van de gemeente ligt de nadruk op toerusting tot discipelschap. In werkelijk alle deelgebieden van de gemeente is het thema discipelschap de leidraad. De hele (missionaire) gemeente-opbouw is erop gericht om elkaar toe te rusten en te bemoedigen tot het navolgen van Jezus Christus. De (bijbel)kringen zijn daarvoor aangewezen als het belangrijkste middel. De diensten spelen een rol als plek van toerusting tot discipelschap. Het diaconaat wordt gezien als aspect van

discipelschap. En het pastoraat wordt gedefinieerd als 'de ander aanmoedigen om als discipel achter Jezus aan te gaan'. Zo doortrekt het thema het hele gemeenteleven.

Van oudsher is de Jacobikerk een kerk waarin veel studenten een thuis vinden. Dat is tot op de dag van vandaag het geval. Er is nadrukkelijk ruimte voor studenten om mee te doen in de gemeente, hetzij betrokken, hetzij meer op de achtergrond. Verder telt de gemeente veel ex-studenten, die in de stad zijn blijven wonen, na hun studententijd. Al enkele jaren is de trend dat gezinnen ook langer in de stad blijven; die ontwikkeling is ook terug te vinden in de ledenlijsten van de kerk.

6. De voorgangers over hun gemeente

Onderdeel van het onderzoek was een uitgebreid interview met elk van de vijf verantwoordelijke predikanten. De vragenlijst voor deze predikanten is opgenomen onder Bijlage I. Hieronder is gekozen voor een thematische weergave van de interviews.

a. Bas van der Graaf (1963) predikant bij de Jeruzalemkerk sinds 2006

Typering van de jonge mensen

De jonge mensen bij ons zijn vooral (ex-)studenten, die vanuit alle delen van het land naar Amsterdam zijn gekomen voor hun studie. We zien inmiddels dat steeds meer jonge mensen langer in de stad blijven en vandaar dat we in onze gemeente ook steeds meer jonge gezinnen zien - we zijn een beetje een familiekerk aan het worden. De gemeenteleden zijn gemiddeld dus hoger opgeleid, met een goede baan in of rondom de stad. De kerkelijke achtergrond is heel divers en wordt steeds diverser (Gereformeerde Bond, vrijgemaakt, confessioneel, gereformeerd synodaal, vrijzinnig, evangelisch, kleine gereformeerde kerken, etc.).

De jongeren die bij onze gemeente komen kijken, vragen zich af: spreekt het me aan? Zou ik daarbij kunnen horen? Is het in de buurt? Kan ik hier een plek innemen? Op die vragen krijgen ze bij de Jeruzalemkerk nogal eens een bevestigend antwoord en dat maakt dat ze zich voor langere of kortere tijd binden aan de Jeruzalemkerk.

Waarom zijn/blijven deze jonge mensen in de stad?

In de eerste plaats vanwege de vele mogelijkheden in de stad – om te wonen, te werken, vrije tijdsbesteding, etc. Het voorzieningenniveau is heel hoog en er is gewoon veel te doen voor jonge mensen. Dat komt mede doordat de stad zich ook steeds meer richt op twintigers en dertigers. Het is in de stad een grote en groeiende doelgroep voor de beleidsmakers. De demografische ontwikkelingen in de stad (verjonging/veryupping) van de afgelopen tien jaar zijn dan ook gunstig voor onze gemeente. Daar hebben we de laatste jaren van geprofiteerd. Maar ook de kerk in de stad is veranderd, waardoor het voor jonge mensen ook aantrekkelijker is om erbij betrokken te zijn/blijven. Sommigen kiezen bewust voor de stad vanuit kerkelijke motieven. Zij willen deel uitmaken van een missionaire gemeente in de stad. Of ze vinden kerk in de stad leuker/prettiger dan waar ze vandaan komen. De Jeruzalemkerk doet voor hen dan vertrouwd aan, maar ze ervaren hier meer ruimte.

Waarom kiezen jonge mensen voor de Jeruzalemkerk?

Dat ligt natuurlijk divers, maar dit zijn de dingen die ik signaleer:

- Het is een warme gemeenschap waar je bij betrokken kunt raken. Dit is overigens altijd al een kenmerk geweest van Jeruzalemkerk, ook toen er nog nauwelijks jonge mensen waren.
- De liturgie is een mix van *Opwekking* en traditionele liederen (veel mensen vinden deze mix precies goed).
- Een gemengde samenstelling. Jonge mensen vinden het ook fijn dat het gewoon een kerk is met ouderen, kinderen, etc.. Een jongeren-ouderenproject vinden ze bijvoorbeeld erg leuk (jongeren

gaan bij ouderen op bezoek). Jonge mensen vinden het wel prettig veel leeftijdgenoten tegen te komen, maar zoeken niet zozeer een kerk met alleen maar leeftijdgenoten.

- Voor sommigen is het gewoon de dichtstbijzijnde kerk, die hen nog bevalt ook.
- Ik hoor ook wel terug dat mensen de prediking waarderen. Die prediking bestaat uit een degelijke exegese, een goede uitleg met een toepassing naar het leven van vandaag.

Met name in de periode 2006-2008 is onze gemeente sterk gegroeid met allerlei jonge mensen. Op dit moment heeft het ledental zich echter enigszins gestabiliseerd. De instroom staat nu ongeveer gelijk aan de uitstroom. Wellicht heeft dat te maken met de 'concurrentie' van allerlei gemeentestichtingen uit meer orthodoxe hoek. Dit heeft gemaakt dat er voor jonge mensen veel meer te kiezen valt.

Verbondenheid

De gemeente draagt bij ons meer de trekken van een *gemeenschap* dan van een *instituut*. Het instituut kerk is in Amsterdam wel zo'n beetje afgebrokkeld. Bij ons ligt er dus minder vast en kent behoorlijk wat dynamiek. Dat is een voordeel, zeker voor de twintigers en dertigers. Heel belangrijk voor dat gemeenschapsgevoel zijn de kringen; het merendeel van de jonge mensen zitten daar op. Ze zoeken ook wel vriendschappen binnen de gemeente. Familiebanden zijn vaak wat dunner geworden, omdat men bijvoorbeeld ver van familie afwoont. Dus er is wel behoefte om elkaar op te zoeken.

Als het gaat over verbondenheid: Het is steeds lastig dat je van een deel van de bezoekers niet weet wie er echt bij horen. Dat proberen we dan maar te zien als een kans. Die dynamiek zie je namelijk ook in het Nieuwe Testament en past misschien ook wel bij het lichaam van Christus in Nieuwe Testament. Het is een kans, maar het is soms ook lastig. Bijvoorbeeld als je praat over lidmaatschap. We experimenteren momenteel met een onderscheid tussen deelnemers en belangstellenden. Laatst las ik een krantenartikel waarin gesteld werd dat de 'infrastructuur voor gemeenschap in de stad vaak ontbreekt'. Dat vond ik wel een heel treffende observatie. In dat artikel werd gesteld dat de kerk die wel te bieden heeft. En ook die constatering is juist denk ik. In een stad als Amsterdam zoeken jonge mensen naar gemeenschap/verbindingen. Die vinden ze dan in de kerk. Dat zie ik als een grote kans voor de kerk.

Ontwikkelingen in de gemeente

We zien steeds vaker dat jonge mensen bereid zijn om langer te blijven in de stad. Ook met kinderen. Vandaar dat we meer en meer een familiekerk worden. Voor de opbouw van de gemeente is dat natuurlijk heel prettig.

Een andere ontwikkeling is dat de achtergronden van de gemeenteleden steeds meer divers worden. Voor jonge mensen is het etiket 'protestants', 'vrijgemaakt', etc. steeds minder belangrijk, vermoed ik.

Ik constateer dat twintigers het nog weer lastiger vinden dan de generatie voor hen om zich te committeren aan een taak. Ze verbinden zich echt niet makkelijk. Het zapedrag onder hen neemt toe. Als er bijvoorbeeld een gastpredikant is, dan vinden heel veel jonge mensen dat een goede reden om eens ergens anders te gaan kijken. Dat betekent dat het dragen van verantwoordelijkheid en de inzet vaak nogal projectmatig is.

Mensen houden van vrijheid en dat geldt zeker voor jonge mensen. En zeker ook voor jonge mensen in Amsterdam, dat van oudsher toch allerlei vrijgevochten mensen heeft getrokken. Die jonge mensen komen vaak mede voor de vrijheid naar de stad toe en blijven er vanwege die vrijheid

hangen. Juist omdat een stad als Amsterdam zo voorop loopt in culturele en maatschappelijke ontwikkelingen zijn stadskerken misschien inderdaad wel de 'laboratoria van de kerk', zoals Stefan Paas het noemde. Plekken waar het evangelie zich op een nieuwe manier tot de cultuur gaat verhouden.

Verder heb ik ontdekt dat de persoon van de predikant belangrijker wordt. Ik heb me daar lang tegen verzet, maar zo werkt het gewoon. De voorganger is het gezicht van de gemeente. Als voorganger ben je een belangrijke bindende factor. Inmiddels ga ik daar ook gewoon voor. Het maakt reilen en zeilen van de gemeente wellicht wel kwetsbaarder, als het zo afhankelijk wordt (gemaakt) van de inspirerende persoon. Maar zo werkt het nu eenmaal in de cultuur: Als instituten wegvallen worden personen belangrijker.

Inzet/commitment

Veel jonge leden van onze gemeente zijn vanwege hun (kerkelijke) achtergrond vaak gewend zich in te zetten voor de kerk. Dat hebben ze van huis uit meegekregen. En anderen voegen zich daarbij. De achterban, het achterland van de jonge mensen zou je dus één van de succesfactoren van onze gemeente kunnen noemen. Al komt die kerkelijke achtergrond wel onder de spanning te staan van de moderne cultuur in de stad.

Twintigers en dertigers zijn best bereid zich in te zetten. Al komt het vanzelfsprekende onder druk te staan. Ze doen het (nog?) wel. En als ze het doen, dan doen ze het goed. Ze hebben natuurlijk wel het nodige in huis.

Diep in hun hart zijn die jonge mensen van ons (vgl. het onderzoek van Motivaction) toch wel verantwoordelijke mensen, ook al zien ze er hedonistisch uit. Blijkbaar weten wij deze mensen wel te binden en andere gemeenten niet. Veel andere PKN-kerken lijken te worden tot een evenementenkerk. Fantastische evenementen vaak, maar mijns inziens toch ook ingegeven door het onvermogen om mensen te binden. Ik vraag me af wat dit allemaal tot gevolgen heeft voor kerk-zijn. Mijn grootste vraag is hoe dat zich verhoudt tot het gemeenschapskarakter van de kerk, naar mijn besef een kernnotitie. Bij de Jeruzalemkerk zetten we veel meer in op de gemeenschap en het appèl om je in te zetten. Mensen vinden dat ook aantrekkelijk. Volgens een Amsterdamse verkenning vanuit de Protestantse Kerk Amsterdam (Inger van Nes en Karel Smouter) heb ik begrepen dat twintigers/dertigers buiten de kerk verbindingen zoeken om wat te doen en te betekenen. Als je daar op inzet, verwacht ik dat dat meer effect heeft dan allerlei evenementen.

De verlegenheid om het geloof te delen is wel groot bij jonge mensen. Dat vinden ze heel lastig. De opdracht uit Mattheüs 28 ('Gaaf dan heen, onderwijst alle volken...') dragen ze wel mee. En ze vinden het prettig om deel uit te maken van een kerk die die opdracht van Jezus serieus neemt. Maar mensen vinden het ook wel weer moeilijk om dat concreet te maken in hun eigen leven. Mensen vinden het dus wel mooi dat de Jeruzalemkerk zo missionair en diaconaal actief is. Dit is meestal geen hoofdreden om lid te worden, maar wel één van de redenen. Maar om zich te committeren, om als vrijwilliger te participeren in missionair of diaconaal werk - dat is moeilijker geworden. Ik denk wel eens dat het gevoel van urgentie aan het afnemen is. Een thema als de uniciteit van Christus vinden (jonge) mensen lastig. In donkere momenten denk ik ook wel eens dat de wind in de stad soms alweer afneemt. Ook bij mezelf bespeur ik wel die onzekerheid en angst: 'Het zal toch niet minder worden?' - de verbondenheid, het enthousiasme, de inzet, de betrokkenheid. We hebben geprofiteerd van demografische ontwikkelingen, maar die kunnen zomaar weer anders worden, bijvoorbeeld, als de buurt te duur wordt voor twintigers. Het aanbod voor christelijk-betrokken

studenten is ook groter geworden in de stad. Dat geeft dan die vraag: 'Het zal toch niet minder worden?' 'Of hebben we toch gewoon de Geest mee?'.

Thema's in de preek

Heel belangrijk is de verbinding van de bijbel met het dagelijks leven. Ik ben afgestapt van een al te thematische aanpak. We volgen nu het oecumenisch leesrooster, waarbij we eigenlijk leven van gegeven teksten. De bijbelse uitleg moet goed zijn en concrete aanzetten bieden voor het leven van elke dag. Daarbij is het van groot belang om de leefwereld van de jonge mensen te kennen en hun levensgevoel aan te spreken.

Profiel

Het profiel van de Jeruzalemkerk is helder: Reformatorisch-evangelisch, bewust in die volgorde. Theologisch zitten we vooral op de reformatorische lijn, in de vormen en gemeente-opbouw meer op de evangelische lijn. Het beste van die werelden proberen we te mengen. Uiteindelijk blijven we toch redelijk klassiek, met openheid naar nieuwe dingen.

Mijn werkhypothese is dat als het om gemeenschapsvorming gaat, orthodoxe kerken daartoe beter in staat zijn. Dat wordt breed in de kerk ook herkend en erkend, al legt men zich er natuurlijk niet bij neer. Orthodoxie is in staat om mensen te (ver)binden; bij vrijzinnigheid is dat veel minder vanzelfsprekend. Als je profiel niet orthodox is, dan moet het iets heel onderscheidends hebben, anders red je het niet. Onze kracht is een gelovige gemeenschap. We zijn een keuzekerk, mensen kiezen er bewust voor om erbij te horen.

'Orthodox' betekent voor mij 'als navolgers van Christus recht doen aan het gezag van de Schrift'. Het verschil met orthodoxie buiten de stad is dat de orthodoxie bij ons minder formeel is en minder institutioneel is uitgewerkt. In de stad is het evangelie het hart van de gemeenschap, maar er zit gespreksruimte omheen. We laten meer speelruimte. In de gestolde orthodoxie ontbreekt die ruimte vaak. Deze ruimte past ook bij stad, bij de cultuur en ook bij twintigers en dertigers.

Voor de 20-ers en 30-ers is het een inspirerende mengeling van reformatorisch en evangelisch. Zeker wat betreft muziek zitten jonge mensen helemaal op de lijn van popmuziek. Opwekking/praise zitten ook op die lijn. Het contrast in de vormen vinden mensen ook mooi. Je moet je ook weer niet uitleveren aan popmuziek en/of het evangelische.

Stadsgemeenten zijn door alle bodems heen gezakt. De kerk is nooit vanzelfsprekend. Daar hoort het experiment bij; misschien past dat ook wel bij de stadsmens. Er is in ieder geval niet de luxe om te steggelen over randzaken. Zolang het met de boodschap goed zit, kunnen mensen veel verdragen. Als je de inhoud verandert, dan haken mensen af. Inhoud is trouwens heel belangrijk voor jonge mensen. Dat is ook belangrijk voor zoekers, niet-kerkelijken. Wat ze vooral willen is: Bijbel, een relevante uitleg voor vandaag. Jonge mensen hebben behoefte aan voeding, in onderwijs, kringen, preken.

Omslag

De predikant in de jaren '90 (ds. Chris van Andel) heeft contact gelegd met studentenverenigingen en op een gegeven moment wist hij jonge mensen te binden en hen in te zetten. Van Andel heeft ze een plek gegeven, maar ook ruimte. Vanaf het eind van de jaren '90 ontstond de interactie tussen

demografische ontwikkelingen en een kerkbreed veranderd bewustzijn, dat de kerk in de stad belangrijk is.

Van Andel is inmiddels met emeritaat, maar is nog altijd zeer loyaal en dienstbaar betrokken bij de gemeente. Hij heeft indertijd een structuur aangebracht in de gemeente, waar we nog van profiteren. Met behulp van evangelische gemeente-opbouw (Willow Creek) ontwikkelde hij kerngroepen. Ook de pastorale structuur is gericht op kringen, waarin onderling pastoraat plaatsvindt. Jonge mensen willen ook graag op kringen, ze vragen daarom. Ze zijn daar voor een deel aan gewend. Het is verder een mogelijkheid om op een intensievere manier mensen te leren kennen. Dat is verschil met een dorp – daar is een kring iets *extra's*, hier is het *noodzaak*.

Focus

We richten ons zowel op de wijk als op het netwerk van de gemeente. Dat geeft ook wel spanning, want een deel van de gemeente is namelijk helemaal niet op de wijk gericht. Maar er wordt vanuit de buurt (door wijkbewoners, stadsdeel, etc.) steeds een beroep op ons gedaan. En een deel van de gemeente heeft sterk de roeping voor het kerk-zijn in de stad/voor de wijk.

We richten ons op kansen: waar kunnen we aan meedoen? Hoe kunnen we dienstbaar zijn aan de wijk. Als de kerk zich gaat bemoeien met dingen, dan werkt dat averechts. Daar moeten Amsterdammers niets van hebben.

Tips

Je moet twintigers/dertigers de ruimte geven. Je moet proberen hen te begrijpen, weten wat ze nodig hebben, waar ze behoefte aan hebben. Ruimte voor hen creëren, ook voor hun gaven, talenten en ideeën! Het hoeft allemaal niet zo heel ingrijpend te zijn. Het is belangrijk om de jonge mensen tegemoet te komen.

Mijn eerste aandacht gaat in de prediking uit naar deze groep, hun leefwereld, hun thema's. Ik probeer op hun golflengte te zitten, met inachtneming van anderen. Bij hen ligt de toekomst van de kerk. Daarom zou ik collega's willen adviseren om ook tegen ze praten als ze er (nog) niet zitten. Veel collega's weten niet echter niet eens wat jonge mensen beweegt en dan wordt het lastig om hen aan te spreken. Als predikant wordt er steeds meer van je gevraagd een beetje gevoel voor de doelgroep te hebben. Ikzelf vind het een mateloos boeiende doelgroep en vind het ook gewoon leuk om met ze op te trekken. Deze groep heeft een aantal beslissingen genomen, maar er ligt ook nog heel veel open. Ze bevinden zich in een levensfase waarin je echt wat kunt betekenen. Ik vind het mooi om hen bij te staan, met hen mee te zoeken. Ik denk dat een predikant vandaag de dag ook wel een beetje een netwerker zijn.

De missionaire impact van de gemeente valt me eerlijk gezegd behoorlijk tegen. Het is meer revitalisering van de gemeente met behulp van vooral kerkelijke jongeren. Hoeveel mensen komen er echt van buiten naar binnen? Hoeveel worden er gedoopt? Zeker geen tientallen. Doop is sowieso een erg lastig onderwerp – zeker voor twintigers en dertigers. Soms denk ik: ik ben zelf eigenlijk meer een gemeente-vernieuwer geworden dan een missionair predikant. Ik vind dat we nog veel kunnen leren in het contact leggen met buitenkerkelijken. Ritmes (bv. zondagse kerkgang) zijn mensen helemaal vreemd geworden. Twintigers en dertigers in de kerk zouden daarbij een bruggehoofd moeten zijn. Maar door verlegenheid bij hen is dat wel lastig. We proberen programma's voor deze doelgroep te bedenken, vormen die bij hen passen. Het lukt wel, maar is het is wel erg zoeken.

Onze orthodoxie is dan soms ook een beperking. Als het er op aankomt, is er toch wel een naar binnen gerichte reflex. Je moet er steeds je best voor doen om je steeds weer naar buiten uit te strekken.

b. H.G. de Graaff

Voorganger bij De Samaritaan sinds 2003

Typering gemeente

Ik zou onze gemeente typeren als 'orthodox', in bijbels-gereformeerde zin. De grondlijnen van de gereformeerde theologie hebben aantrekkingskracht, daar ben ik van overtuigd. We zijn verder een jonge gemeente met een sobere liturgie. Opvallend en typerend vind ik verder de bewogenheid van de gemeenteleden. Ze willen zich echt inzetten voor de stad. Daarbij vormen we ook echt een gemeenschap waar jonge mensen zich gemakkelijk bij kunnen aansluiten. Er is oog voor elkaar. Ook voor degenen die het moeilijk hebben.

De twintigers/dertigers zijn vooral mensen die in verband met hun studie of werk in Rotterdam zijn komen wonen en die het stadsleven leuk zijn gaan vinden. Er is van alles te doen en de voorzieningen zijn goed. Soms speelt ook een rol dat ze een 'roeping voor de stad' hebben, maar meestal vinden ze het vooral gewoon leuk in de stad.

De meesten hebben een kerkelijke achtergrond. Opvallend is dat zeker degenen die verantwoordelijke taken hebben in de gemeente, vaak de mensen zijn met een stevig orthodoxe opvoeding. Zij voelen zich blijkbaar bij ons thuis. De belangrijke omslag die ze doormaken is dat ze zich actief voor de stad gaan inzetten. Dat waren ze van huis uit niet zo gewend, maar dat doen ze wel. De mensen die misschien wat minder kerkelijk of orthodox zijn opgevoed nemen zij op sleeptouw. De enthousiaste inzet werkt aanstekelijk.

Waarom kiezen de jonge mensen voor deze gemeente?

Daar zijn natuurlijk verschillende verklaringen voor te geven; sociologisch of meer geestelijk. Uiteindelijk geloof ik dat het een werk van God is... Maar er zijn ook allerlei sociologische redenen te geven. Studenten die afkomstig zijn uit een gereformeerde-bonds gemeente of uit een andere kerk van orthodoxe snit zoeken een gemeente die enigszins vergelijkbaar is met de kerk van hun opvoeding. Dan komen ze geregeld bij ons uit.

En – daar staan we langzamerhand om bekend - als je jong bent en je wilt inzetten, dan ben je bij ons aan het goede adres. Onze gavengerichte benadering spreekt jongeren aan. Dat geldt ook voor de prediking – ook dat is een belangrijke factor voor jonge mensen. Blijkbaar herkennen de jonge mensen zich in de preken bij ons. Iets dat volgens mij ook belangrijk is, is het feit dat we ons concentreren op hoofdzaken. Tweederangs-dingen zijn bij ons ook echt tweederangs-dingen zijn. Dat is misschien wel een verschil met veel gemeenten. In veel gemeenten zijn bijzaken soms wel erg belangrijk geworden. Bij ons is er wat meer ruimte om over tweederangsdingen verschillend te denken.

Onze gemeente is niet klein, maar zeker niet groot. In een doorsnee morgendienst verwelkomen we ongeveer 150 mensen. Dat is te overzien. Verder staat onze gemeente erom bekend dat het pastoraat er hoog in het vaandel staat. Er is zorg voor elkaar. Wij zien graag dat de mensen die zich aansluiten de vrijblijvendheid wat voorbijzijn en zich committeren aan het gemeente-zijn. Verder

voorzien wij in een behoefte voor jonge mensen. Jongeren zoeken graag een netwerk om bij aan te haken, een plek van onderlinge verbondenheid, warmte, aandacht voor elkaar. Een plek waar ze gezien en gewaardeerd worden. Die plek bieden we.

Prediking

Een belangrijke stelregel voor de prediking is dat het moet kloppen wat je zegt. Intellectueel, maar ook wat betreft je betoogtrant. Die moet helder, duidelijk en inzichtelijk zijn. Verder moet de preek een praktische ondertoon hebben; jongeren moeten er iets mee kunnen in het leven. Dit betekent overigens niet dat het louter 'horizontaal' moet worden. Integendeel, de link met het geloof, de relatie met God, is wezenlijk.

God is een mysterie, heilig – daarom is er in de prediking geen ruimte voor platvloersheid. Het gaat erom dat we tijdens de samenkomst, als het ware verder ingewijd worden in dat geheim van God. Daar zoeken jonge mensen naar.

Commitment

Het commitment van mensen vind ik hoog. Mensen willen heel wat doen. Graag projectmatig en wat kortdurend, maar als ze ergens het nut van inzien, dan gaan ze er ook voor. Je moet ook transparant zijn: waarom vraag je hen? En voor welke taak vraag je hen precies? Als dat helder is, willen ze zich er echt aan geven. Ze willen zich vooral voor de stad inzetten. Sommigen meer via een diaconale insteek via ons wijkhuis De Bron, anderen eerder voor het missionaire werk (Alpha-cursus, e.d.). Dat gaat heel natuurlijk. Het is afhankelijk van de vraag waar mensen zich bij thuis voelen, waar hun hart ligt.

Ik zie bij de jongeren een verlangen om iets te doen met hun geloof. Het heeft voor hen te maken met de navolging van Christus. Dat willen ze praktisch vertaald zien, bijvoorbeeld in maatschappelijke inzet.

Misschien trekken wij juist ook wel de mensen aan die zich willen inzetten. Bij ons weet je ook dat je wordt ingeschakeld. Al vind ik het belangrijk dat niemand onder druk wordt gezet om iets te doen. Dat heeft ook helemaal geen zin trouwens.

Rol predikant

Ieder mens wil gezien en gewaardeerd worden, maar de twintigers en dertigers helemaal. Ik ben er daarom ook altijd vroeg op zondag. Dan sta ik bij de ingang en probeer ik zoveel mogelijk mensen even te groeten en te spreken. Na afloop van de dienst sta ik weer bij de uitgang. Nieuwe mensen probeer ik even aan te spreken. Aandacht en hartelijkheid zijn belangrijk. Ik probeer de mensen ook echt bij name te kennen en geef aandacht aan hun vragen. Ik probeer met ze op te trekken en het gevoel te geven dat ze gezien en gekend zijn.

Ik denk dat de voorganger een cruciale rol speelt in het feit dat mensen zich gezien willen weten. Met alleen goed preken red je het niet. Goed preken is belangrijk, maar je moet als dominee meer in huis hebben. Je moet ook kunnen verbinden, enthousiasmeren, oog hebben voor de onderlinge verhoudingen. Ik zie mezelf dan ook een beetje als het verbindingsfiguur in de gemeente. Ik probeer iedereen een plek te geven. Daarbij is bewogenheid voor mensen en toewijding belangrijk. Je aandacht en belangstelling moet echt zijn. Daar zoeken ze naar. Ik heb altijd al een pastorale inslag gehad. En dat spreekt jonge mensen blijkbaar ook aan.

Meer nog dan buiten de stad is die rol van de voorganger belangrijk. Het gevaar daarvan is weer dat er te veel aan de voorganger gaat hangen. Zeker in Rotterdam, daar hingen de mensen vroeger al aan bepaalde predikanten. Op de een of andere manier werkt dat zo, maar je moet er alert op zijn dat het niet doorslaat.

Totaalbeleid

Het heeft ook het beleid te maken. Het moet in je denken, spreken en handelen verankerd zijn dat je solidair bent met jonge mensen; dat je oog hebt voor hun vragen, de dingen die in hun leven spelen. Naar de mens gesproken moet de kerk het nu van de twintigers en dertigers hebben, willen we op de lange termijn overleven. We hebben niet de natuurlijke aanwas van allerlei tieners die straks het stokje gaan overnemen. Juist omdat het van die twintigers afhangt, is het van belang je beleid daarop af te stemmen.

In mijn preken ben ik denk ik daarom toch ook wat veranderd. Niet zozeer in de theologische grondlijnen, maar meer in de toepassing en de toespitsing. Ik heb meer dan in andere gemeenten aandacht voor hun vragen. Dat zijn vaak ook moderne vragen – naar identiteit, etc. Maar ook voor praktische zaken, omdat je weet daar ze daar mee bezig zijn. Omdat je voortdurend met hen in gesprek bent, hen ontmoet, is dat vanzelf veranderd. Ik geloof trouwens niet dat ouderen daar moeite mee hebben. Ik heb er nooit klachten over gehoord.

Toekomst

We hebben ons de afgelopen jaren sterk afgevraagd hoe we als een levende gemeente dienstbaar zouden kunnen zijn aan de stad. Uit die vraag is naast het werk vanuit wijkhuis De Bron, ook allerlei missionair werk (in de wijk rondom het kerkgebouw) voortgekomen. Die vraag was bij ons leidend in het leiden van de gemeente. De toekomst moet uitwijzen of die vraag leidend blijft. Ik hoop dat we blijven wie we zijn. Ik ben misschien nog wel het meest bang voor slijtage, of dat er toch een stuk zelfgenoegzaamheid, lauwheid of gemakzucht in sluipt. Dat we gaan denken nu wel op eigen krachten te kunnen gaan draaien en daardoor minder afhankelijk gaan worden van God en van gebed.

c. Ds. Piet de Jong

Voorganger bij Pelgrimvaderskerk sinds 1992

Typering Pelgrimvaderskerk

'Wij zijn een gemeente in en rond de oude kerk. Wij zijn de nieuwe vorm die is ontstaan op de puinhopen van zes oude wijkgemeenten (van gereformeerde bond tot midden-orthodox, van confessioneel tot ethisch). We hebben dus een gemeente die al die trekken nog wel een beetje in zich heeft. We zijn dan ook heel divers en breed.

Wij zijn een orthodoxe gemeente, waar een bijbelse preek het hoofddeel vormt en ook het ambt, het sacrament en de traditie belangrijk zijn. Als je echt evangelisch wilt zijn, moet je niet bij ons zijn; al kennen we sinds een jaar of twintig een evangelische onderstroom, die tot uitdrukking komt in evangelisch-achtige lofprijzingsdiensten. In een gewone kerkdienst kennen we een eenvoudige liturgie.

Zo'n zeventig tot tachtig procent van onze kerkgangers is twintiger of dertiger. Dat was jaren geleden heel anders. Ik ben in 1992 begonnen met zo'n 140 mensen op een zondag. Daarvan behoorden slechts 25 personen tot de leeftijdscategorie twintigers/dertigs; veelal studenten en net afgestudeerden. Maar ik weet nog goed dat ik na een week of zes tijdens de preekvoorbereiding dacht: preek jij voor die 25 jonge mensen of voor die grote groep 50-plussers? Binnen een minuut had ik besloten: ik ga voor die 25. Die instelling heb ik vanaf dat moment bij elke preek gehad. Hoe kan ik hen aanspreken? Dan moet je het dus hebben over relaties, relatie met je ouders, moet je het hebben over je identiteit: wie ben je nou eigenlijk? Wie wil je wezen? Dan moet je het hebben over geld, over sex, over carrière, maar dus ook over Jezus. Als je die insteek kiest, levert dat voor ouderen geen probleem op, zo is me opgevallen. Vijftig-plussers kunnen heel goed met jonge mensen meegaan, maar jonge mensen kunnen nooit met oude mensen meegaan. Die oudere mensen kun je overigens doordeweeks nog eens opzoeken, dat is bij jonge mensen al veel lastiger. Die jonge mensen moet je dus op zondag aanspreken.

Meestroom

Deze insteek werkt natuurlijk door, want degenen die al binnen zitten bepalen wie er verder wil binnenkomen. De meesten nieuwkomers zijn jonge mensen, op zoek naar ontmoeting, naar een netwerk in de stad. Als het je niet lukt om een nieuw netwerk aan te leggen, dan gaat het je niet lukken in de kerk en ook niet in de stad.

Veel nieuwkomers hebben een kerkelijke achtergrond (van PKN tot evangelisch, van vrijgemaakt tot reformatorisch). Zij nemen anderen uit hun netwerk mee – ook van buiten de kerk. Dus er is een hoofdstroom en een 'mee-stroom', want als jonge mensen weten dat er een kerk is waar veel leeftijdgenoten zitten, dan beginnen anderen mee te stromen, of ze nou uit de vrijgemaakte kerk komen of al jaren niet meer naar de kerk gaan. De een neemt een ongelovige vriendin mee, een ander komt via de Alphacursus. In elk geval vinden ze het interessant om in zo'n stad naar de kerk te gaan. Dus je probeert zoveel mogelijk mensen van die meestroom in de hoofdstroom te krijgen. Dat is wel heel belangrijk: hoe zorg je ervoor dat die hoofdstroom steeds wordt aangevuld? Hoe zorg je ervoor dat er steeds nieuwe instroom is? Hoe kun je die uitstroom een beetje indammen? Sommige mensen moet je gewoon laten gaan – dat zijn geen stadsmensen; daar komen ze vaak achter als ze kinderen krijgen.

De blijvers, dat zijn de mensen die christen zijn en van de stad houden. Die het leuk vinden om er te wonen. Die houden van een stuk anonimiteit, die houden van beweging, van wat er te doen en te zien is in de stad. Zij kunnen de kerk in de stad voortzetten, niet omdat het moet, maar omdat ze iets met de stad hebben. Die proberen we hier te houden, door ze wat te helpen bij het zoeken naar een huis, een goede school, etc.

Als iemand hier op zondag voor het eerst binnenkomt, dan hoop ik dat hij/zij meteen het idee krijg: dit is een mooie kerk, een gastvrije plek, hier zijn meer mensen van mijn leeftijd en – gaandeweg – het gaat ergens over. Er moet dus goed gepreekt worden. De liturgie is sober, eenvoudig, overzichtelijk. Want de twintigers en dertigers hebben geen benul van liturgie en symboliek, vijf keer bidden in een dienst dat snappen ze niet. Dus bidden we gewoon aan het begin en aan het eind, dat is helder.

Veel missionaire diensten of zogenaamd 'aantrekkelijke' diensten, zijn dat helemaal niet. Vaak stoot zo'n nieuwe vorm net zoveel mensen af als dat het aantrekt. Want heel veel dertigers moeten helemaal niks hebben van die gitaren en opwekkingsversjes. Ze willen een goed verhaal.

Gezinnen

Op dit moment hebben we veel dertigers met kinderen; meer dan voorheen. En die doelgroep heeft heel andere vragen en behoeften dan mensen zonder kinderen. We worden meer een jonge-gezinnenkerk. Eerlijk gezegd is dat ooit mijn doel geweest - 50 christelijke gezinnen, die samen weer een nieuwe generatie christenen in de stad vormen. De sociale structuur in de kerk van Christus heeft altijd bestaan uit gezinnen, met de meestroom van allerlei mensen. Gezinnen zorgen voor de cohesie, niet de singles. Natuurlijk moet je er ook zijn voor de kinderen, maar mijn eerste aandacht en mijn strategie wordt nog steeds bepaald door de oorspronkelijke doelgroep: jonge mensen zonder kinderen.

Ze komen voor God en elkaar, in die volgorde. Want als de kerk alleen een dating-site of een netwerkpodium bood, dan kwamen ze niet. Ze komen wel degelijk om van God iets te horen en te beleven, om een beetje thuis te komen bij God. De dertigers moeten allemaal hard werken, of ze nou kinderen hebben of niet. Degenen met kinderen werken zich helemaal het apezuur. De kerk is voor hen een plek om thuis te komen.

Want als je bij God uitkomt, kom je ook bij jezelf een beetje thuis. De ambiance helpt natuurlijk erg mee. Dat er generatie- en lotgenoten zitten, scheelt ook heel veel. Voor een slap verhaal komen ze niet uit bed. Ze moeten hard werken, ze moeten een huis betalen, hun baan staat misschien wel op de tocht, en dan een of twee kinderen hebben, een relatie goed houden, etc. Dan willen ze in de kekr wel iets wat de moeite waard is.

Benadering van twintigers en dertigers

Het is ook belangrijk hoe je die twintigers en dertigers benadert. Als babyboomer kun je daar lekker negatief over gaan zitten doen, maar je kunt ook naast ze gaan staan. Als je begripvol bent, kun je ook kritisch zijn. Begripvol en kritisch, jezelf confronteren met de norm van God, dat kunnen ze allemaal goed hebben. Maar niet zomaar veroordelen, uit de hoogte, negatief.

Naar mijn idee gebeurt dat nog veel te veel. Veel orthodoxe preken worden opgehoopt met allerlei moralistische verhalen, tegen mensen die samenwonen, tegen de verwildering, tegen de homo's, tegen de sportverdwazing, tegen individualiteit en tegen autonomie, allemaal tegen – vanuit een soort formeel Schrift- of Godsgezag. Als je zo mensen benadert, werkt dat helemaal niet. Terwijl ze best bereid zijn om God serieus te nemen, om te luisteren naar wat Hij zegt. Maar niet manipulerend. Ik denk dat veel dominees dat nog doen, ze manipuleren de stem van God in de richting van een burgerlijk, vertrouwd kerkelijk leven. Keurig netjes, twee keer naar de kerk, kinderen mooi in de kleren, netjes op vakantie.... zodat in elk geval de verveling aan alle kanten toeslaat. Maar de dertigers van tegenwoordig moet je veel meer prikkelen. Volgens mij hebben ze ook veel meer idealen, ze zijn meer 'open' dan ik op m'n 30^e was.

Verbondenheid

Deze generatie dertigers is natuurlijk heel erg zuinig op haar individualiteit. Daar moet je ook niet teveel aan komen. Iedereen heeft wel een individualistische tic. De keerzijde ervan is dat die individualiteit je ook wel een beetje alleen maakt en soms een *looser*-gevoel geeft. Dus samenhang heb je toch altijd nodig. Zo zit een mens ook in elkaar. Dus hij zoekt die samenhang – ook de twintiger en dertiger - maar dan wel een verband waarbinnen ze ook een beetje zichzelf kunnen blijven; een omgeving waarin ze zich veilig voelen.

De zondagmorgen vind ik nog steeds de beste missionaire gelegenheid. In de stad vind ik die zondagse dienst heel erg belangrijk, daar moet je heel veel zaken doen. Je komt elkaar in de week niet tegen. Maar wij hebben dan, met het oog op een netwerk, wel iets meer nodig. *Homegroups*, Bijbelkringen of hoe je ze ook noemt, zijn de kleinere mazen. Daar kan je op een makkelijke manier mensen leren kennen. Die kringen zijn heel erg belangrijk - niet alleen voor bijbelstudie, maar in de eerste plaats voor gemeenschapsvorming. Dus hoop ik dat mensen de tijd nemen om te bidden voor elkaar en wat te delen en het liefst beginnen met een maaltijd.

Dat geldt ook voor de instroom, die vindt ook vaak plaats via de zondagse dienst. Of via de Alpha-cursus, waar ze via internet of via een gemeentelid bij betrokken zijn geraakt. Het helpt dan heel erg dat er op die Alpha-cursus iemand is, die op zondag ook op de kansel staat. Dan zijn mensen veel eerder geneigd om de zondagse dienst ook eens te proberen. Al met al is er echt heel veel instroom. Een groot wonder vind ik dat, al die twintigers en dertigers die betrokken willen raken.

Verloop

Er is natuurlijk altijd verloop in de zin van mensen die zo nu en dan eens komen 'shoppen'. Maar die groep is niet echt groot hoor. Het verloop heeft vooral te maken met de uitstroom. De grootste uitstroom zit misschien wel als mensen in de buurt van de veertig komen. Dan vertrekken ze nogal eens naar buiten de stad.

Dat mensen hier van geslacht op geslacht lid zijn – dat is helemaal verdwenen. De lijn van de geslachten is nagenoeg geheel afgebroken. Maar God is opnieuw begonnen en dat vind ik nog het meest curieuze. God is echt nieuw begonnen; niet via de geslachten. Je hoopt natuurlijk wel dat dit weer een kerk zal zijn waar de gezinnen een kern vormen, waar je iets krijgt van geslacht op geslacht, waar kinderen gedoopt worden, waar kinderen weer opgroeien, waar kinderen weer belijdenis doen, etc. Maar misschien - zegt een socioloog – kun je dat wel vergeten. Voorlopig gaat het elke keer om individuen.

Wij weten dat je die jonge mensen niet missionair moet overspannen. Maar laat het niet helemaal binnenkerkelijk worden. Dat is voor niemand aantrekkelijk. En er gebeuren ook allerlei mooie dingen in die instroom en die meestroom.

We hebben ons drie slagen in de ronde gewerkt met elkaar. We hebben eindeloos veel bezinning gehad: Waar kiezen we voor, waar niet voor? Wie vraag ik mee te werken? Hoeveel ruimte heb ik voor deze evangelische band? etc. Terugkijkend zeg ik niet dat we het heel goed hebben gedaan. Dan zeg ik vooral: het is een groot wonder. Omdat ik me er zo van bewust ben hoe moeilijk het is om een kerk overeind te trekken. Dat kunnen wij helemaal niet. Je moet werken zolang het dag is, plannen maken, keihard werken, goed nadenken, steeds weer wijzigen. Maar als er wat gebeurt, dan is dat een wonder.

Netwerk

De wijk heb ik afgeschaft, dat bestaat hier gewoon niet meer. Wij zijn veel meer op een netwerkachtige manier bezig. Al zijn we in Spangen met het ontmoetingshuis wel heel erg gericht op de wijk. Maar dan merk je in zo'n ontmoetingshuis, daar geldt dezelfde regel als in de kerk: wat je hebt, trek je ook aan. Wie binnenzitten dragen er aan bij dat diezelfde categorie binnenkomt. Ze houden daarmee anderen buiten. Het sterke punt is dat we daar armen ontmoetten, eenzamen, verslaafden, hele en halve gestoorden. Dat bezig-zijn in die wijk is voor ons als kerk belangrijker geweest dan wat wij voor hun deden. Wat wij voor hun deden was heel kleinschalig: iemand helpen

verhuizen, iemand naar de Pauluskerk brengen, iemand eten verschaffen. Maar deze contacten hebben voor mij wel altijd veel betekend. Ze hebben mij wel heel scherp gehouden: Deze kerk staat in dit deel van de stad, we hebben in dit gebied iets te doen. Dan stel je automatisch de vragen: Wie woont er naast je? Met wie ga je om op je werk? Ben je actief op jouw schoolje?

Gericht op de buurt

Toch blijven we wel dingen in de buurt doen. Maar dat is meer voor onszelf van belang als voor de mensen die we bereiken. Als gemeente moet je niet te binnenkerkelijk worden. Daar wordt je niet sterker van. De zelfgenoegzaamheid neemt ervan toe. Dus: open blijven, aan de gang blijven. Maar met dat aan de gang blijven dan moet je al blij zijn met een paar van zulke dingen die aankomen, voedselbank, gemeenschapshuis, hier en daar nog eens een maaltijd, nog eens een actie dit, met kerst nog eens wat meer. Dat kun je aan, met de mensen die je hebt. Er zou nog veel meer kunnen, maar dit vind ik al heel wat.

Commitment

Op het commitment van jonge mensen moet je niet te veel op varen, omdat jonge mensen het al zo druk hebben. Mijn kerkenraad zijn bijna allemaal jonge mensen, die soms een gezin hebben, die allemaal banen hebben waarin ze hard moeten werken en veel verantwoordelijkheid dragen. Het zou niet fraai zijn om te zeggen 'ze hebben geen comittment'. Maar, ze zijn ook gauw moe. Een behoorlijk aantal houdt er na vier jaar ook weer mee op. Er zijn er niet zoveel die tien jaar iets doen, waar je echt zo lang op kunt rekenen. Ik vind het al heel wat dat de dertigers 's zondags in de kerk zitten, hun werk goed doen, hun relatie niet verpulveren, dat vind ik al heel wat.

Deze dertigers hebben professionals nodig, die zich fulltime inzetten; een dominee en als het even kan nog een kerkelijk werker voor dit en dat.

Hun commitment is er in die zin, dat ze bijna allemaal lid worden. Ook onder die meestromers zijn er mensen die zich aansluiten. Een paar keer per jaar hebben we een kennismakingsbijeenkomst. En dan zijn er altijd mensen die ook echt mee gaan doen. Er is grote financiële betrokkenheid. Als dertigers denken: dit is mijn kerk, dan dragen ze daar financieel goed aan bij. Je maakt sneller een girootje over dan dat je in een werkgroep gaat zitten dat gaat nadenken over Spangen of over een actie voor *churchplant*.

Maar ze vinden het wel belangrijk dat het gebeurt. Ook al gebeurt het misschien met professionals of dat anderen dat doen – ze vinden het belangrijk dat die kerk wat voor de buurt doet, een Alpha-cursus belegt en dat soort dingen. Het speelt dus wel mee om lid te worden.

We hebben in de kerk veel mogelijkheden: je kunt op allerlei manieren aan de slag: op een Bijbelkring, via 'serve the city', in het ontmoetingshuis, via de Alpha-cursus, noem maar op.

Dat is aantrekkelijk natuurlijk als je aansluit. Je bent geen stemvee, je kan gelijk meedoen. Maar, in de praktijk blijkt dat nog niet zo makkelijk. En dat ligt ook aan de professionals trouwens.

De 26 mensen die belijdenis hebben gedaan, hebben aangegeven welke taken ze zouden willen verrichten in de gemeente: kindernevendienst, muziek maken, koffie schenken, Alphacursus, bijbelkring, ik heb het allemaal genoteerd. Dat lijstje stuur ik rond naar alle missionaire werkers, voorzitter van de ZWO-commissie, de Ontmoeting, De Brug, etc. Als ik die belijdenisgroep dan na de zomer weer een keer bij elkaar heb, proef je in hun reacties hoe moeilijk het is om een ideaal om te zetten in echte betrokkenheid. Na verloop van tijd blijkt dat ze nog te weinig worden ingeschakeld. Het ligt niet altijd aan hen, maar ook aan ons. Kennelijk slagen we er niet eenvoudig om mensen in te schakelen. Je moet eigenlijk iemand hebben die daar voortdurend achteraan gaat.

Vroeg of laat bereiken we het moment dat mensen zeggen: 'De gemeente is me te groot, ik vind het veel te massaal'. Toch proberen we zoveel mogelijk mensen aan een taak te krijgen. En dan is het belangrijk dat ze daarin gezien worden. Dat je ook als voorganger zegt: 'ik zag iets van jou', 'leuk stukje geschreven', 'gaat het goed?' 'heb je het nog naar je zin', etc. Je moet jonge mensen op een leuke manier blijven nalopen. Want vanuit hun omgeving krijgen ze weinig waardering voor hun kerkenwerk (dat is in een dorp soms heel anders). Bovendien hebben ze het allemaal druk natuurlijk. Het wordt dus wel steeds ingewikkelder.

d. Carol van Wieren (1957)

Voorganger bij Nieuwe Kerk Utrecht sinds 2004

Omslag

Begin jaren '90 heeft de gemeente een belangrijke omslag meegemaakt. Het kerkbezoek was in de jaren daarvoor sterk teruggelopen: rond de 40 ouderen bezochten de diensten nog en het was echt de vraag hoe lang dat nog door kon gaan. De komst van Ds. Wim Bouw was het omslagpunt. Zijn manier van preken trok de eerste jonge mensen aan. Mede door de komst van de eerste jonge mensen veranderde de gemeente en de omgang met elkaar. Er kwam veel nadruk op gastvrijheid te liggen. Nieuwkomers werden opgemerkt, voelden zich gekend. Dat was ook een sterk punt van dominee Bouw. Geleidelijk aan is de gemeente gaan verjongen en gaan groeien en bij het afscheid van ds. Bouw was de gemeente gegroeid tot rond de 200 kerkgangers. In de vacaturetijd en in de afgelopen zeven jaar dat ik hier nu werk is die groei eigenlijk alleen maar doorgegaan.

Typering gemeente

Op onze website typeren we onze gemeente als 'reformatorisch/evangelisch'. We verbinden de waarde van de traditie van de reformatorische kerken met accenten van de evangelische beweging. In de kerkdiensten hanteren we een combinatie van een klassieke liturgie met nieuwe elementen zoals een muziekgroep, lofprijzingsliederen, veel ruimte voor persoonlijke aandacht, getuigenissen, etc. Het is een ongedwongen samenzijn binnen de setting van de klassieke liturgie. We leggen nadruk op het lezen van de Bijbel, het gebed en de persoonlijke relatie met God en de kring, de gemeenschap, het leren van elkaar. Van groot belang zijn ook de bijbelgesprekskringen (huiskringen). Al deze dingen hebben allerlei jonge mensen aangetrokken.

Typering jonge mensen

Van de jongeren die hier komen, is een groot percentage afkomstig uit een kerkelijk milieu. Ze komen in Utrecht studeren en zoeken een kerk waar ze zich thuis voelen. Ze worden meegenomen door vrienden of vriendinnen, of ze komen onze gemeente op het spoor via de website of via studentenverenigingen. Daarnaast zijn er ook jongeren die via de Alpha-cursus geïnteresseerd zijn geraakt in het christelijk geloof en op die manier bij de gemeente betrokken raken. Zij hebben doorgaans geen kerkelijke achtergrond. De laatste tijd komen er ook wel buurtbewoners, die zomaar eens de kerk eens binnenlopen. Onze huidige scriba bijvoorbeeld, is op zo'n manier bij de kerk betrokken geraakt. Zij had in een grijs verleden wel iets met de kerk gehad, maar kwam na zoveel jaar via een foldertje weer eens langs en werd eigenlijk meteen verliefd op de gemeente. De dienst, de setting sprak haar meteen aan. Zo zijn er nog een paar meer mensen komen aanwaaien. Om het plaatje compleet te maken: we worden in toenemende mate ook een jonge-gezinnenkerk.

Gezinnen nemen andere gezinnen mee, ook al hebben ze lang niet allemaal een kerkelijke achtergrond.

Er zit wel relatief veel hoger opgeleiden in de gemeente. Dat brengt met zich mee dat we ook verhoudingsgewijs veel doorstroom kennen. Zodra mensen afstuderen en elders een baan krijgen, zijn ze weer weg. Of ze vestigen zich hier eerst een aantal jaren, krijgen kinderen en trekken dan alsnog weg. We moeten regelmatig afscheid nemen van mensen die kortere of langere tijd bij ons betrokken zijn geweest.

Netwerk of wijk?

We mikken niet specifiek op één van beide. We doen uiteenlopende dingen. We beleggen een Alphacursus voor iedereen, we onderhouden een netwerk van bestaande contacten en we richten ons zo nu en dan op de buurt. De grote lijn is wel dat nieuwe mensen via de netwerken van de leden binnenkomen. Blijkbaar vinden die bestaande leden hun gemeente zo waardevol en uitnodigen dat ze mensen meenemen. Ze maken heel makkelijk reclame. Een vrouw die twee jaar geleden belijdenis deed, nodigde op een avond een stel niet-gelovige vriendinnen uit om wat meer te vertellen over de kerk, 'want jullie snappen er helemaal niks van'. Die vriendinnen vonden dat een leuk initiatief; ze waren er dan ook allemaal in de dienst. Ze zijn natuurlijk niet allemaal toegetreden tot de gemeente, maar het voorval laat wel iets zien over hoe graag gemeenteleden anderen proberen mee te nemen. Dat is een beetje in het DNA van onze gemeente gaan zitten. Iemand meenemen naar de kerk is niets bijzonders, dat kun je gewoon doen. En er is aandacht voor zulke nieuwkomers.

Gastvrijheid staat bij ons hoog in het vaandel. Er is een welkomsteam dat altijd klaarstaat. Na de dienst worden bezoekers onthaald bij de koffie. In de diensten proberen we ervoor te zorgen dat bezoekers snappen wat we doen. Alle onderdelen worden zo begrijpelijk mogelijk verwoord, al dan niet behulp van de beamer. Het zijn soms kleine dingen, maar ze helpen mensen wel om de dienst mee te maken en om zich snel thuis te voelen.

Dat er veel jonge mensen komen, heeft natuurlijk te maken met de waarde van het evangelie zelf, met de liefde van God zelf. Er is veel gebed om de aanwezigheid van God. Dat ervaren mensen op een of andere manier. We maken regelmatig mee dat mensen echt geraakt worden, dat ze bij wijze van spreken moeten huilen in de kerkdienst. Niet heel spectaculair allemaal, maar er gebeurt iets met hen.

We doen niet veel speciale dingen om jongeren te trekken; al zijn we nu bezig met een aanbod voor studenten. Jaarlijks houden we een studentendienst.

Familiegevoel

Voor jonge mensen is het belangrijk dat zich herkennen in de gemeenschap, dat ze ervaren niet de enige jongere zijn. In die zin heeft onze kerk een uitstraling naar hun leeftijdgenoten. De keerzijde is wel dat we merken dat een aantal ouderen, die vanouds in de gemeente kwamen, zich soms wel wat minder thuis voelen, omdat ze de gemeente zo druk en dynamisch vinden. Dat is wel een punt van aandacht en zorg.

De doorstroom is natuurlijk niet leuk voor (oudere) gemeenteleden. Kennen ze net wat gezichten, zijn die weer vertrokken. Daar kun je niet veel aan doen. We zien dat sommigen na hun verhuizing nog lang contact houden; bijvoorbeeld door het sturen van een geboortekaartje. Zo is er een heel

netwerk van ex-Nieuwe-Kerkeren. Dat zegt wel iets over het familiegevoel dat we in onze gemeente kennen.

Verbondenheid

Gelukkig is er in toenemende mate ook een groep gemeenteleden die zich echt vestigt in Utrecht; ook gezinnen met opgroeiende kinderen. De eerste tieners beginnen nu te komen, dus we moeten gaan nadenken over programma's voor deze leeftijdscategorie. Mensen trekken ook nog wel eens weg als de kinderen groter worden, maar zeker niet allemaal. Sommigen willen zelfs blijven omwille van de kerk. Dat zijn er niet heel veel, maar ik vind het wel opmerkelijk. Er zijn ook mensen die bijvoorbeeld naar Leidsche Rijn, Zeist of De Bilt verhuizen, en hier lid blijven. Daardoor zijn we een beetje een streekgemeente geworden. In ieder geval meer een stadsgemeente dan een wijkgemeente.

Bij een gewone kerkdienst zijn er zo'n 300 tot 350 mensen. We hebben rond de 450 betrokkenen in ons eigen adressenboek. Daar zitten ook diverse ouderen bij, die komen dan niet allemaal frequent in de kerk, maar wel naar de ouderenactiviteiten en die zijn wel verbonden met de gemeente. De meerderheid is korter dan vijf jaar lid. De gemeente groeit wel en die verjongt misschien nog meer, maar verandert daardoor ook. Want de jonge mensen die er vijf jaar geleden zaten, zitten er nu lang niet altijd meer. Daar zijn weer andere jonge mensen voor in de plaats gekomen. We hebben echt heel wat mensen zien komen en gaan.

Nu zien we dat als een gegeven. Na een interne bezinning, een jaar of zes geleden, hebben we als kerkenraad geconcludeerd dat die doorstroom blijkbaar bij ons hoort. We proberen nu mensen veel te geven en toe te rusten in die periode dat ze hier zijn, zodat ze daarna datgene wat ze hier hebben ontvangen, kunnen meenemen naar andere plekken. Daar zetten we wel op in. Zo hebben we dat ook in onze visie verwoord: *we willen mensen bij Jezus brengen en toerusten*.

De onderlinge verbondenheid komt door de doorstroom wel onder druk te staan. Maar dat wordt weer gecompenseerd door de verbondenheid die gemeenteleden tijdens een kringavond ervaren. We moedigen jonge mensen ook echt deel te nemen aan een kring, want dat is de ideale plek om die verbondenheid te ervaren. Van de ongeveer 450 betrokkenen zitten er wel 250 op een kring. We hebben op dit moment ca. 25 kringen.

Commitment

'Lange-termijn-commitment wordt steeds lastiger, merken we. Mensen willen wel een kring leiden, maar ze willen nog wel eens aarzelen om lid te worden van de kerkenraad. Er is best animo om iets te doen in de gemeente, maar mensen verbinden zich vandaag de dag niet zo gemakkelijk. Behalve aan een kring; dat is een plek waar je gezien wordt, waar je je geloof deelt, waar je vriendschappen opbouwt.

Jonge mensen bezoeken behoorlijk trouw de kerkdiensten en ze zetten zich ook echt in voor de organisatie (kostenstaken, muziek, koffieschenken, beamerdienst, etc.). Verder is er een Alphacursus, een kinderkookcafé (een missionaire kinderclub in de wijk), diaconaal werk via stichting Present; jaarlijks is er een wijkfeest, met kraampjes en spelletjes.

Veel van onze activiteiten zijn naar buiten gericht. Een deel van de gemeente vindt dat heel belangrijk. Maar er zijn er ook die het wel prima vinden en er zelf niet zo heel erg bij betrokken zijn. We moedigen wel iedereen aan om er aan deel te nemen. Als kerkenraad vinden we dat belangrijk. Tijdens de startzondag bijvoorbeeld verspreidden we ons na een korte dienst over de stad, om

allerlei diaconale klussen te gaan doen. 'Kerk binnenste buiten', variërend van helpen in een bejaardenhuis, tot het opknappen van een verwaarloosd tuintje en het optrekken met daklozen. Zo willen we bevorderen dat het missionair-diaconale weer meer in het DNA van gemeenteleden gaat zitten. En hopelijk nemen ze dat dan mee, als ze na 10, 15 jaar weer naar elders vertrekken. Natuurlijk hopen we ook dat degenen met wie we in contact komen via die diaconale activiteiten, geïnteresseerd raken in het evangelie.

Aansluiting bij twintigers en dertigers

Ik probeer mijn werk af te stemmen op de kerkgangers en dat zijn voor het grootste deel jonge mensen. Ik moet er bewust aan denken dat ik de ouderen niet vergeet. Twintigers in het oog houden, dat gaat vanzelf. Zelf ben ik via Youth for Christ tot geloof gekomen in Amsterdam destijds, dus ik heb veel te danken aan jongerenbewegingen. Verder heb ik zelf drie opgroeiende zoons, waarvan twee in de twintig. En doordat ik veel jonge mensen spreek, leer ik hun wereld kennen. We hebben ook een jonge kerkenraad dus ook bij de ontwikkeling van beleid trek ik met jongeren op. Dat heeft mij ook wel gevormd. Ik herinner me nog dat, toen ik hier binnenkwam, aan een aantal dingen moest wennen, bijvoorbeeld de snelheid waarmee jongeren gewend zijn te werken. In vorige gemeenten verliepen bepaalde processen wat langzamer. Iemand vroeg me hier toen ik kwam: 'Wat wil je veranderd hebben aan de kerkzaal?' In no time was het gebeurd. Zo'n vraag alleen al: 'Wat wil je veranderen?' Dat lijkt een kleinigheid. Maar in veel gemeentes vragen ze nooit aan de voorganger wat er moet veranderen, daar willen ze het liefst alles hetzelfde houden. Ze zijn eigenlijk bang dat hij misschien wat wil veranderen. Dat is hier dus anders.

Aanwezigheid van God

Misschien moet ik nog iets noemen waardoor mensen komen en blijven komen. Het heeft te maken met de aanwezigheid van God. De *ministry*, na afloop van de dienst, speelt daarin ook een rol. Kerkgangers kunnen in gesprek met gemeenteleden dingen uit hun leven delen en voor hen laten bidden. Daarin ervaren ze iets moois van het evangelie, wat hen goed doet. Ze ervaren zegen, kracht, soms genezing bij ziekte, iets van het Koninkrijk van God.

Er wordt behoorlijk veel gebruik van gemaakt, zeker in de maandelijkse avonddienst, die qua stijl lijkt op een gemiddelde evangelie-gemeente. We overwogen of we deze *ministry* vaker kunnen aanbieden, bijvoorbeeld tijdens avondmaalsdiensten. Het valt mij op dat er veel ruimte is voor zulke vernieuwingen, ook voor zaken die wij misschien in onze cultuur en onze traditie niet zo gewend zijn. Die openheid voor verandering typeert de sfeer van onze gemeente. Dat spreekt jonge mensen blijkbaar aan; sommige ouderen ook trouwens. Andere ouderen vinden het niets; enkelen zijn in de loop der tijd afgehaakt en hebben elders een plek gezocht. Vaak zonder *hard feelings*. Ze vonden het gewoonweg hun stijl niet meer. Ergens is dat onoverkomelijk. Als je voor een bepaalde stijl kiest dan zul je altijd wel mensen houden die op een gegeven moment zeggen dat het hun kerk niet meer is. Als we het hadden gelaten zoals het was, dan hadden we een heleboel mensen niet bereikt die er nu wel zijn.

Het is belangrijk om een profiel te kiezen. Dat hebben we gedaan, soms op zo'n manier dat we in de stad een beetje de 'evangelische excuustruus' zijn geworden. We maken wel mee dat andere wijkgemeenten jongeren naar de Nieuwe Kerk sturen, omdat zijzelf weinig aankunnen met hun vragen of met hun evangelische geloofsbeleving. We zijn daar niet altijd onverdeeld gelukkig mee. Want het zou natuurlijk mooi zijn als er in andere gemeentes ook een stuk verjonging optreedt. Die andere kerken zouden ook baat kunnen hebben bij bepaalde evangelische invloeden.

In veel kerken is het probleem dat de prediking niet heel dicht bij de levens van mensen zelf komt. Die krijgen daardoor niet de ervaring dat ze zelf in het geding zijn. Het blijft rationeel, het blijft verder weg. Er wordt niet zo geprobeerd om de mensen in het verhaal van de bijbel te betrekken, te laten zien dat het om hun leven gaat. Een bepaald soort vrijzinnigheid geeft op een gegeven moment niks meer. Ik zeg niet dat je in al die punten precies hetzelfde moet geloven, maar in die geloofsinhoud zit wel een sleutel van kwaliteit en de groei van de gemeente. Als die ontbreekt dan vragen mensen zich af waar het dan nog over gaat. En of ze de 'boodschap' die ze horen, niet ook in een boek kunnen lezen, of bij een andere vereniging kunnen horen. Zeker jonge mensen willen wel dat het ergens over gaat.

Verder willen jonge mensen zich gekend voelen, ze willen zich gestimuleerd voelen om mee te mogen doen. Ze willen de ervaring hebben dat hun bijdrage ertoe doet. Dat zijn belangrijke sleutels. Een saillant voorbeeld. We vertelden een keer binnen de kring van collega-predikanten over de organisatie van de Nieuwe Kerk en dat we zoveel kringen en kringleiders hebben. Sommige collega's hadden daar vragen bij. *Dat kón in hun ogen toch niet zomaar - 23 mensen uit de gemeente verantwoordelijkheid laten dragen voor een kring...* Alsof je op z'n minst een halve theoloog moet hebben om een kring te laten leiden. Daaruit leidde ik af dat die manier van denken dus lang niet overal aanwezig is, dat jonge gemeenteleden de gaven en mogelijkheden hebben om op een verantwoorde manier een kring te leiden.

Wij doen juist moeite om zoveel mogelijk mensen zo snel mogelijk in te zetten. We stellen regelmatig mensen informeel voor, we houden kennismakingsavonden, we stimuleren dat nieuwe mensen een gaven cursus doen, etc. Zeker in een grote gemeente moet je er moeite voor doen, maar het kan wel. We hebben dan ook een 'gavenouderling', al is die functie momenteel even vacant. Het is een belangrijk punt, hoe je dat werk organiseert. Je moet flexibel zijn, meebewegen met wat zich aandient. Jongeren zijn daar trouwens goed in.

Integratie in andere gemeenten

Soms zijn er gemeenteleden die elders gezocht hebben naar een gemeente, daarbij hun neus hebben gestoten en daarom weer terugkomen. Ze kwamen naar eigen zeggen in een heel ander soort kerkdienst, kil en afstandelijk. Onlangs hoorde ik tot mijn schrik over enkele oud-gemeenteleden die door zulke ervaringen bijna waren afgehaakt. Ze vonden geen aansluiting en zijn zelfs wat weggedreven van het evangelie. Anderen kwamen uiteindelijk bij een evangeliegemeente terecht. We hebben in de Nieuwe Kerk regelmatig welkomstavonden voor nieuwe leden, maar eigenlijk zouden we ook iets moeten doen van als mensen vertrekken. Om mensen een beetje voor te bereiden: waar kun je tegenaan lopen?

Andere kerken zou ik graag willen adviseren om echt in jonge mensen te investeren, ze echt het gevoel geven dat ze gekend zijn, dat ze welkom zijn. Toon belangstelling en openheid, ook voor de geloofsbeleving van jonge mensen. Eigenlijk zouden we graag zien dat andere kerken een andere houding aannemen tegenover jonge mensen. Dat is lastiger dan een activiteit organiseren.

Groei

Hoe vangen we de doorstroom en de groei in onze gemeente op? Dat is een belangrijke uitdaging, waar we voor staan. In een periode van onstuimige groei hebben we op een gegeven moment voor de vraag gestaan of we de gemeente niet zouden opsplitsen in twee nieuwe kerken. Een andere optie was om ergens te gaan pionieren met een handjevol en te zien wat dat zou opleveren. Dat laatste is uiteindelijk gebeurd. Er is nu in Overvecht een soort *churchplant*, een pioniersplek van een

man of twintig. Dat kan misschien heel gaan anders worden dan het hier is. Die mensen komen vanuit de Nieuwe Kerk en we hebben nog steeds wel gesprekken met ze, maar ze gaan echt hun eigen weg.

Stad

Door andere wijkgemeenten in de stad wordt er wel naar bepaalde activiteiten van ons gekeken. Zo hadden we bijvoorbeeld contact met een wijkgemeente over de gavencursus. Een andere wijkgemeente vroeg ons een keer met een muziekgroep te komen spelen. Meer dan een paar jaar geleden worden er vragen gesteld. Via mijn contacten bij de stedelijke Raad van Kerken en de circuits van de PKN probeer ik wel een brug te slaan naar anderen. Het is soms erg weerbarstig, maar het is wel ons verlangen om dat wat we als Nieuwe Kerk hebben gekregen, uit te delen.'

e. Arjan Markus (1971)

Predikant voor missionaire werkzaamheden in de Jacobijkerk (sinds 2004)

Typering van de twintigers en dertigers in de Jacobijkerk

Verreweg de meeste twintigers en dertigers die bij ons komen, zijn hogeropgeleid, HBO+. De meeste van hen hebben een kerkelijke achtergrond. Ze komen uit de orthodoxe flank van de PKN, uit een van de kleine afgescheiden kerken, maar er zijn ook wel rooms-katholieken, evangelischen of mensen zonder kerkelijke achtergrond. Er worden ook nog al eens mensen lid die er een paar jaar 'uit' geweest zijn, die er bijvoorbeeld in hun studententijd weinig tot niets met kerk en geloof hebben gedaan. Daarnaast zien wij in de diensten ook veel studenten, maar die zijn verder niet echt lid. Meestal sluiten ze zich pas aan het eind van de studie aan. En dan heb je nog 'actieve ongelovigen', maar die zitten meer in de netwerken rondom de gemeente.

Waarom zijn deze jonge mensen in de stad?

Jonge mensen vinden de stad een leuke plek; in ieder geval om er een tijd te wonen. In de stad is altijd veel te doen; en voor het werk is het vaak ook handig om hier in de stad te wonen. Verder zijn velen het gewend vanuit hun studententijd en is het hen blijkbaar bevallen.

Voor jonge christenen is de kerkelijke gemeente een reden om langer in de stad te blijven. Omdat ze de kerk in de stad gewoon prettig vinden, maar soms ook omdat ze zich in hun thuisgemeente niet thuis (meer) zouden voelen. Ze vinden in onze gemeente ook rolmodellen – mensen die net een fase verder zijn en eenzelfde ontwikkeling hebben doorgemaakt als zij.

Waarom zijn ze lid van de Jacobijkerk?

Er zijn al veel jonge mensen en dat trekt weer jonge mensen aan. Daarnaast hoor ik allerlei dingen terug van de jonge mensen zelf. Ze komen vooral voor de inhoud (oudere mensen trouwens ook). Ze komen voor preken die diep graven en waarin het geloof relevant gemaakt wordt voor het dagelijks leven. 'Hoe kun je leven met God? Hoe houdt je dat vol in het leven van alledag?' Ze zeggen dat de levensvragen die ze hebben, in de preek aan de orde worden gesteld. Kerkgangers kunnen er een (praktische) boodschap (voor hun leven) uithalen; ook niet-gelovigen trouwens. Het heeft ook te maken met de thema's die de predikant aan de orde stelt – juist voor twintigers en dertigers, gelovigen en niet-gelovigen: Werkdruk, keuze-stress, het dertigersdilemma, relaties, twijfel, etc. Het geloof moet ook voor die thema's wat te zeggen hebben. 'Geloven is niet vanzelfsprekend' hoor ik

nogal eens. Er is bij ons ruimte voor geloofsvragen en twijfels. We zijn daar open over. En we worden ook niet drammerig over wat je wel en niet moet geloven.

Maar er zijn meer redenen. De kerkdiensten worden gekenmerkt door rust en soberheid – dat vinden de mensen die bij ons komen dus prettig. De diensten en activiteiten voldoen aan de kwaliteitseisen van hogeropgeleide twintigers en dertigers. Dat geldt ook weer voor de preken – ze willen wel een goed verhaal, waardoor ze verrast worden, iets nieuws horen. Je moet ook met een zeker gezag kunnen spreken, oftewel met kennis van zaken. Je moet er blijk van geven de theologie te kennen, en ook de wereld waarin zij leven. Dat geldt ook voor niet-kerkelijke zoekers – die willen ook kwaliteit en kennis van zaken.

Het feit dat er veel gebeurt in en vanuit de gemeente, spreekt jonge mensen aan. Zo hebben we best veel (missionaire) activiteiten, kringen, etc. Bijvoorbeeld iets als de debatavonden – daar zijn mensen ook best trots op.

Het etiket – het kerkgenootschap - is overigens nauwelijks relevant voor twintigers en dertigers. Het is zeker geen doorslaggevende reden om zich aan te sluiten.

Verbondenheid

De meeste jonge mensen zijn door de bank genomen behoorlijk individualistisch. De verbondenheid met de kerkelijke gemeenschap is niet altijd even groot. Maar aan de andere kant zoeken ze de onderlinge band ook wel weer. Dat is bijvoorbeeld te zien in het feit dat het aantal kringen is gegroeid van 25 naar 35. Ook omdat dat ons beleid is (zoveel mogelijk mensen op een kring), maar mensen worden dus ook lid van een kring. En binnen de gemeente zijn er ook veel groepen/netwerken. Bij niet-kerkelijke zoekers, zie je dat het individualisme ook sterk aanwezig is. Zij komen meestal bij ons niet voor sociale contacten, maar voor de inhoud. Nieuwelingen in de stad daarentegen zoeken wel vriendschappen/netwerk en dat ze die kunnen vinden in de Jacobigemeente is voor hen vaak een belangrijke reden om mee te gaan doen.

Commitment?

Het lukt altijd wel om vrijwilligers te vinden. Er is redelijk wat commitment. Zeker op projectbasis willen jongeren zich wel inzetten. Ze nemen dan zeker verantwoordelijkheid. De meesten hebben ook veel in hun mars.

In ons nieuwe beleidsplan zijn de idealen groot. We proberen mensen uit te dagen en toe te rusten voor discipelschap in het dagelijks leven. Iedereen is het er wel mee eens dat navolging belangrijk, maar ook moeilijk is. Geloven gaat niet vanzelf en navolgen botst met de drang naar vrijblijvendheid. Toch blijven we het benadrukken, omdat we het heel erg belangrijk vinden. De missionaire/diaconale inzet wisselt. Er zijn veel mensen die zich daar van harte voor inzetten voor missionaire en diaconale activiteiten. En bijna alle jonge mensen zijn er blij mee dat er van alles gebeurt vanuit de gemeente. Maar dat wil niet zeggen dat iedereen zich er ook voor inzet.

Profiel

Samen met met de Nieuwe kerk zijn we de twee meest behoudende wijkgemeenten van de Protestantse Gemeente Utrecht. Wij zijn als gemeente niet evangelisch en de Nieuwe Kerk is dat wel. Wij zijn vanouds een Hervormde wijkgemeente die verbonden is met de Gereformeerde traditie en die verbondenheid is er nog steeds.

Ons profiel zou je kunnen omschrijven als nieuw-ortodox (of open-orthodox of kritisch-orthodox).

Vanouds telt de gemeente van de Jacobikerk veel jongeren. We zijn ook in toenemende mate een 'jonge' kerk. Dat heeft ook een demografische reden: mensen van rond de veertig trekken steeds weg uit de stad. In de stad zijn en blijven daarom veel twintigers en dertigers. Zo blijft de stad en de stadsgemeente jong. Waarschijnlijk kiezen veel jonge mensen ook voor een gemeente met een heldere indentiteit en wij zijn een gemeente die dat heeft.

Activiteiten

Er zijn wel wat aparte activiteiten voor twintigers en dertigers. Zo is er 'Mama Jacobi' – voor jonge moeders - kringen, avonden om mensen te stimuleren om in de stad te blijven wonen met kinderen, etc. Onlangs zijn we gestart met studentenactiviteiten – het is ook bewust beleid om ons wat eerder te richten op studenten, zodat zij ons wat beter kunnen leren kennen.

Ons doel is om uiteindelijk om gemeenschap te stichten en navolging te stimuleren. Niet alleen voor twintigers en dertigers; al bepalen je taal en thema's vaak uiteindelijk wel wie er komen; jonge hogeropgeleiden zitten toch vaak in het achterhoofd als er iets georganiseerd wordt. Maar er zijn ook kringen en bijeenkomsten voor 60/65-plussers.

Netwerk of wijk?

Wij richten ons eigenlijk volledig op het 'netwerk'. Mensen komen ook uit de hele stad, tot aan Leidsche Rijn toe. Het is in Utrecht allemaal op fietsafstand. We richten ons dus niet op een bepaalde wijk; we zijn vooral een mentale gemeente – wij zijn enige met dit profiel. Bij dat profiel hoort ook de orthodoxe inhoud. We hebben wel een geografische wijk – daar doen we nieuwingekomenenbezoek.

Tips

Voor hogeropgeleide twintigers en dertigers is het in ieder geval belangrijk een duidelijk profiel te hebben. Verder moet je in alles proberen kwaliteit te bieden (gebouw, PR, inhoud). Maar uiteindelijk geeft de inhoud de doorslag: 'Is je boodschap relevant voor het dagelijks leven?' Voorgangers zijn daarin gezichtsbepalend.

7. Uitkomsten enquête Young Urban Protestants

Totaal zijn er 91 bruikbare enquêtes ingevuld (150 mails met vragenlijst verzonden). De predikanten van de vijf onderzochte kerken was gevraagd de mailadressen te geven ca. dertig 20-35-jarigen die tezamen representatief zijn voor de twintigers en dertigers die betrokken zijn bij betreffende gemeente. In deze paragraaf geven we de uitslagen weer en lichten een en ander toe. Daarbij maken we geen onderscheid tussen de verschillende kerken in de uitslagen. Er waren namelijk geen heel grote verschillen tussen de geënquêteerden van de verschillende kerken. (zie voor de enquête Bijlage II).

Algemene gegevens

Van degenen die de enquête hebben ingevuld was 42% man en 58% vrouw. Het gemiddelde opleidingsniveau bleek bijzonder hoog te zijn. Bij de vraag naar het hoogst genoten opleiding waren de antwoorden: LBO (0%), MBO (3,3 %), HBO (28,9%), Universiteit (67,8%). Een enkeling was zelfs nog gepromoveerd.

De meeste deelnemers aan de enquête doen betaald werk voor een groot deel van de week. Enkele studenten en ouders werken minder dan 20 uur per week. De uitslagen naar het aantal uur werk waren als volgt: Minder dan 10 (3,3 %), tussen de 10 en 20 uur (7,7%), tussen de 20 en 30 uur (13,2%), tussen de 30 en 40 uur (47,3%), tussen de 40 en 50 uur (26,4%), tussen de 50 en 60 uur (2,2%)

Kerkelijke achtergrond

De kerkelijke achtergrond bleek divers te zijn bij deze van oorsprong meer orthodoxe hervormde gemeenten. Precies 50% had ook deze achtergrond (als we de confessioneel hervormden en de hervormden die zich rekenen tot de Gereformeerde Bond bij elkaar optellen). De andere 50% echter kwam uit andere hoeken van de kerken die zich nu rekenen tot de Protestantse Kerk in Nederland (18,1%) of uit andere kerken (28,6%) of van buiten de kerk (3,2%).

NHK – vrijzinnig	1,1 %
NHK – midden orthodox	1,1 %
NHK – confessioneel	9,6%
NHK – gereformeerde bond	40,4%
Gereformeerde kerken	5,3%
SamenOpWeg-gemeenten	10,6%
Christelijk gereformeerd	7,4%
Nederlands gereformeerd	1,1%
Gereformeerd vrijgemaakt	5,3%
Oud-gereformeerde gemeente	2,1%
Gereformeerde gemeente (in NL)	8,5%
Rooms-Katholiek	2,1%
Evangelische gemeente	2,1%
Geen	3,2%

Het grootste gedeelte van de geënquêteerden is altijd betrokken geweest bij de kerk (80,9%), een deel is niet opgevoed met de kerk (4,5%) of is een tijdje los geweest van de kerk (14,6%). 100% van de geënquêteerden is gedoopt,

waarvan een klein deel op latere leeftijd. Verreweg de meesten hebben ook belijdenis gedaan, maar een 5,5% (nog) niet. Dit laatste kan ook te maken hebben met volwassendoop in een evangelische gemeente (dat je gelijk zou kunnen stellen met het doen van belijdenis).

Voordat de huidige stadsgemeente werd gekozen, bleek 45,7% eerst even te kijken bij verschillende kerken. 15,6 % heeft (ook) een tijdje geshopt in de betreffende gemeente, alvorens men echt betrokken wilde raken. 14,7% is gewoon gelijk lid geworden, toen men in deze stad kwam. Een deel was nergens bij betrokken of ging eerst nog een tijd naar de kerk van de ouders.

60,7% heeft ook gestudeerd in de stad waar men nu bij een kerk betrokken is. Ongeveer 1/3 daarvan was ook al in de studententijd echt betrokken bij de huidige stadsgemeente. Het merendeel echter (ca. 2/3) werd aan het einde van de studententijd of na de studententijd pas echt betrokken bij de huidige stadsgemeente. Dit wijst erop dat studenten zich nog niet zo snel binden aan een stadsgemeente, maar dat vaak pas aan het einde van of na hun studie gaan doen. Een reden hiervoor kan zijn dat mensen nog regelmatig naar hun ouders gaan, shoppen bij verschillende kerken of ook druk zijn met hun studentenvereniging. Zo'n 56% van de geënquêteerden is namelijk lid geweest van een studentenvereniging.

Over betrokkenheid bij de huidige stadsgemeente

De duur van de betrokkenheid bij de huidige stadsgemeente was als volgt: korter dan 1 jaar (2,2%), tussen 1 en 3 jaar (40,4%), tussen 3 en 5 jaar (27 %), tussen 5 en 7 jaar (12,4%) en langer dan 7 jaar (18,0%).

De verwachte betrokkenheid bij hun stadsgemeente varieert nogal. Dit betekent dat de stadsgemeente veel van deze mensen een aantal jaar onder hun hoede heeft, waarna deze leden aansluiting gaan zoeken bij een andere gemeente buiten de stad. De percentages zagen er als volgt uit wat betreft de verwachte duur van de betrokkenheid bij de huidige gemeente: korter dan een jaar (2,3%); tussen de 1 en 3 jaar (40,4%), tussen de 3 en 5 jaar (27,0%), tussen de 5 en 10 jaar (34,9%), langer dan 10 jaar (10,5%).

Er waren allerlei redenen voor mensen om lid te worden – vaak ook meerdere redenen. We sommen hier de redenen op met daarachter het aantal keer dat deze reden werd aangekruist:

1. De sfeer in de gemeente (54x)
2. De identiteit van de gemeente (50x)
3. Ik kende er al mensen (45x)
4. De prediking (42x)
5. De verbinding bijbel/geloof met het dagelijks leven (36x)
6. De vormgeving van de diensten (33x)
7. Vanwege het feit dat de bijbel het uitgangspunt is (31x)
8. Vanwege de predikant (29x)
9. Ruimte om jezelf te zijn (28x)
10. Ik voelde me erg welkom (25x)
11. De theologische diepgang (22x)
12. De openheid voor nieuwe mensen (21x)
13. Het missionaire werk van de gemeente (21x)
14. Vanwege het kringwerk (20x)
15. De kerkelijke signatuur van de gemeente (19x)
16. Ruimte om mezelf in te zetten (19x)
17. Ruimte voor verandering (16x)
18. Het was de dichtstbijzijnde gemeente (15x)
19. Ik zag veel mensen waarmee ik me kon identificeren (15x)
20. Ruimte voor twijfel (10x)

21. Ik voelde me geroepen voor het werk in de(ze) stad (9x)
22. De gemeente weet waar ze heen wil (8x)
23. Anders, nl. (8x)
24. Het diaconale werk van de gemeente (5x)
25. Mogelijkheid om eens anoniem mee te leven (5x)
26. Ruimte voor singles (4x)
27. Omdat ik hier een Alpha-cursus heb gedaan (4x)

De vraag naar het aantal vriendschappen in de kerk werd als volgt beantwoord: geen (6,7%), 1 tot 3 (20,0%), 4 tot 6 (31,1%), 7 tot 9 (18,9%), 10+ (23,3%).

De vraag naar de kerkgang in de betreffende stadsgemeente: 1 a 2x per maand (10,0%), ca. 3x per maand (16,7%), ca. 4x per maand (35,6%), meer dan 4x per maand (37,8%).

Een groot deel van de geënquêteerden is betrokken bij een of meerdere activiteiten van zijn gemeente: Met name bij een bijbelkring zijn veel mensen betrokken (80%). Daarnaast is 30% van de geënquêteerden betrokken bij kinder- of tienerwerk, 25% bij missionair werk, doet 25% andere taken, 12% is betrokken bij diaconaal werk en eenzelfde percentage bij kerkenraadswerk, 9% is actief met ouderen en 6% bij pastoraal werk.

Over het algemeen zet zich men ook behoorlijk in voor deze activiteiten van de kerk. Er is hen namelijk ook gevraagd naar het aantal geschatte uren dat men aan vrijwilligerswerk besteedt binnen de gemeente (hieronder valt dus niet de betrokkenheid bij een Bijbelkring). Een 9% doet geen vrijwilligerswerk en eenzelfde percentage minder dan 1 uur per maand. 20,2% zet zit tussen de 1 en 3 uur per maand in voor het werk van de gemeente, 21,3% tussen de 3 en 5 uur, 13,5% tussen de 5 en 7 uur, 12,4% tussen de 7 en 10 uur en 14,6% meer dan 10 uur per maand. Ruim 30% doet overigens ook nog vrijwilligerswerk buiten de gemeente (er is niet gevraagd naar het aantal uur dat men hieraan besteedt).

Er is tevens gevraagd naar wat het lid zijn van de stadsgemeente de twintiger of dertiger heeft gegeven. We sommen de antwoorden op met daarachter het aantal keer dat iets genoemd werd.

1. Geloofsgroei (62x)
2. Leuke contacten (58x)
3. Vriendschappen (46x)
4. Meer verlangen om voor God te leven (44x)
5. Kennis van de bijbel (38x)
6. Ervaring van God in mijn leven (36x)
7. Gelegenheid om mijn gaven en talenten te ontwikkelen (33x)
8. Gegroeid als mens (32x)
9. Meer hart voor de stad (29x)
10. Gelegenheid om te reflecteren op mijn leven (28x)
11. Ik span me meer in om mijn geloof handen en voeten te geven (27x)
12. Meer verlangen om geloof te delen (23x)
13. Het voorkomen van het verliezen van mijn geloof (21x)
14. Betrokkenheid bij de onderkant van de samenleving (20x)
15. Anders, nl. ... (5x)

Gemiddeld werden er ruim 5 punten aangekruist per persoon. Daaruit zou je kunnen concluderen dat het de geënquêteerden behoorlijk veel heeft opgeleverd om lid te zijn van deze gemeente. Toch verwacht zo'n 46,5% van hen wel deze gemeente te verlaten vanwege een verhuizing, 7% verwacht niet meer te vertrekken en 43% weet het (nog) niet of ze de stad uiteindelijk zal verlaten.

Bij de vraag naar de verwachting bij een overstap naar een nieuwe gemeente, zegt:

- 34% best kritisch te kijken naar de nieuwe gemeente
- 22% met evenveel plezier betrokken te zijn
- 19,9% de huidige gemeente enorm te missen
- 18,4% genoeg te moeten nemen met minder
- 5 % is ook wel toe aan een nieuwe gemeente
- 0,7% nooit zo betrokken te raken als dat ze nu zijn.

Op de vraag wat men het meeste zou missen, werd er als volgt gescoord:

- De sfeer (43x)
- De prediking (41x)
- De gemeenteleden (39x)
- De openheid van de gemeente (38x)
- Mijn Bijbelkring (31x)
- Het uitdagende van missionair kerk-zijn in de stad (29x)
- De vormgeving van de diensten (26x)
- Het uitgedaagd worden als christen (25x)
- Mijn vrijwilligerswerk (16x)
- Onderlinge betrokkenheid (13x)
- Anders, nl... (6x)

Het gemiddelde cijfer dat men haar stadsgemeente geeft is een 7,9. Per gemeente waren er niet zo veel verschillen wat betreft dit cijfer (namelijk: 8,0; 8,2; 8,2; 7,4; 7,9).

De geënquêteerden is ook gevraagd naar thema's die ze én belangrijk vinden én ook in hun kerk horen. Daaruit kwamen de volgende scores:

- Jezus Christus (69x)
- Dagelijks leven als christen (65x)
- Verhouding tot je naaste (58x)
- Gemeenschap, verbondenheid (56x)
- Missionair-zijn (56x)
- Verhouding tot God (49x)
- Gebed (49x)
- Discipelschap (44x)
- Geloofsgroei (40x)
- Kerk-zijn (36x)
- Hoop (34x)
- Maatschappij-kritische onderwerpen (33x)
- Actualiteit (28x)
- Relaties (25x)
- Gerechtigheid (23x)

- Toekomst, eeuwigheid (23x)
- Zin van het leven (22x)
- Rust (21x)
- Verhouding met andere godsdiensten (12x)
- Apologetische thema's (11x)
- Hemel/hel (10x)
- Ethische thema's (10x)
- Levenskunst (9x)
- Spiritualiteit (6x)
- Milieu (4x)
- Genezing (2x)

Hieruit valt te concluderen dat de thema's die hoog scoorden, zowel belangrijk worden geacht door twintigers en dertigers én dat ze daar ook vaak over horen in hun gemeenten. Van de anderen weet je niet precies of ze het minder belangrijk vinden of er minder vaak over horen. De enquête doet vermoeden dat de twintigers/dertigers deze thema's toch minder belangrijk vinden, aangezien er ook gevraagd werd naar de thema's die men belangrijk vindt, maar waar men weinig over hoort. Daar werd veelal niet zoveel aangegeven. Thema's als (gaven van) de Heilige Geest, genezing, milieu, maatschappij-kritische onderwerpen werden daar vaker genoemd (maar nog steeds heel zelden).

De enquête sloot af met allerlei stellingen om de opvattingen van de geënquêteerden wat boven tafel te krijgen. Nu zijn zulke stellingen ongenueanceerd en bovendien is het enigszins twijfelachtig om het geloof terug te brengen tot een aantal stellingen. Toch zeggen de uitkomsten wel iets. De meer orthodoxe stellingen wat betreft geloofsinhoud kregen de hoogste percentages. Bij de vraag naar de bijbel zag 91% die vooral als het Woord van God; bij de vraag naar Jezus Christus werden vooral Jezus Christus als redder en Zoon van God aangekruist; 88% gaf aan te geloven in de hemel en de hel; eenzelfde percentage hangt een vorm van exclusivisme aan wat betreft de persoon van Jezus Christus. De vraag naar schepping en/of evolutie werd echter niet eenduidig ingevuld. Overigens gaf bijna 60% van de geënquêteerden aan wel (wat) twijfels te hebben over zijn/haar geloof.

Als het om gebed en Bijbelgebruik ging, dan bleken verreweg de meeste geënquêteerden dagelijks te bidden en (in ieder geval te proberen om) dagelijks de bijbel te lezen.

Wat betreft ethische kwesties gingen de meningen veelmeer uiteen. Met name wat betreft homoseksualiteit en samenwonen voor het huwelijk, waren de antwoorden zeer divers. Dat gold minder voor het thema 'vrouw in het ambt' – slechts 6% is daartegen en nog eens 9% zou het liever niet zien. De rest is zeker niet tegen de 'vrouw in het ambt'.

Aan het eind van de enquête zat er nog de vraag of men de 'Mentality-leefstijlen-test' wilde invullen via internet. Daarbij was de vraag of men de twee leefstijlen uit de test waarop men het hoogste scoorde, in te vullen. Deze vraag is door ca. 50% van de geënquêteerden ingevuld (al vulde sommigen ook maar 1 leefstijl in). De uitslag is dus wellicht niet geheel representatief voor de hele groep geënquêteerden, maar geeft wel een indruk. Die indruk is dat men behoort tot allerlei verschillende leefstijlen, zie hieronder.

Traditionele burgerij	23,7%
Postmaterialisten	21,1%
Nieuwe conservatieven	15,8%
Moderne burgerij	13,2%
Postmoderne hedonisten	10,5%
Kosmopolieten	9,2%
Opwaarts mobilen	6,6%
Gemaksgeoriënteerden	0,0%

8. Opvallende andere stadsgemeenten

De vijf onderzochte kerken uit de vorige paragrafen trekken bovengemiddeld veel twintigers en dertigers. Deze vijf kerken wordt voor een groot deel gestempeld door deze doelgroep. Er zijn echter ook allerlei andere kerken in de grote steden, die langzaam maar zeker ook steeds meer jongvolwassenen in hun gemeente weten op te nemen. Een aantal voorgangers van deze gemeenten zijn geïnterviewd. Hieronder zijn verslagen van deze interviews te vinden. Criterium voor deze kerken was dat er de laatste jaren in toenemende mate twintigers en dertigers betrokken bij hun gemeente hebben zien aansluiten.

De besproken kerken zijn overigens niet de enige kerken die, naast de vijf onderzochte kerken, groeien met twintigers en dertigers. Het zijn wel heel diverse gemeenten met verschillende profielen en in verschillende contexten. Omdat er geen kerk in Den Haag was die voldeed aan de criteria van dit onderzoek, nemen we hier ook een drietal Haagse kerken mee. Veel van wat de predikanten van deze kerken te berde brachten, kwam overeen met de ontdekkingen van de predikanten van de vijf onderzochte kerken. Er kwamen ook nieuwe gezichtspunten boven water.

a. Elthetokerk (Amsterdam)

Nellie van Manen (pastoraal werker)

In de jaren '90 werd het voortbestaan van de Elthetokerk bedreigd, want de gemeente was klein en vergrijsd geworden. Ergens in die jaren kwamen er twee of drie studenten die lid werden van de gemeente, een kring voor jonge mensen opstarten en later ook in de kerkenraad kwamen. Die eerste jonge mensen herkenden zich in het bestaande profiel: wat volks, praktische prediking en een evangelische lijn. Mede door de inzet van die jonge studenten, kwamen er eind jaren '90 steeds meer jonge mensen bij. Die groei bleef zich doorzetten. Anno 2011 zijn er zijn 100 betrokken leden, waarvan ca. 70% rond het jaar 2000 geen lid was. Er zijn studenten en jonge hogeropgeleiden bijgekomen, maar ook wat gezinnen uit andere culturen (Aziaten en Afrikanen), een paar mensen uit andere kerken die in onze wijk kwamen wonen en ook een paar oudere Amsterdammers zijn aangehaakt. Alles bij elkaar dus een heel divers gebeuren met vooral mensen uit de buurt.

In 2002 kwam Nellie van Manen als pastoraal werkster. In die jaren dat Nellie van Manen bij de Elthetokerk heeft gewerkt, heeft de gemeente zich doorontwikkeld tot een heel gemengd gebeuren, zowel wat leeftijden als achtergronden betreft. Dat is niet altijd eenvoudig, weet ze inmiddels...

De Elthetokerk wordt nu verbouwd en dus zit de gemeente tijdelijk in een schoolgebouw. Binnenkort worden boven de gerenoveerde kerk zo'n 15 woningen volledig in gebruik genomen. Een aantal van die woningen waren al bezet door gemeenteleden, maar dat wordt nu een leefgemeenschap. Dat zijn allemaal mensen die dan van harte zich ook gaan inzetten voor de buurt en de kerk. Sommige mensen zijn speciaal voor deze leefgemeenschap naar de wijk verhuisd en worden dan ook gelijk lid van de Elthetokerk. Dat biedt voor de gemeente weer allerlei kansen, verwacht van Manen.

De jonge mensen die zich aansluiten bij de Elthetokerk zijn divers. Nellie van Manen onderscheidt drie groepen:

- Mensen met een evangelische inslag
- Christelijke idealisten (bv. van Time to Turn)
- Zoekende mensen

Nellie van Manen ziet het als haar opdracht om de drie bloedgroepen bij elkaar te houden en elkaar te laten bevragen en inspireren. In ieder geval wil ze er geen homogene groep van maken. Ze merkt dat de twintigers en dertigers die bij de Elthetokerk aansluiten juist deze diversiteit aantrekt, al vinden ze het wel belangrijk dat er ook leeftijdsgenoten zijn.

In de Elthetokerk kun je niet anoniem meeleven en je wordt ook al vrij snel ingeschakeld, zo vertelt Van Manen. Dat is misschien wel de reden voor het feit dat de Elthetokerk juist actieve mensen aantrekt. In ieder geval doen de meeste leden, ook de jonge mensen, heel wat binnen de gemeente. Opvallend vind Van Manen ook dat een heel aantal jonge mensen toch wel iets van een breuk hebben doorgemaakt met hun verleden. Ze zijn een tijd van de kerk los geweest, hadden toch wel een wat andere kerkelijke achtergrond, etc.

We laten Nellie van Maanen ten slotte iets uitgebreider aan het woord: 'Als ik iets zou moeten adviseren aan andere kerken dan zou het te maken hebben met persoonlijke aandacht voor die twintigers en dertigers. Al heb je er maar een paar, zie ze echt. Spreek ze regelmatig. Ga ook bij hen op huisbezoek. Zelf kreeg ik het advies, toen ik hier net begon, van een emeritus-predikant om in die jonge mensen te investeren en dat heb ik ter harte genomen. Verder zou ik adviseren om de jonge mensen verantwoordelijkheid te geven. Noodgedwongen kon ik niet alles doen, omdat ik maar een beperkte aanstelling heb. Het gevolg was wel dat ik snel mensen zelf dingen liet doen of opzetten. Dat werkt goed bij die jonge mensen. Er is veel commitment bij de jonge mensen bij de stad, de kerk en de buurt. Maar ik heb geen idee of ze blijven hangen. Zelfs grote idealisten vertrekken als de kinderen groter worden toch vaak de stad uit... Van die leefgemeenschap heb ik wel verwachtingen – daar zitten ook nieuwe gezinnen bij met opgroeiende kinderen, die bewust voor Amsterdam hebben gekozen.'

b. Paul Visser

Noorderkerk Amsterdam

Paul Visser ziet in de Noorderkerk in Amsterdam hetzelfde gebeuren als hij in de Bethlehemkerk Den Haag meemaakte. Steeds meer jonge mensen gingen meedoen met de gemeente. In beide kerken heeft hij ontdekt wat belangrijk is, maar ook wat je dus niet moet doen.

'Belangrijk is een persoonlijke benadering van de predikant. Gewoon een stuk vriendelijkheid. En echt oog hebben voor mensen. Bereid zijn om iets voor ze te betekenen. Ik noem dat 'van dienst willen zijn met een open einde'. Dat betekent mensen ook de ruimte geven een andere kant op te gaan. Dat betekent niet gaan zitten verwijten als mensen weggaan. Overigens heb ik al een aantal keer meegemaakt dat iemand dan na bijvoorbeeld drie jaar weer op de stoep staat. Opdringerigheid werkt alleen maar averechts, belangrijk is een uitnodigende houding.

Je bent als predikant toch een soort identificatiefiguur. Ze moeten zich als het ware aan jou kunnen optrekken. Daarom is het belangrijk om te laten zien waar je voor staat, waar je voor leeft, waarvoor je gaat. Ze zoeken in jou als predikant namelijk iemand waarbij ze terecht kunnen.

In de prediking moet het ook over hen gaan. Ze moeten denken: dit gaat over mij, mijn leven, mijn leven met God. Die prediking moet wel echt iets voorstellen. Mensen komen steeds minder uit gewoonte. Het moet betekenis voor ze hebben, want anders haken ze af. In de stad is ook geen sociale samenhang. Ze moeten daarom wel gevoed en gevuld worden, want anders haken ze af en schieten ze in de anonimiteit. Daarom probeer je ze dingen aan te reiken waar ze mee verder kunnen. De leeftijd van de predikant maakt daarin niets uit. Het gaat erom of je als predikant de gezindheid van Christus hebt.'

Visser ziet dat jonge mensen elkaar wel weer vaak meenemen. Ze kunnen elkaar ook vasthouden en stimuleren. Toch moeten ze steeds weer zelf ook die keuze maken om al dan niet betrokken te zijn of te blijven. Visser stelt dat voor sommigen het missionaire en/of diaconale werk belangrijk is. 'Maar

ze hebben ook wel volle programma's. Je moet niet te veel willen organiseren. Ik zie dat veel jonge mensen gewoon moe zijn. Daarom moet je uitkijken dat de gemeente geen belasting voor ze wordt. Het moet een inspiratiebron voor ze zijn. Daarom moet je jonge mensen ook niet te veel en te vaak vragen – want anders zijn ze op hun 35^e weer helemaal klaar met de kerk en doen ze er niets meer voor.'

c. Pelgrimskerk (Rotterdam)

Ds. Jos Slager

Jos Slager is ruim 11 jaar predikant van de Pelgrimskerk in Rotterdam IJsselmonde. Als kandidaat nam hij een beroep aan naar deze sterk vergrijsde gemeente. De eerste vijf jaar waren jaren van fusie, van bouwen aan een heldere identiteit, een visie en een sfeer van vertrouwen. De gemeente bleef tot die tijd vooral grijs. Rond 2004 ging dat veranderen. Er kwamen jonge mensen bij. De eerste aarzelend, maar later steeds vaker. Volgens Jos Slager zijn dit niet zozeer (ex-)studenten, maar jonge mensen veelal uit IJsselmonde die in de Pelgrimskerk hun plek vinden. De mensen komen binnen via de Alpha-cursus of omdat het kerkelijk betrokken jonge mensen zijn (van diverse kerkelijke achtergronden!) die een kerk in de buurt zoeken. Ook de mensen die van buiten de kerk komen (of een tijd 'eruit' zijn geweest) komen vaak uit de buurt. De pelgrimskerk is dus echt een wijkgemeente. Volgens Jos Slager zijn mensen het vaak na verloop van tijd zat om hele afstanden voor de kerk te moeten afleggen. Zeker ook omdat de Pelgrimskerk inmiddels een heldere identiteit heeft en de nodige jonge mensen, wordt de gemeente voor steeds meer (jonge) mensen uit de buurt aantrekkelijk.

Jos Slager benoemt een aantal factoren die belangrijk zijn in het bereiken en behouden van twintigers en dertigers:

- Er dient vanuit de leiding van de gemeente – en dan met name bij de predikant, want die is hierin leidend – een sfeer te zijn van vertrouwen in de toekomst. Als er een sfeer is van *'uiteindelijk gaan we hier toch straks het licht uit doen'* – dan komt er natuurlijk geen twintiger of dertiger zich aansluiten. In de Pelgrimskerk zijn de eerste jonge aanhangers ook aangetrokken door de visie, het geloof en het vertrouwen binnen de gemeente. Daarvoor schrokken mensen vooral als ze een keer kwamen kijken van de enorm hoge leeftijd van de bezoekers en kwamen ze niet meer terug. Na verloop van tijd kwamen er steeds meer jonge mensen. En op een gegeven moment krijg je de wetmatigheid: 'wat je hebt, komt ook binnen'.
- Veel gemeenten staan helemaal niet open voor nieuwe mensen. Gemeenten zijn nogal eens opgebouwd uit eilandjes, eigen koninkrijkjes, eigen manieren. Dat is natuurlijk niet inspirerend en aantrekkelijk voor nieuwe mensen. In de Pelgrimskerk heb ik eerst jaren moeten werken om dit te veranderen, voordat er nieuwe mensen gingen aanhaken.
- Er dient duidelijkheid te zijn over de identiteit en de visie van de gemeente. Ook je verhaal op zondag moet duidelijk het evangelie verwoorden.
- De duidelijkheid dient hand in hand te gaan met ruimte. Ruimte voor twintigers en dertigers om verantwoordelijkheid te nemen, om mee te bouwen. Er is veel mogelijk in de Pelgrimskerk. Ook de ruimte in de liturgie bijvoorbeeld voor een gemixte liedkeus: in dezelfde dienst zowel psalmen, gezangen met een orgel als opwekking met een band. Juist die mix spreekt veel jonge mensen aan, is onze ervaring.

Slager ziet de ontwikkelingen in de Pelgrimskerk ook terug in twee andere soortgelijke gemeenten in Rotterdam-Zuid. De Adriaan Janszkerk en de Johanneskerk hebben de afgelopen jaren ook een groei

gehad van jonge mensen die betrokken gingen raken. Opvallend genoeg hebben deze kerken ook een predikant in dienst die ook een duidelijk missionaire taak heeft. Die missionaire gerichtheid heeft deze gemeenten ook echt mensen opgeleverd (zowel mensen met als zonder kerkelijke achtergrond).

d. Domkerk (Utrecht)

Ds. Netty de Jong-Dorland

In de Domkerk signaleert ds. Netty de Jong-Dorland steeds vaker jonge mensen. Ze vormen bij lange na niet de meerderheid, maar ze zijn er wel vaker dan voorheen, deze twintigers en dertigers. Op doordeweekse dagen zijn ze steeds vaker in de kerk te vinden om even stil te zijn of een kaarsje aan te steken. Maar ook in de zondagse bijeenkomsten en in het kringen-aanbod van de Domkerk zijn ze te vinden. Elke zondag ziet de predikante wel nieuwe jonge mensen. De meesten komen zomaar een keer of incidenteel. Een vaste kerkgang is sowieso lastig voor deze groep, stelt de Jong-Dorland, mede vanwege het feit dat ze er vaak ook allerlei dingen naast doen (bv. aan vrijwilligerswerk). Maar een groep komt ook steeds geregelder en neemt kleine taken op zich. Ds. Netty de Jong-Dorland ziet een aantal factoren die deze jonge mensen aanspreken:

- De strakke liturgie (die mensen houvast geeft)
- De klassieke muziek in een kwalitatief hoog niveau uitgevoerd
- De oecumenische inslag ('Schrift en tafel')
- Het kerkgebouw
- Een doopdienst in een sacrale ruimte als de Domkerk
- De rituelen
- Een kring voor twintigers en dertigers waar ze verdieping vinden
- De ruimte voor een nieuwe kring met als thema 'dolende dertigers'

Ds. Netty de Jong-Dorland beseft dat het profiel van de Domkerk misschien niet het meest voor de hand liggend is voor jonge mensen, maar dat er altijd wel een groep is die van dit profiel houdt. Wel beoordeelt ze het als een duidelijk nadeel dat iemand die tot geloof zou komen, in de kerk nog eens twee drempels over moet: die van de taal en van de muziek. In ieder geval is ze ervan overtuigd dat een duidelijk profiel heel belangrijk is voor jonge mensen ('geen profiel is om en nabij het ergste'). De Utrechtse predikante merkt ook dat het bij de jonge mensen allemaal steeds kortdurender en nog projectmatiger wordt. Het heeft geen zin hiertegen te vechten – je kunt er beter mee proberen om te gaan, is haar insteek.

Iets wat ook in de huidige tijd leeft, is de hang naar rituelen. Die zijn er volop te vinden in de gemeente van de Domkerk, met name in de Stille Week, maar ook op allerlei andere momenten. Met name jonge mensen weten deze rituelen vaak erg te waarderen. Overigens blijft de preek belangrijk, volgens de Jong-Dorland – die dient echter wel direct toepasbaar te zijn op het eigen leven.

De Jong-Dorland heeft soms wel haar twijfels. Ze is blij met de jonge mensen die meedoen, maar ze vraagt zich af of het voldoende is wat de gemeente van de Domkerk hen biedt. Het blijft onzeker of het allemaal voldoende is om jonge mensen te trekken die de gemeente opbouwen. Daarom heeft ze zich in haar studieverlof bezig gehouden met de huidige liedcultuur om te zien of zelfs de 'oecumenisch-protestants liturgische' gemeente van de Domkerk daar misschien toch iets mee moet.

e. Christus Triumfatorkerk (Den Haag)

Ds. Berit Bootsma

Berit Bootsma is naast Ruud Stiemer predikant van de Christus Triumfatorkerk in Den Haag. Bij haar aanstelling heeft zij de opdracht meegekregen om te zoeken naar wegen om jongvolwassenen te betrekken bij de kerk. In eerste instantie is zij aan de slag gegaan – met behulp van enkele (jonge) gemeenteleden – om te inventariseren wat jonge mensen zelf zoeken. Door middel van interviews en enquêtes zijn deze behoeften in kaart gebracht.

Deze fase heeft er volgens ds. Bootsma toe geleid dat de kerk meer aan PR is gaan doen voor bestaande activiteiten. Er zijn ook nieuwe activiteiten uit voortgekomen, waaronder ‘dining and wining’ – een activiteit waarin jonge mensen elkaar leren kennen. Verder staat er een training ‘werk en balans’ op stapel en een ontmoetingsplek voor jonge ouders over geloofsopvoeding.

Wat je doet, moet je wel goed doen, volgens Bootsma. ‘Jonge mensen vragen namelijk wel om kwaliteit. Verder moet je eropuit gaan. Je kunt niet meer verwachten dat mensen jou wel kunnen vinden. De kerk is nu eenmaal niet de eerste plek waar ze aan denken als ze zoekend zijn op het gebied van levensvragen. En die levensvragen die hebben jonge mensen veel! De afstand tot de kerk is echter groot.’ Jonge mensen vinden het ook mooi, is de ervaring van Bootsma, dat de kerk moeite doet om vragen te stellen en interesse heeft in wat hen beweegt.

De gemeente is voor een groot deel (nog steeds) vergrijsd. Toch ziet Bootsma steeds vaker jongvolwassenen. Nieuwe jonge mensen zoeken ook naar leeftijdsgenoten. Het scheelt volgens Bootsma ook dat er relatief jonge mensen de dienst leiden.

Als je niets doet, weet je zeker dat er niets gebeurt, is de stelling van Bootsma. Daarbij is haar ervaring dat jonge mensen bereid zijn mee te werken met jou als voorganger. Vooral als het projectmatig kan. Een verslag van de onderzoeksfase is te lezen op www.ctkerk.nl. Volgens Bootsma heeft het project op zichzelf al veel op gang gebracht in de gemeente en bindend gewerkt, juist ook voor de doelgroep.

f. Marcuskerk (Den Haag)

Ds. Rene de Reuver

Den Haag heeft ten opzichte van de andere grote steden weer een eigen kerk-cultuur, aldus ds. Rene de Reuver. Volgens hem hebben Haagse gemeenten die zich rekenen tot de Protestantse kerk in Nederland het lastig. Zo is in 2011 besloten dat er binnen enkele jaren zeven kerkgebouwen moeten sluiten. Een aantal gemeenten deelt niet in die malaise. Geen van deze gemeenten haalde de 50% norm voor dit onderzoek, maar ze waren het wel waard om voor het voetlicht te komen. Een van die voorbeelden is de Marcuskerk, waar ds. Rene de Reuver de voorganger is. Hij heeft een duidelijke mening over de problemen van een heel aantal Haagse kerken. ‘De vorm van het kerk-zijn is vaak verouderd en de samenstelling van veel gemeenten is heel eenzijdig of vergrijsd.’ En dat is, zeker voor twintigers en dertigers, niet aantrekkelijk, volgens Rene de Reuver. Vandaar dat de Marcuskerk naast revitalisatie van de bestaande gemeente zich ook inzet voor nieuwe vormen. De Reuver is namelijk van mening dat de bestaande vormen van kerk-zijn sterk cultureel bepaald zijn en dat er meerdere vormen van vieren nodig zijn om meer diverse en meer jongere mensen te bereiken. Het

zit volgens hem niet in programma's, maar veel meer in gemeenschapsvorming. Twintigers en dertigers zoeken daarbij vaak een plek waar ze leeftijdsgenoten tegenkomen.

In de Marcuskerk heeft De Reuver gezien dat er langzaamaan steeds meer jonge mensen zich bij de gemeente aansluiten. 'Die twintigers en dertigers willen een inhoudelijk goed verhaal. Die inhoud doet er toe en dient in relatie te staan tot het leven van elke dag. Vervolgens willen ze echter wel ruimte om hun eigen keuzes te maken. Die ruimte moet ze niet gegeven worden vanuit een soort vrijblijvendheid, maar vanuit vertrouwen in hun eigen verantwoordelijkheid.' De Reuver stelt dat de twintigers en dertigers het volgende van een kerk verwachten: *daag me maar uit, maak het me maar moeilijk, maar respecteer me wel in mijn keuzes.*

De Reuver heeft gemerkt dat hij zich, bijvoorbeeld in zijn preken, steeds meer richt op twintigers en dertigers. Dit blijken ouderen ook te waarderen. Die ouderen vormen nog steeds een groot bestanddeel van de wijkgemeente. Dit zijn voornamelijk oorspronkelijke bewoners van Moerwijk. De Reuver heeft het gevoel dat de gemeente het nulpunt nu zo'n beetje voorbij is en er nu weer echt gebouwd wordt aan de toekomst. In dat vertrouwen is ook *MarcusConnect* gestart, een ambitieus plan om te werken aan een nieuwe gemeenschap van twintigers en dertigers uit de gemeente en twintigers en dertigers van buiten de kerk in de wijk. Ander bewust beleid vanuit de Marcuskerk richting deze groep is om de jonge mensen de ruimte te bieden om dingen op te pakken. Op deze manier wordt hun inhoudelijk de ruimte gegeven om hun eigen inbreng te hebben. De houding dient te zijn: *we zijn samen kerk, we doen het samen.'*

g. Pax Christikerk (Den Haag)

Ds. Peter Bakker

In 2004 is de Pax Christikerk gestart met een tweesporenbeleid: een traditioneel spoor en een nieuw spoor. Dat nieuwe spoor heeft inmiddels tientallen jonge mensen opgeleverd. Naast diverse nieuwe mensen, sloten zich ook een aantal mensen aan die eerder waren afgehaakt bij de bestaande gemeente van de Pax Christi kerk. Peter Bakker denkt dat er verschillende redenen voor zijn geweest dat jonge mensen bij dit nieuwe spoor zijn aangehaakt: 1. Een nieuw spoor heeft iets avontuurlijks in zich; 2) Het nieuwe spoor heeft een uitgesproken en stevige missie, waar jonge mensen zich aan willen verbinden.

Een belangrijk leerpunt van Peter Bakker is geweest om jonge mensen de ruimte te geven om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen. Dat moet wel bij voorkeur gavengericht en passie-gericht gebeuren. Daarbij meent hij dat het belangrijk is om zoekers direct mee te laten doen – ook op verantwoordelijke plaatsen. Zo kunnen zoekers ontdekken of dit een plek voor hen is. Het is de ervaring van Bakker dat mensen het werk gaan meedragen omdat ze de missie meedragen en omdat ze leeftijdsgenoten mee zien doen. Inmiddels bestaat het nieuwe spoor uit zo'n 90 mensen per zondag, voornamelijk twintigers en dertigers en kleine kinderen. Bakker stelt dat het ook heel goed op niets had kunnen uitlopen met het experiment. Volgens hem moet je als voorganger/kerk lef hebben, op God gericht willen zijn en iets durven proberen. 'Als je dat niet hebt, dan kan het in bepaalde situaties 'einde verhaal' zijn voor je als kerk'. Dat nieuwe spoor vanuit de Pax Christi kerk is niet spectaculair, maar volgens Bakker wel positief en heeft het veel potentie in zich richting de toekomst.

Bakker heeft enkele observaties als het gaat om twintigers/dertigers en de kerk in de grote stad.

- Ze vinden vaak dat de kerk veel te veel met zichzelf bezig is.
- Ze hebben niet veel op met landelijke kerkelijke regels die van bovenaf worden opgelegd. Ook is voor hen niet belangrijk welke soort protestantse kerk dit nu is. Ze zoeken leeftijdsgenoten en ze willen graag een bijdrage leveren aan de missie van de kerk in de buurt en in de stad.
- Ze willen graag verantwoordelijkheid dragen. Het is belangrijk om ze die ook te geven en ze

vervolgens te steunen.

- Over het algemeen zijn het hoger opgeleiden die bij dit nieuwe spoor aanhaken.
- Jonge mensen willen leeftijdgenoten zien.
- Om jonge mensen te bereiken, moet je iets met de belevingscultuur waarin ze allemaal zitten. Dan kom je al snel uit op elementen uit o.a. de evangelische stroming.

8. Andere, aanvullende stemmen

In mijn zoektocht naar informatie, ontwikkelingen, trends, lessen, etc. ontmoette ik ook een aantal predikanten, theologen en kerkelijk werkers met wie ik een bijzonder interessante gedachtewisseling had over het thema van mijn onderzoek. Zij zijn lang niet allemaal predikant in de traditionele zin. Zij werken echter wel vanuit de kerk of staan op het punt om in de kerk aan de slag te gaan. Allemaal wonen en/of werken ze in de grote stad en hebben ze (langer of korter) ook bij een stadskerk gewerkt. De eerst vier mensen zijn allemaal twintigers, de andere drie zijn predikant in een stadskerk (in verschillende steden). De eerste zes zijn lid van de Protestantse Kerk in Nederland. De laatste, Tim Vreugdenhil, is predikant binnen de vrijgemaakt gereformeerde kerk met een nieuwe, jonge gemeente en als zodanig heb ik hem gevraagd naar zijn observaties richting de protestantse kerk aangaande twintigers en dertigers.

a. Marleen Blootens

theologe, lid bij Jeruzalemkerk Amsterdam, docent godsdienst

Het territoriale denken is voor twintigers en dertigers helemaal achterhaald. Ze vragen zich af: 'waar gebeurt het?', 'waar bruist het?'. Ze zijn geïnteresseerd waar geregeld iets te doen is, waar iets nieuws is. Ze zijn toch heel mobiel, dus desnoods gaan ze ervoor naar de andere kant van de stad. Een kerk wordt aantrekkelijk voor jonge mensen als er jonge mensen zijn. Verder willen ze toch wel een helder verhaal dat relevant is voor hun leven. Waar het over hen gaat. Want die twintigers en dertigers hebben toch de behoefte om gezien te worden en dat hun vragen gehoord worden – zonder al te gemakkelijke christelijke antwoorden.

Ik denk dat er best wel veel twintigers en dertigers op een gegeven moment door een identiteitscrisis gaan. Zij hebben grote keuzestress en weinig vanzelfsprekendheden. Bovendien is het echt heel moeilijk om in God te geloven in zo'n seculiere tijd. Dat wordt in de meeste kerken allemaal niet onderkend en de meeste veel voorgangers hebben het ook niet zo veel affiniteit met het levensgevoel van de gemiddelde twintiger. Ik vind het eigenlijk niet leuk, maar veel hangt toch van de voorganger af. En van de gemeenschap, want die heb je toch echt nodig om je geloof niet te verliezen. Zelf vind ik geloven niet gemakkelijk, maar er is altijd wel iemand geweest door wie ik ben gebleven.

Er zijn stadskerken die het wel lukt om twintigers en dertigers te bereiken. Toch zijn dit vaak ook gewoon keurige christenen. Comfort-zone christenen noem ik ze ook wel – mensen die gewoon een leuke kerk willen hebben. Christenen met een vrij traditioneel waardenpatroon. Misschien net wat minder traditioneel als in reguliere kerken, maar er heerst toch wel een wat burgerlijk waardenpatroon. Van mij mogen er wel wat meer extravagantere mensen bij. Maar zulke mensen, niet-traditionelen, hebben vaak niet zo veel commitment en voor hen is het verenigingsgevoel, waar een kerk toch nog wel een beetje op draait, passé.

Ik zie veel jonge mensen in mijn omgeving afhaken. En het bevalt ze prima zonder God en geloof. De 'grote leegte' waar ze altijd voor gewaarschuwd zijn voelen ze helemaal niet. Ik snap dat ook wel. Een nieuwe theologie zou hen misschien wat kunnen zeggen, die cultuur en evangelie opnieuw met elkaar in gesprek brengt. Dat hebben we hard nodig.

Aan de andere kant denk ik echter dat de orthodoxie beter in staat is om jonge mensen vast te houden. In veel gemeenten in het midden van de PKN blijft de kerk hangen bij de ethiek, maar daar komen jonge mensen niet meer voor, moraal kun je immers ook buiten de kerk vinden. Het zijn juist de existentiële vragen waar veel jonge mensen zoekend in zijn.

Daarnaast is de vorm is natuurlijk ook heel bepaald. Als je daar niet zo veel mee hebt, is het maar de vraag of je zoiets als een kerkdienst ook echt gaat meevoelen. Het lijkt dan soms vooral iets voor ingewijden. Het is misschien niet gemakkelijk om nieuwe twintigers en dertigers aan te trekken. Ik zie wel hoe het niet moet, maar ik weet vaker niet hoe het wél moet. Maar beginnen bij de vragen van de twintigers en dertigers lijkt me het belangrijkste uitgangspunt.

b. Marit Bassa

Theologe, lid bij de Jacobikerk en hier ook werkzaam geweest als missionair vicaris

Marit Bassa is betrokken geweest bij een soort brainstorm-groep voor de Raad van Kerken. De Raad van Kerken zocht een aantal jaar geleden naar adviezen voor kerken om jongvolwassenen te binden. Daarvoor werden allerlei twintigers uit diverse kerken bij elkaar gezet. Daar is vervolgens ook een brochure uitgekomen (*Een nieuwe generatie over geloof en spiritualiteit*). Desgevraagd geeft Marit Bassa kerken een aantal adviezen:

- Weet dat het commitment van jonge mensen kort is. Dat komt ook omdat jonge mensen ook niet weten wat ze over 1 of 2 jaar aan het doen zijn en waar ze dan zitten. Daarom is het een goed idee van een bepaalde gemeente om als 2-jarig termijn voor ambtsdragers in te stellen. Toch kunnen twintigers en dertigers zeker commitment opbrengen en dan met name voor een gemeenschap.
- Het is belangrijk dat je jongvolwassenen inhoudelijk op niveau inzet. Ze worden in de maatschappij ook voor vol aangezien en dat willen ze in de kerk ook. Ze willen dus – met hun kwaliteiten – serieus genomen worden.
- Jonge mensen zitten niet zozeer te wachten op entertainment van een kerk of allerlei dingen die de boel moeten opleuken. Entertainment kunnen ze ergens anders wel krijgen. Het gaat veel meer om een kerk zonder poespas, waar rust te vinden is, een plek van verdieping (niet te simplistisch, maar wel verstaanbaar).
- Voor jonge mensen is het waardevol om andere jonge mensen tegen te komen. Een plek waar ze andere jonge mensen ontmoeten, zodat ze niet het gevoel hebben er alleen voor te staan als het om het geloof staat (dat gevoel kunnen ze in hun werk en opleiding wel eens krijgen). Een plek waar ze andere twintigers en dertigers kennen en zelf ook gekend worden. Een gevaar hierin is altijd dat je toch weer doelgroepen krijgt of clubs van gelijkgezinden. Dat moet je eigenlijk weer zien te voorkomen, maar die neiging is er altijd.
- Weet dat twintigers en dertigers heus niet alles anders willen. 17-jarigen lijken soms alles anders te willen (al valt dat bij hen ook mee). Daar hoeven kerken bij jongvolwassenen niet bang voor te zijn. Maar sommige dingen kunnen best veranderen....
- Als kerk moet je ook niet blijven focussen op de zondagochtend-dienst. Voor jonge mensen zijn andere momenten net zo belangrijk en waardevol. Voor hen is bijv. een doordeweekse kring hun kerkplek. Waarschijnlijk moet je ook niet met de dienst beginnen als je twintigers en dertigers wilt bereiken, maar eerder met een opvoedingskring of een andere kring voor jonge mensen.

- Je hoeft niet alles zelf te organiseren – laat ook gewoon dingen over aan die jonge mensen zelf.
- De voorganger is ook voor jonge generaties belangrijk – misschien wel in toenemende mate. En dan vooral of hij persoonlijk is, authentiek en aanspreekbaar. Dat hoeft helemaal niet in leeftijd te zitten.
- De orthodoxie heeft als voordeel dat ze een helder profiel hebben en weten waar ze staan. Dat is een voordeel, want jonge mensen willen weten waar ze aan toe zijn.

c. Ruben van Zwieten

Predikant, Zingeving Zuidas, Amsterdam

Om twintigers en dertigers te bereiken is het belangrijk om in hun netwerk te komen. In mij ontmoeten ze iemand met wie ze zich kunnen identificeren. Ik ben ook een ondernemer. Ik snap dus wat het is om hun werk te doen. En ook journalisten, acteurs, e.d. herkennen zich in mij omdat ik ook wat gepubliceerd heb. Jonge mensen op de Zuidas kunnen zich in mij identificeren. En toch ben ik ook weer heel anders, omdat ik predikant ben. Dat vragen ze zich dan ook af: 'wie is die persoon nou precies?'. De persoon van de predikant intrigeert hen.

En als predikant vraag ik die mensen op de Zuidas: wat gaat er niet goed in de maatschappij? Hoe zit het met de weduwe en wees in de samenleving? Zonder te moraliseren. En dan ga ik met ze de bijbel lezen. Dat is wat we vooral doen (en niet zozeer programma's, activiteiten, entertainment, etc.). En dat doen we dan op de manier van de Amsterdamse school (waarom staat dat woordje daar?

Waarom staat dat er zo vaak? Wat betekent het nu? Hoe vertaal je die woorden naar nu?). En door die verhalen te lezen gaan die mensen de link leggen naar hun eigen leven (bv. Ik leef ook in een soort Egypte; ik heb ook last van een farao in mijn leven; etc.). Als predikant moet je als het ware mensen meenemen op reis door de bijbel. Dat gebeurt volgens mij veel te weinig. Ik ontmoet maar heel weinig predikanten die kritisch genoeg zijn om echt goed die bijbel te kunnen uitleggen.

Om die twintigers en dertigers te bereiken is het heel belangrijk om met die tekst te beginnen. En niet met je eigen theologie. En ook niet met het idee van bekering. God keert zich naar ons om. Dat leren we uit de bijbel en dat is de insteek. Die bijbel komt echt van buitenaf. Niet een beetje, maar compleet van buitenaf. Daarom hebben we iets te bieden wat mensen nergens anders horen. Je houdt ze als het ware een spiegel voor. En dat verandert hoe je leeft.

Tot onze stomme verbazing hadden wij in onze bijbelklassen bijna alleen maar twintigers en dertigers. We kwamen erachter dat dat komt omdat die onbevooroordeeld die bijbel kunnen lezen. Die hebben nergens last van. Dat biedt ook weer enorme kansen. Met oudere generaties is het veel moeilijker. Die hebben allerlei eigen ideeën vanuit vroeger en het lukt hen veel moeilijker om onbevangen die bijbel te lezen en zich erdoor te laten bevragen. Wij splitsen ook de mensen met een (al te) gelovige achtergrond met mensen die niets hebben meegekregen. Die laatste groep krijgt namelijk vaak jeuk als er allemaal mensen zitten die niet open de bijbel meer kunnen lezen.

Als kerk hebben we iets bijzonders in handen met die bijbel. Iets dat echt van een andere kant komt en wat mensen nergens anders horen. De predikant is dan heel belangrijk of hij/zij dat weet te brengen bij (jonge) mensen. Het is mijn ervaring dat het heel goed kan. En dat kan in de stad, maar zeker net zo goed in een dorp.

d. Karel Smouter

Kwartiermaker voor de Protestantse Kerk in Amsterdam

Ik ben aangesteld, samen met Inger van Nes, om een nieuwe visie voor jongerenwerk te ontwikkelen. Daarbij doen we onderzoek, maar we proberen ook van alles te bedenken en te organiseren om twintigers te bereiken. Onze opdracht betreft jonge mensen in de leeftijd van 18-35 jaar. Wat kan de kerk betekenen voor deze jonge mensen en wat kunnen zij betekenen voor de kerk. We zoeken naar thema's waarmee we bij 20-ers kunnen aanhaken. We hopen te komen tot een aantal best practices, waar kerken iets mee kunnen.

De kerken binnen de Protestantse Kerk in Nederland die het goed doen in de stad richting jonge mensen zijn kerken van orthodoxe huize. Maar zij hebben vaak wel een aantal tegemoetkomingen gedaan in liturgie, vorm, taal, etc.. Daarmee geven ze twintigers en dertigers de gelegenheid om met plezier protestants te blijven, maar toch ook voluit stedelijk. Die aanpassingen zijn vaak voldoende om allerlei twintigers en dertigers van de *biblebelt* te bereiken.

Wat die kerken volgens mij ook goed doen is dat ze veel werken met teams. Je kunt – als man en vrouw – aan de slag, zonder meteen in de kerkenraad te hoeven, om een stempel op je gemeente te drukken. Daardoor krijgen die jonge mensen een gevoel van eigenheid, het gevoel dat ze deze plek tot 'hun' kerk kunnen maken. En door in commissies, werkgroepen, e.d. te gaan, doen ze iets wat bij hen past. Ze kunnen hun kwaliteiten erin kwijt en ze kunnen zich inzetten. Dat willen ze ook best, ook al zitten ze in het spitsuur van hun leven. Ze zijn gewend om op hun werk ook van project naar project te gaan en dan snel resultaat te zijn. Dat kunnen ze in deze kerken ook.

Waar twintigers en dertigers volgens mij een allergie voor hebben is om maar gepamperd en vermaakt te worden. Dat zoeken ze dus helemaal niet in een kerk. Ze willen veeleer iets toevoegen, ergens iets aan bijdragen. Dat is soms lastig in een bestaande kerk, waar al tijden de dingen vastliggen. Daarom zou het wel eens kunnen zijn dat nieuwe initiatieven er veel beter in gaan slagen om jonge mensen te bereiken en te binden. Nieuwe groepen, niet al te groot waarschijnlijk, zie ik voor me waar mensen bij kunnen horen, mee kunnen gaan doen en iets in kunnen betekenen. De nadruk zal in de groepen, zoals ik het me dan voorstel, vooral gericht zijn op relaties, het leven, Jezus' navolgen, etc. Wat ik protestantse kerken zou adviseren is om alle ruimte te geven aan zulke groepen.

In de jaren '60 of '70 stond het vertrek naar de stad van een student meestal synoniem aan kerkverlating en/of geloofsverlies. Dat is nu niet meer zo. Deze stadskerken zijn er in geslaagd om een veilige setting te bieden voor mensen die naar de stad vertrekken. Ik denk overigens wel dat het een gevaar is dat de protestanten met jonge mensen een soort vluchtheuvel worden voor mensen. Een vluchtheuvel waar het toch vooral een binnenkerkelijk gebeuren is en de meeste energie gaat liggen in de diensten, de kringen, etc. De uitgesproken identiteiten binnen de Protestantse Kerken in Nederland houden het wel vol – die zullen over blijven, vermoed ik.

Overigens hebben twintigers wel een broertje dood aan kerkpolitiek, polarisatie, e.d. Mijn ervaring is dat protestantse gemeenten nog te veel met elkaar bezig zijn en naar elkaar kijken, dan dat ze kijken naar buiten. Dat kerkpolitieke denken is natuurlijk absoluut niet wervend...

e. Ds. Martijn van Laar

Missionair predikant bij de Pelgrimvaderskerk Rotterdam

Missionair predikant Martijn van Laar van de Pelgrimvaderskerk in Rotterdam ziet desgevraagd een aantal redenen voor het grote aantal jonge mensen in zijn gemeente, die overigens ook een van de vijf onderzochte gemeenten is.

1. Het begint met genade. Echt weten doe je het niet waarom bij onze gemeente wel zoveel jonge mensen zijn aangehaakt. Niet voor niets is er dan ook wel gesproken over 'het wonder van Delfshaven'.
2. Een meer sociologische verklaring is dat waar eenmaal jonge mensen zijn, ook andere jonge mensen worden aangetrokken.
3. Een derde verklaring ligt in de heldere, bijbelse boodschap over Jezus, genade, navolging, etc. Het gaat wel ergens over. En dan zo dat mensen zich erin herkennen. En de moeilijke vragen niet ontweken worden.
4. Mensen ervaren ruimte/openheid bij ons. Mensen gaan bij ons ook voor regels. Iedereen is welkom. Jezus is niet van ons. De kerk is van iedereen – dat is ons uitgangspunt. Juist het ontbreken van ruimte in de kerk, heeft veel gefrustreerde mensen opgeleverd. Ik hoor dat nogal eens van mensen.
5. Een vijfde reden ligt in het missionaire en diaconale werk. Ik denk dat dat veel mensen aanspreekt. We zijn als kerk niet alleen voor onszelf bezig, maar we zijn er ook voor de stad. Veel jonge mensen willen zelf ook iets betekenen voor dit werk.

Martijn van Laar zegt zelf de waarde van zijn gemeente ook te zien in het feit dat veel oud-leden van de Pelgrimvaderskerk in hun nieuwe woonplaats in het kader (of kerkenraad) van hun nieuwe gemeente komen. Het is dan belangrijk dat ze missionair en diaconaal zijn toegerust in hun tijd in de stad.

a. Ds. Tim Vreugdenhil

**Amstelveen (Gereformeerde Kerk) en Stadshartkerk
Amstelveen (Gereformeerde Kerk vrijgemaakt)**

We laten Tim Vreugdenhil zijn punt maken in eigen woorden. 'Er zijn m.i. twee dingen belangrijk om twintigers en dertigers te bereiken. De eerste is dat je enigszins mee gaat met de cultuur met je vorm en inhoud. Niet dat je ontzettend hip moet zijn o.i.d., maar wel dat je het niet meer doet op de manier van 300 jaar geleden. Jonge mensen waarderen het heel erg als de kerk iets met deze tijd doet. Het tweede is dat twintigers en dertigers andere twintigers en dertigers meenemen. Ze netwerken zich suf en zijn in sommige gevallen ook niet bang om hun netwerk mee naar de kerk te nemen. Als ze tenminste enthousiast zijn over hun kerk, oftewel als ze merken dat die kerk hun ook echt helpt om vandaag de dag te geloven.

Onlangs ben ik in mijn studieverlof een heel aantal keren in diensten van protestantse kerken geweest. Ik kon daar altijd wel iets mee, maar bijna altijd ging ik er ook met iets van irritatie weg. Die liturgie is aan de ene kant wel iets krachtigs (iets ouds, rijk aan traditie), maar het heeft ook iets van een molensteen. In de kleinere gereformeerde denominaties, waar ik binnen werk, zit de traditie wat minder diep, maar daardoor ben je als gemeente ook meer wendbaar. Volgens mij moeten protestantse gemeenten daar eens kritisch naar kijken. Van liberale tot orthodoxe gemeenten, want die liturgie is haast overal hetzelfde.

Voor jonge mensen is de naam van het kerkgenootschap steeds minder belangrijk. Jongeren zijn heel pragmatisch: als er leuke mensen van de studentenvereniging in een kerk aan de andere kant van de stad zitten, gaan ze daar gerust heen. In Amsterdam hebben een heel aantal kerken elkaar gevonden in 'Amsterdam in Beweging'. Dat heeft er toe geleid dat op het grondvlak men deze kerken als inwisselbaar is gaan beschouwen. Wij stimuleren dat ook door de koppeling tussen kerk en buurt te benadrukken. We vinden het fantastisch als mensen verhuizen, ze dan ook gaan naar een kerk bij hen in de buurt.

Als ik protestantse kerken zou moeten adviseren, zou ik dat heel lastig vinden. Het is niet op te lossen met beleid of hier en daar wat aanpassingen. Eigenlijk is een totaalbenadering nodig. In de twee gemeenten waarvan ik predikant ben is dat in het verleden ook radicaal gebeurd. Of je mensen van nu kunt bereiken heeft met te maken met je theologie, kerkdiensten, missionair-zijn, etc. Eerlijk gezegd, gaat dat heel veel gemeenten niet meer lukken mijns inziens. Zeker waar kerken denken het ontbreken van jonge mensen met een iets ander beleid op denken te lossen. Die gaan ten onder. Daarom is het m.i. misschien wel vruchtbaarder om te investeren als Protestantse Kerk in Nederland in nieuwe initiatieven. Die genereren energie en trekken jonge mensen aan. Als je zulke nieuwe pogingen doet, dan ga je heel veel leren. Dat is denk ik ook vruchtbaarder dan die oude bestaande kerken proberen wat te veranderen.'

9. Conclusies

In deze paragraaf trek ik de conclusies uit het onderzoek. Dat valt overigens nog niet mee. Er is van alles gezegd (door de kenners uit het veld), geschreven (in rapporten en boeken) en ingevuld (door de 20-35-jarigen uit de vijf onderzochte gemeenten). Bovendien heb ik zo mijn eigen gedachten, waarnemingen en observaties. In deze paragraaf doe ik een poging om al die verschillende input samen te brengen en er conclusies uit te trekken voor de kerk van vandaag en dan met voor protestantse gemeenten.

Deze conclusies wil ik zo schrijven dat anderen (predikanten, beleidsmakers, kerkenraadsleden, betrokkenen bij commissies in de kerk, etc.) er hun voordeel mee kunnen doen. Het was namelijk ook de doelstelling van dit onderzoek om te komen tot leerpunten voor kerken en predikanten. Deze conclusies worden op twee manieren beschreven. Allereerst door 'vijf sleutels' te beschrijven die kunnen helpen om twintigers en dertigers te bereiken en te binden. Vervolgens zal ik ook tot zo'n twintig aanbevelingen komen – die cirkelen rondom de vijf sleutels. Zeker de aanbevelingen kunnen het idee wekken dat het allemaal op te lossen is met een lijstje van actiepunten. Zo makkelijk gaat het echter niet. Wij mensen kunnen in de kerk echter wel randvoorwaarden creëren, die het, als het ware, de Geest makkelijker maakt om twintigers en dertigers te trekken. De sleutels en aanbevelingen gaan over zulke randvoorwaarden. Het blijft uiteindelijk het werk van de Geest dat mensen in gewonnen worden voor kerk en geloof.

Ik ben me ervan bewust dat mijn eigen persoon volop mee doet in het onderzoek. Ik val met mijn 31 jaar ook midden in de doelgroep en ben zelf ook predikant in een van de vijf onderzochte stadsgemeenten. Ergens is het ook onvermijdelijk dat een onderzoeker zelf tussen de onderzochte feiten en de weergave van de feiten/uitkomsten staat. Met dit alles in het achterhoofd is het goed als de lezer niet van de inhoudsopgave naar de conclusies springt, maar ook de tussenliggende paragrafen leest.

a. Vijf sleutels

De grote vraag van het onderzoek naar de *Young Urban Protestants* is of de uitkomsten kerken kunnen helpen in het bereiken en binden van twintigers en dertigers. Mijns inziens is dat zeker zo, al zijn het dus geen trucs en tips die even snel toegepast kunnen worden. De gemeente van God is niet iets maakbaars. Theologisch gezien, zou je kunnen wijzen op het 'soevereine werk van de Geest' waardoor bepaalde gemeenten blijven of zelfs groeien en waarom andere gemeenten ter ziele gaan. Hier laten we het werk van Gods Geest verder wel even buiten beschouwing. Niet omdat ik er niet in geloof (integendeel!), maar omdat het lastig te onderzoeken en te meten is.

In deze paragraaf zal ik betogen dat er wel een aantal sleutels zijn voor kerken in het zoeken naar wegen om twintigers en dertigers te bereiken. Zonder van deze sleutels gebruik te maken, is het zeer onwaarschijnlijk dat jonge mensen door de deur van je gemeente komen. Bij het gebruiken van deze sleutels heb je geen garantie dat twintigers en dertigers gaan aanhaken, maar je schept wel de juiste voorwaarden waardoor twintigers en dertigers je gemeente binnenkomen en binnenblijven. Deze sleutels zijn gedestilleerd uit interviews met allerlei predikanten uit de stad (niet alleen van de onderzochte gemeenten), met gesprekken met de doelgroep, de enquêtes onder jonge mensen en mijn eigen ervaringen en observaties.

Sleutel 1: *Het moet wel ergens over gaan*

In de kerk moet het volgens jonge mensen wel echt ergens over gaan. Ze gaan naar de kerk om daar dingen te horen die ze elders niet horen. Een plek waar het gaat over Jezus Christus vooral. In de enquête is dat het 'thema' dat de meeste keren wordt aangekruist op de vraag welke thema's jonge mensen belangrijk vinden en ook in hun gemeente over horen. Thema's die eveneens vaak worden genoemd zijn: dagelijks leven als christen, verbondenheid, gebed, discipelschap, verhouding tot God en de verhouding tot je naaste. Uit deze punten blijkt wel dat er een link moet zijn tussen de boodschap in de kerk en het (dagelijks) leven van de twintiger en dertiger. Het verhaal dat de 20-er of 30-er hoort, moet raken aan zijn leven. Hij moet er wel iets mee kunnen.

De twintiger/dertiger van nu vraagt om een helder verhaal en een pittige boodschap. Waar in vroeger tijden mensen nog wel bleven komen als het verhaal niet zo sterk was, daar blijven jonge mensen nu gewoon weg (of gaan het elders zoeken). Ze kunnen namelijk hun tijd aan zoveel zaken besteden en als ze kiezen voor (iets van) de kerk, dan willen ze wel iets goeds krijgen ook. Dan willen ze niet bij elkaar komen om het bij elkaar komen, maar dan willen ze inspiratie, uitdaging, verdieping, etc.

Dit raakt in eerste instantie de preek – in de protestantse traditie natuurlijk een kernelement. Voor de twintiger/dertiger is die preek belangrijk in de keuze voor een gemeente, blijkt wel uit de enquête. Deze sleutel gaat echter verder dan de preek. Het raakt ook de identiteit, het profiel. Als de kerk nauwelijks te onderscheiden is van een willekeurige vereniging, dan passen jonge mensen daarvoor. Juist in de kerk moet het gaan over God, Jezus, levensvragen, etc. Het moet een plek zijn die inspireert, die zich onderscheidt, waar het gesprek gaat over belangrijke dingen van het leven. Bovendien moet het een plek waar mensen zelfbewust genoeg zijn om dat ook belangrijk te vinden voor hun omgeving.

Dat de vijf onderzochte kerken in het meer orthodoxe spectrum zitten van de Protestantse Kerk in Nederland, wijst er op dat blijktbaar dat deze kerken beter in staat zijn om duidelijk te maken dat het echt ergens over gaat. Het lukt meer orthodoxe gemeenten dan ook vaker om jonge mensen te binden. De enquête wijst ook uit dat zeker niet alleen mensen uit meer orthodoxe hoek in deze gemeenten te vinden zijn. Zo'n 35% komt uit andere hoeken van de kerk of van buiten de kerk. (zie tabel).

Sleutel 2: *Er moet wel ruimte zijn*

De kerk/predikant mag wat de 20-er en 30-er betreft behoorlijk uitgesproken zijn in waar de gemeente voor staat en wat er verteld wordt. Maar dan moet er vervolgens wel ruimte zijn om daar zelf een weg mee te gaan. Als bijvoorbeeld de uiteindelijke keuze misschien wat anders uitpakt dan wellicht gemeengoed is in de betreffende gemeente, moet dat geen probleem zijn. De twintiger/dertiger wil dat de verantwoordelijkheid voor het maken van keuzes volledig bij hem/haar wordt neergelegd. Niet omdat de twintiger/dertiger vrijblijvendheid zoekt, maar wel omdat hij/zij gevoelig is op het punt van vrijheid. Waar de kerk als iets beknellends wordt ervaren, daar haakt de 20-er of 30-er vroeg of laat af. Zo'n 60 tot 65% van de jonge mensen uit de onderzochte gemeenten hebben een orthodoxe tot zeer orthodoxe achtergrond. Zij vinden in de vijf stadsgemeenten uit dit onderzoek meer ruimte dan in de gemeente waar ze vandaan kwamen. Een antwoord dat dan vaak gegeven wordt is dat er 'ruimte voor jezelf is' – iets wat er blijktbaar in lang niet alle kerken is voor deze jonge mensen.

Dit beknellende gaat bijvoorbeeld ook op voor de liturgie. Er mag best wat ruimte zijn voor andere en nieuwe dingen. De onderzochte gemeenten lopen niet over van liturgische vernieuwing, maar het is wel opvallend dat er wel een en ander mee gedaan wordt. Met name de Nieuwe Kerk en Jeruzalemkerk geven in hun liturgie nadrukkelijk ruimte aan een evangelische geloofsbeleving. In de enquête blijkt ook dat de vormgeving van de diensten als belangrijk wordt gezien. Het is zeker niet het doorslaggevende punt, maar het speelt wel nadrukkelijk mee.

Die ruimte weten de onderzochte kerken blijkbaar ook te geven aan mensen zonder achtergrond of aan mensen die een tijd los van de kerk zijn geweest. Regelmatig wordt in de enquête aangegeven dat mensen de diversiteit aan achtergronden waarderen en dat men het bijzonder vindt dat heel verschillende mensen een plek vinden in de gemeente. Blijkbaar is dat niet vanzelfsprekend, maar wel iets wat jonge mensen zoeken. Zoals een jonge vrouw het schreef in haar enquête: 'ruimte, warmte en vrijheid om jezelf te mogen en kunnen zijn.'

Sleutel 3: *Er moet wel een plek voor me zijn*

Verschillende predikanten in dit onderzoek wijzen erop dat, meer nog dan andere generaties, twintigers en dertigers het belangrijk vinden om het gevoel te krijgen dat ze gezien en gewaardeerd worden. Zonder doodgeknuffeld te worden, zoals je in sommige vergrijsde gemeenten ziet, willen ze wel gekend zijn. De voorganger speelt hierin een belangrijke rol. Het helpt namelijk erg als de voorganger zijn mensen kent, oprechte aandacht voor ze heeft en toegankelijk is.

De twintiger/dertiger wil ook voor vol worden aan gezien. Zoals in de maatschappij een jongvolwassene volop meedraait in de maatschappij, zo wil hij ook in de kerk voor vol worden aangezien. Dat betekent dat jonge mensen graag ingezet worden en best verantwoordelijkheid willen dragen. Daarbij is het van belang dat de taak bij hen past en duidelijk wordt aangegeven wat doel, nut en tijdsinvestering van de klus is.

Als jonge mensen een gemeente binnenkomen, dan lijken ze zich de vraag te stellen: 'kan ik hier een plek innemen'. Niet voor niets heeft een groot percentage van de geënquêteerden eerst een tijd geshopt in hun nieuwe stad alvorens voor een bepaalde gemeente te kiezen (een kleine 10 procent shopt *niet*). Jonge mensen nemen de tijd, want ze willen wel zekerheid hebben dat ze in hun nieuwe gemeente een plek kunnen hebben. Daarbij is het van belang dat er leeftijdgenoten zijn. De gemeente hoeft daarvoor helemaal niet vol te zitten met jonge mensen, maar er dient wel een groep te zijn waarbij men kan aanhaken. Overigens zijn in de onderzochte gemeenten de percentages jonge mensen zo groot geworden, dat ze daardoor wel heel aantrekkelijk zijn voor twintigers en dertigers. Het sociale netwerk – dat mensen vaak in hun studententijd al opgebouwd hebben in de stad – is belangrijk voor mensen. In de kerk vinden ze zo'n netwerk van vrienden en leuke contacten.

Opvallend is dat de onderzochte gemeenten bijna allen tijden gekend hebben waarin er nauwelijks jonge mensen waren en de gemeente vooral gedecimeerd en grijs was geworden. Vaak heeft in die situatie een inspirerende predikant het voor elkaar gekregen om een groep jonge mensen zich te laten committeren aan de gemeente (bv. Nieuwe Kerk en Jeruzalemkerk). In een enkel geval heeft een groep jonge mensen zelf de stap genomen om zich aan te sluiten bij een bepaalde gemeente (bv. De Samaritaan). Die kleine groep twintigers breidde zich dan langzaam maar zeker uit. Niet in het minst omdat deze jonge mensen van meet af aan de ruimte krijgen om dingen te gaan doen. En dan niet op de manier waarop het altijd al ging, maar ze mogen zelf verantwoordelijkheid nemen bij belangrijke activiteiten en commissies.

Sleutel 4: De sfeer moet goed zijn

Uit de enquête onder de twintigers en dertigers van de vijf onderzochte gemeenten blijkt dat de sfeer zeer belangrijk is bij de keuze voor een gemeente. Bij de vraag waarom men lid was geworden bij de gemeente, koos men uit de 28 mogelijkheden meerdere redenen. Verreweg het vaakst kwam er bij de optie 'vanwege de sfeer in de gemeente' een kruisje te staan. Opties die in meer of mindere mate ook met sfeer te maken hebben, werden ook meer dan gemiddeld aangekruist (o.a.. 'ik voelde me er welkom', 'ruimte om jezelf te zijn', 'ik kende er al mensen'). Dit wordt bevestigd door de antwoorden op de vraag 'wat zou je het meeste missen als je deze stadsgemeente zou verlaten'. De twee antwoorden die het vaakst worden gegeven zijn: 'de sfeer in de gemeente' en 'mijn gemeenteleden'. Blijkbaar zijn twintigers en dertigers gevoelig voor de sfeer in de gemeente en de mensen die betrokken zijn bij de gemeente.

Spanningen, gedoe, polarisatie, problemen – daar hebben mensen geen zin in als ze naar de kerk gaan. Zeker niet in een stadsgemeente. De twintigers en dertigers weten namelijk vaak niet of en voor hoe lang ze lid blijven bij hun gemeente. In die paar jaar dat ze misschien maar lid zijn, moet het wel een beetje leuk blijven. Dat betekent ook geen gedoe zijn over allerlei bijzaken of randverschijnselen. Ellenlange vergaderingen en kerkpolitieke besprekingen zijn aan jonge mensen evenmin besteed.

Dat het leuk moet blijven, wil overigens niet zeggen dat de twintigers en dertigers vooral een soort gezelligheid of entertainment zoeken. Zeker niet - gezelligheid en entertainment zijn buiten de kerk ook te verkrijgen en bijna altijd van betere kwaliteit. Twintigers en dertigers zoeken in de kerk nog wel iets meer. De top-3 van antwoorden die gegeven worden op e vraag: 'wat heeft het lid zijn van deze stadsgemeente je gegeven?' bestaat uit het volgende: leuke contacten, geloofsgroei, meer verlangen om voor God te leven. Daaruit blijkt ook wel dat wat mensen blijkbaar in deze kerk gevonden hebben van alles te doen heeft met hun geloof in God. Dit geloof wordt gevoed in hun stadsgemeente. In een klimaat waar de twintiger en dertiger zich prettig bij voelt en waar hij ook nog eens zijn sociale netwerk kan opbouwen.

Sleutel 5: Er moet wel wat gedaan worden

Een groot percentage van de twintigers en dertigers die de enquête hebben ingevuld zijn als vrijwilliger actief binnen en/of buiten de gemeente. Ruim 90% zet zich in binnen de gemeente (met een gemiddelde van ca. 5 uur per maand) en ruim 30% is ook nog eens actief als vrijwilliger los van de kerk). De voorgangers herkennen dan vaak ook niet het beeld dat jonge mensen zich niet zouden willen committeren of inzetten. Hun commitment is projectmatiger, maar de inzet is er wel degelijk. Daarbij is gavengerichte inzet belangrijk. De verschillende kerken/voorgangers maken daar ook echt werk van – soms tot aan cursussen toe.

Voor twintigers en dertigers is het missionaire en/of diaconale werk meestal niet de hoofdreden om lid van een gemeente te worden. Alle vijf de onderzochte kerken hebben echter diaconale en missionaire programma's, meestal onder leiding van betaalde krachten. Jonge gemeenteleden doen vaak met enthousiasme mee met deze projecten. Deze diaconale of missionaire inzet hebben veel jonge mensen niet van huis uit meegekregen (nogal wat geënquêteerden geven aan dat dit punt het grootste verschil is met de kerk van hun jeugd), maar ze laten zich hiervoor graag inschakelen. De scores in de enquête waar mensen konden intekenen op 'missionair-zijn' en 'het uitdagende van missionair kerk-zijn' scoorden dan ook redelijk hoog.

Blijkbaar vinden jonge mensen het belangrijk dat de kerk er niet alleen voor zichzelf wil zijn, maar zijn best doet om iets te betekenen in haar context. Dat betekent niet dat ze er altijd actief aan deelnemen, maar wel dat ze dit werk eigenlijk zonder uitzondering waarderen. Ze horen graag bij een kerk die zich inzet en vinden relatief vaak dat hun kerk hierin positief afsteekt ten opzichte van andere gemeenten. Velen willen er ook actief een steentje aan bijdragen. Om het even te chargeren - jonge mensen raken niet geïnspireerd van 'de boel draaiende houden' en 'proberen te overleven'; ze verlangen wel een bijdrage te leveren aan iets moois in de gemeente of iets goeds in de omgeving van de kerk. De manier waarop kan heel verschillend zijn – de onderzochte gemeenten doen het allemaal op hun eigen manier en met meer of minder succes. De overeenkomst tussen deze vijf kerken zit hem in het feit dat ze, met enige zelfbewustheid, zich richten op mensen van buiten de omgeving.

Ten slotte

Deze vijf *statements* kunnen niet geheel los van elkaar gezien worden. Het is niet het geval dat de ene kerk de ene sleutel gebruikt en de volgende gemeente een andere sleutel. In meer of mindere mate gebruiken de vijf onderzochte kerken alle vijf de sleutels. Een opvallend gegeven uit het onderzoek is dat de *Young Urban Protestants* het zelf gaan aangeven wanneer een bepaalde sleutel onderbelicht is in hun ogen. Waar bijvoorbeeld de Nieuwe Kerk uitblinkt in de sleutels over sfeer en voor allerlei mensen een plek organiseren, daar wordt als punt ter verbetering vaak de prediking genoemd (die prediking scoort ook op andere punten lager dan andere kerken). Waar De Samaritaan heel positief scoort op de sleutels 'het moet ergens over gaan' en 'er moet wat gedaan worden', scoort ze weer wat minder op het gebied van 'er moet ruimte zijn'. Bij haar wordt als verbeterpunten vooral aangegeven dat er wat meer ruimte in de liturgie zou mogen komen.

Dit wijst op het belang om in je gemeente-opbouw te werken aan de vijf sleutels apart, maar ook in hun samenhang. Als je bijvoorbeeld bijzonder veel ruimte geeft, maar het gaat nergens meer over, dan kun je het als gemeente ook vergeten bij de jonge doelgroep. Als aan de vijf sleutels aandacht wordt gegeven, dan is het mijn overtuiging dat er dan heel wat mogelijk is. Behoudens contexten waar de demografische ontwikkelingen zeer ongunstig zijn met betrekking tot twintigers en dertigers, heb ik het geloof dat allerlei kerken in staat zouden moeten kunnen zijn om meer twintigers en dertigers te gaan trekken. Daarvoor hoeven niet allerlei spectaculaire dingen uit de kast worden getrokken. Integendeel. Het gaat erom dat je een goed verhaal hebt (gevuld met het Woord - bijbel en Jezus), dat er ruimte is voor mensen van deze tijd en met veranderende geloofsbelevingen (vrijheid), dat mensen hun plek kunnen innemen (gavengerichte inzet van iedereen), er een positief klimaat heerst (liefde en gastvrijheid) en waar jonge mensen zich kunnen inzetten binnen en buiten de kerkelijke gemeenschap (priesterschap van alle gelovigen). Tussen haakjes heb ik in voorgaande zinnen een voorzichtige theologische duiding van de sleutels aangegeven, om er mee aan te geven dat deze vijf zaken oude en bijbelse papieren hebben.

Een cruciale rol om te werken aan deze vijf sleutels is weggelegd voor de predikant. In gemeenten van protestantse signatuur heeft de predikant namelijk een sleutelpositie. Samen met de kerkenraad wordt er leiding gegeven, beleid gemaakt en uitgevoerd. Maar als gezicht, sfeermaker, aanspreekpunt en diegene die het vaakst het w/Woord heeft de predikant een sleutelfunctie. Als de predikant in staat is om te binden, te inspireren, te enthousiasmeren, te raken en te leiden, dan kunnen er mooie dingen gebeuren. Door en met twintigers en dertigers.

b. Aanbevelingen

Puntsgewijs zal ik per sleutel nog een aantal aanbevelingen geven die cirkelen rondom de vijf sleutels. Deze aanbevelingen zijn soms gericht op de predikant, andere keren veel meer op het beleid van de gemeente.

‘Het moet wel ergens over gaan’

1. Zorg ervoor dat je profiel helder is. Twintigers en dertigers willen weten waar ze aan toe zijn. Ze willen weten waar die kerk voor staat en waar die niet voor staat. Ze raken niet geboeid door vaagheden en grijsheden. Het mag best allemaal wat uitgesprokener voor twintigers en dertigers. Dat is misschien behoorlijk ingewikkeld in plurale gemeenten, maar een heldere identiteitsconceptie is wel nodig. Uit de enquête blijkt ook dat de identiteit van de gemeente een belangrijke reden was om lid te worden. Het etiket dat aangeeft bij welk kerkgenootschap de gemeente behoort, lijkt steeds minder doorslaggevend te zijn. Een groot deel van de geënquêteerden komt ook uit andere kerken.
2. Zorg voor verdieping en uitdaging in de diensten. In het snelle en vaak oppervlakkige leven van twintigers en dertigers kan de kerk zich onderscheiden. Jonge mensen komen niet alleen voor de gezelligheid en ook niet meer uit gewoonte. Ze willen iets geboden krijgen in een zondagse dienst wat ze ergens anders niet krijgen. Dat geldt met name voor de protestantse preek: die mag uitdagen, prikkelen, moeilijke vragen bespreken, een tegengeluid bieden, etc. Als het uiteindelijk allemaal voorspelbaar is wat er gezegd wordt, dan haken mensen af. Dat doen ze ook als het alleen maar een horizontaal verhaal wordt. Zo’n verhaal kunnen ze ergens anders ook wel krijgen. Juist die bijbel, Jezus, de verhouding tot God – daar willen ze meer over weten, bleek ook uit de enquête.
3. Zorg voor de vertaalslag naar het leven van twintigers en dertigers. Deze aanbeveling hangt nauw samen met de vorige. Twintigers/dertigers zoeken iets stevigs in de kerk, maar wel iets dat hun leven en levensvragen raakt. Het moet over hen gaan, over hun leven en hun leven met God. Ze zoeken herkenning, de toepassing op het gewone dagelijkse leven, etc. Niet voor niets worden thema’s als ‘dagelijks leven als christen’ en ‘discipelschap’ vaak aangekruist als belangrijk in de enquête.

‘Er moet ruimte zijn’

4. Geef ruimte aan de input van twintigers en dertigers. Jonge mensen hebben talenten, vaardigheden en tijd die ze best willen inzetten. Niet zozeer om bestaande dingen in stand te houden, maar wel voor dingen die ze als nuttig en waardevol ervaren. Dit betekent dat ze ook de ruimte mogen krijgen om zelf iets te kunnen oppakken of organiseren. Zo krijgt de nieuwe generatie ook het gevoel dat ze meebouwen aan ‘hun’ kerk.
5. Wees niet star. Niet alles hoeft te veranderen, maar alles hoeft ook niet altijd bij hetzelfde te blijven. Er mag best eens ruimte zijn voor wat andere liederen, muziekinstrumenten, vormen, activiteiten, dan de geijkte dingen. Zeker als je wilt dat jonge mensen betrokken gaan raken, is het goed om hen ook verantwoordelijkheid te geven. Dat betekent ook dat je hen de ruimte laat om bepaalde dingen toch anders te doen dan in vroeger tijden.
6. Geef ruimte aan mensen die anders zijn en andere keuzen maken. De gemeente hoeft voor twintigers/dertigers geen eenheidsworst te zijn. Juist de openheid voor nieuwe mensen en het je

welkom voelen worden vaak aangekruist. Ook mensen die er wat anders uit zien of andere ethische keuzes maken, zijn van harte welkom. Niet dat de gemeente op inhoudelijk gebied water bij de wijn moet doen – integendeel – maar wel dat je mensen verantwoordelijkheid geeft om eigen keuzes te maken. De gemeente dient een plek te zijn van gastvrijheid en genade – voor iedereen.

7. Geef ruimte aan zoekers. Het zal geen toeval zijn dat de vijf onderzochte kerken allen een (Alpha-)cursus hebben voor zoekers die zich willen oriënteren op het geloof. Dat geeft aan dat deze kerken het contact zelfs zoeken met de cursus. Hiermee te maken heeft dat er ook ruimte dient te zijn voor twijfels, moeilijke vragen en het bij tijd en wijle onvanzelfsprekende van geloven vandaag.

‘Er moet wel een plek voor me zijn’

8. Vraag mensen iets te doen. Betrek jonge mensen bij het werk in of vanuit de kerk. Door ze te vragen, voelen ze zich gezien en gewaardeerd. Veel jonge mensen hebben het nodige in huis en dat willen ze best inzetten. Maar ze dringen zich vaak niet op. Vraag hen dus gewoon om een kleine of grote taak op te pakken. Laat het dan niet alleen klusjes zijn die iedereen kan, maar vraag hen ook gerust voor inhoudelijke en verantwoordelijke taken. Als mensen mee gaan doen door een taak op te pakken, dan heeft bijna altijd positieve gevolgen voor de mate van betrokkenheid bij de gemeente.
9. Zie en ken je twintigers en dertigers. Veel predikanten benadrukken dit punt: het belang dat twintigers en dertigers zich gezien en gekend voelen. Dat kan op verschillende manieren: door hun namen echt te kennen, door naar hen te vragen, door als predikant tijd met hen door te brengen, door kennismakingsbezoeken te doen als nieuwe mensen lid worden, door als predikant voor- en na diensten te blijven hangen en mensen te spreken, etc. In ieder geval hoort daar een persoonlijke benadering bij van de predikant – en dan niet dat hij/zij boven hen gaat staan, maar er naast. Juist de kerk zou een plek moeten zijn waar twintigers en dertigers er echt mogen zijn – los van hun maatschappelijke status of prestaties.
10. Breng jonge mensen bij elkaar. Het ideaalbeeld van twintigers en dertigers is niet een kerk met alleen maar twintigers en dertigers. In de enquêtes gaven diverse mensen ongevraagd in de enquête uiting aan het feit dat ze hun gemeente eigenlijk ‘te’ jong vond – men wilde eigenlijk meer mensen van andere generaties erbij. Sommige van de onderzochte kerken hebben juist activiteiten om de generaties te verbinden. Hoe waardevol dit ook is, twintigers en dertigers vinden het eveneens belangrijk om ook leeftijdgenoten tegen te komen. Ze vinden het prettig om een netwerkje te hebben met mensen in eenzelfde levensfase. Of een gemeente nu veel of weinig jonge mensen heeft, het is altijd van belang om een en ander wat te faciliteren waardoor jonge mensen elkaar te ontmoeten. Als de relaties gelegd zijn, dan redden jonge mensen zich meestal wel weer. Een kleine of grote groep jonge mensen, kunnen weer andere jonge mensen aantrekken. Die wetmatigheid zie je namelijk zeker ook in gemeenten waar veel jonge mensen zijn. Jonge mensen trekken nu eenmaal vaak jonge mensen aan. Niet voor niets blijkt uit de enquête dat zo’n 75% van de geënquêteerden ook lid is van een Bijbelkring. Blijkbaar wordt zoiets hoog gewaardeerd. Waarschijnlijk evengoed vanwege het inhoudelijke gesprek als het sociale aspect.
11. Investeer in verbondenheid. De predikanten wijzen er op dat de verbondenheid in hun gemeente ook wel onder druk staat. Dit kan verschillende oorzaken hebben: de relatief grote omloopsnelheid in een gemeente, de grootte van de gemeente, het gebrek aan commitment aan

de gemeente, etc. Voor de predikanten is dat reden om ook echt te investeren in verbondenheid – bijvoorbeeld door zeer te stimuleren dat iedereen lid wordt van een Bijbelkring of een taak op zich neemt. Verbondenheid gaat bij deze doelgroep niet vanzelf. Overigens geven de twintigers en dertigers aan dat ze gemeenschap/verbondenheid een belangrijk thema voor in de kerk vinden (en waar ze ook vaak genoeg wat over horen).

‘De sfeer moet goed zijn’

12. Investeer in je welkom. Uit de enquête bleek dat de twintigers en dertigers zich vaak echt welkom voelde in de gemeente. Ook gaf men regelmatig aan dat een sterk punt van de gemeente is dat men open is voor nieuwe mensen. Vermoedelijk gaat dit niet altijd goed in kerken. Stadsgemeenten zijn hier wellicht wat verder in. Zij kennen minder sociale controle, familieverbanden, e.d. Door het vrij grote verloop zijn ze er ook meer op ingesteld om mensen op te vangen en een plek te geven. Dit is wel een punt waar jonge mensen gevoelig voor zijn. Mede omdat jonge mensen zich vaak niet direct binden aan een gemeente, maar eerst een tijdje oriënteren, is het belangrijk om te investeren in het welkom heten van nieuwe mensen. Dit vereist ook wel wat gevoeligheid – je moet mensen ook weer de ruimte geven om even af te tasten.
13. Vraag mensen eens naar de sfeer in je gemeente. Als voorganger en gemeenteleden kun je wel denken dat er een goede en gastvrije sfeer hangt, maar nieuwe mensen voelen dat vaak beter aan. Juist omdat jonge mensen minder uit plichtsbesef en gewoonte gaan, zijn ze gevoeliger geworden voor dingen als sfeer. Dit is misschien moeilijk te meten en nog moeilijker te veranderen, maar dat mag geen excuus zijn om er dan maar niets aan te doen. Zeker de voorganger speelt een belangrijke rol als *sfeermaker* in de gemeente. In protestantse kerken is de voorganger toch vaak het gezicht van de gemeente en degene die het meest aan het woord is. Bovendien werkt de mogelijke (on)gastvrijheid en (on)vriendelijkheid van een voorganger vaak aanstekelijk.

‘Er moet wel wat gedaan worden’

14. Doe als kerk dingen die er toe doen. Jonge mensen willen graag dat als ze zich inzetten, ze het verschil kunnen maken. Ze zijn gewend om kortlopende projecten te doen die tot resultaat leiden. Daartoe zijn ze ook in de kerk bereid – projectmatig bezig zijn met dingen die er toe doen in de samenleving. Dat kan op missionair of diaconaal gebied zijn. Als mensen zich projectmatig kunnen/gaan inzetten, loop je overigens best kans dat er lange-termijn-commitment bij jonge mensen zich opdoet.
15. Zoek ook nieuwe wegen en nieuwe vormen. De onderzochte kerken trekken de nodige jonge mensen. Toch hebben ze zelf niet het idee dat hun vorm en manier heilig is. In meer of mindere mate zijn deze vijf gemeenten ook bezig met vernieuwende initiatieven. Zo heeft de Nieuwe Kerk mensen uitgezonden voor een *churchplant* in een heel andere wijk in Utrecht; de Jacobikerk heeft een apart traject voor zoekers die niet aanhaken bij de reguliere diensten en activiteiten (‘Trajectum – netwerk voor zingeving’); de Pelgrimvaderskerk, De Samaritaan en de Jeruzalemkerk zitten allen in een fase waarin een diaconaal project in de loop van de tijd geleid heeft tot nieuwe gemeenschapsvorming (of zelfs gemeentestichting). Daarmee laten deze gemeenten zien dat in de huidige tijd het *‘one size fits all – principe’* niet meer geldt, maar er allerlei vormen nodig zijn om allerlei mensen te bereiken. Jonge mensen blijken het ook leuk te vinden om zich in te zetten voor zulke dingen. Over het algemeen zeggen de predikanten dat het

meestal niet al te veel moeite kost om vrijwilligers te vinden. En ook uit de enquêtes blijkt dat veel mensen zich willen inzetten voor zulke projecten. Daar komt bij dat jonge mensen vaak wel zich willen inzetten voor de stad of hun omgeving, maar daar in het gewone leven niet zo makkelijk invulling aan kunnen geven. De kerk kan hen dan de infrastructuur bieden om van betekenis te zijn voor kinderen, tieners, ouderen, zwakken in de samenleving, zoekers, etc.

'Ten slotte'

16. Klaag niet over dingen die je niet kunt veranderen, maar ga er creatief mee om. Desgevraagd geven de predikanten aan dat iets als de hoge doorstroom in hun gemeente wel eens lastig kan zijn. En natuurlijk zou het handiger zijn als mensen zich veel langduriger zouden inzetten voor bijvoorbeeld, in plaats van projectmatig inzetten. En ook is het vaak hard werken om alles te laten lopen. Maar er wordt nauwelijks geklaagd over de moeilijke aspecten van gemeente-zijn in deze tijd. Er wordt meer gezocht naar creatieve manieren om twintigers en dertigers te betrekken en te bereiken. De Nieuwe Kerk is daar een mooi voorbeeld van. Op een gegeven moment heeft ze besloten om de hoge doorstroom in de gemeente niet te zien als een probleem, maar als een kans om veel jonge mensen iets mee te geven in de paar jaar dat ze bij de Nieuwe Kerk lid zijn.
17. Predikanten dienen hun sleutelpositie in te nemen. In een gemiddelde protestantse gemeente hangt er veel van de voorganger af. Hij/zij heeft een sleutelfunctie in het geheel. Dat is in de onderzochte stadsgemeenten niet anders. Daar hangt waarschijnlijk nog wel meer af van (de persoon en kwaliteiten van) de predikant, aangezien allerlei verbanden in de stad aan erosie onderhevig zijn. Dit pleit niet voor predikanten die alles moeten kunnen (de bekende schaap met vijf poten) en al helemaal niet voor predikanten die alles moeten doen. Er kan van alles gedelegeerd worden – zeker als je als beleid hebt om iedereen (ook jonge mensen) naar gave in te schakelen. Dit pleit wel voor predikanten die beseffen dat ze op veel vlakken de sleutel in handen hebben om juist (jonge) anderen tot bloei te laten komen in de gemeente. Daarom zijn er voorgangers nodig, die ook echt *voorgaan*. Die als het gaat om de genoemde sleutels het goede voorbeeld geven. Netwerkers die mensen verbinden, die de gemeente inspireren om iets te doen voor de omgeving (missionair en/of diaconaal), die echt iets te zeggen hebben, die ruimte geven om dingen te laten gebeuren, etc. Zulke predikanten moeten worden gezocht en, als ze er niet zijn, worden opgeleid.

10. Literatuurlijst en namenregister

Literatuurlijst

Ton Bernts, Gerard Dekker, Joep de Hart, *God in Nederland 1996-2006*, Kampen 2007.

Rein Brouwer, e.a. *Levend Lichaam*, Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland, Kampen 2007.

Wim Dekker, *Missionair en marginaal*, Kleine theologie voor een krimpende kerk, Zoetermeer 2011.

W.B.H.J. van de Donk, e.a., *Geloven in het publieke domein*, verkenningen van een dubbele transformatie, Amsterdam 2006.

Jurjen de Groot, Niels de Jong en Arjan Markus, *Missionair is mogelijk*, een praktische handreiking voor missionair gemeente-zijn, Zoetermeer 2007.

Peter van de Kamp, *Hart voor de stad*, een praktisch-theologische studie naar kansen voor kerk-zijn in een stedelijke samenleving, Kampen 2003.

Henk de Roest, *Een huis voor de ziel*, gedachten over de kerk voor binnen en buiten, Zoetermeer 2010.

Henk de Roest, *En de wind steekt op!* Kleine ecclesiologie van de hoop, Zoetermeer 2005.

Frits Spangenberg en Martijn Lampert, *De grenzeloze generatie* en de eeuwige jeugd van hun opvoeders, Amsterdam 2009.

Robert Warren, *Handboek gezonde gemeente*, kerkvernieuwing in de praktijk, 2008.

Een nieuwe generatie over geloof en spiritualiteit (bezinning 36/2010), uitgave van Raad van Kerken in Nederland, Amersfoort 2010.

Statistische jaarbrief 2010 van de protestantse kerk in Nederland

Gert de Jong, *Spiritualiteit van dertigers en veertigers*, kwalitatief onderzoek voor Kerk zonder Grenzen, september 2010.

Gert de Jong, *Spiritualiteit van dertigers en veertigers*, kwantitatief onderzoek voor Kerk zonder Grenzen, september 2010.

Jos Becker en Joep de Hart, *Godsdienstige verschuivingen in Nederland*, verschuivingen in de binding met kerken en de christelijke traditie, september 2006.

Joris Kregting en José Sanders, *'Waar moeten ze het zoeken'*, vindplaatsen van religie en zingeving bij jongvolwassenen, december 2003.

Tim van Iersel, *Het belang van spiritualiteit in het dertigersdilemma*, een godsdienstpsychologisch onderzoek, mei 2010.

www.cbs.nl

www.pkn.nl

www.raadvankerken.nl

Bijlage I Enquête ‘Young Urban Protestants’

Bedankt dat je deze enquête wilt invullen!

Deze enquête maakt deel uit van een onderzoek naar ‘Young Urban Protestants’, oftewel naar twintigers en dertigers die lid zijn van een stadsgemeente die deel uitmaakt van de Protestantse Kerk in Nederland. Het is namelijk opvallend dat waar deze groep van 20 tot 35-jarigen in veel gemeenten ontbreekt of een minderheidsgroep vormt, ze in bepaalde stadsgemeenten volop aanwezig is. Dit onderzoek heeft als doel om erachter te komen waarom deze ‘Young Urban Protestants’ actief willen zijn bij deze stadsgemeenten. Hieruit zijn wellicht lessen te trekken voor andere gemeenten (binnen of buiten de stad) om (meer) twintigers en dertigers aan zich te binden.

Nog een aanwijzing voor het invullen van onderstaande enquête: bij sommige vragen worden er veel opties gegeven – kruis er gerust meerdere aan (zolang je maar niet alles aankruist...).

Wees vrij om te reageren via de mail voor vragen, suggesties, opmerkingen, e.d.

Alvast bedankt voor het invullen en opsturen!

ds. Niels de Jong

Nielsdejong80@hotmail.com
P/a Van Vlooswijkstraat 9 a 1
06-45540371

ALGEMENE GEGEVENS

Geboortejaar: 19 . .
Geslacht: man / vrouw
Geboorteplaats:

Heb je een vaste relatie?

- ☐ Nee, ik ben single
- ☐ Ja, ik woon niet samen
- ☐ Ja, ik woon wel samen
- ☐ Ja, ik ben getrouwd

Hoogst genoten opleiding:

- ☐ LBO
- ☐ MBO
- ☐ HBO
- ☐ Universiteit
- ☐ Anders, nl.

Welke sector ben je werkzaam of (als je werkzoekend of studerend bent) waar wil je werkzaam zijn:

.....

Hoeveel uur per week verricht je betaald werk?

- ☐ Minder dan 10
- ☐ Tussen de 10 en 20 uur
- ☐ Tussen de 20 en 30 uur
- ☐ Tussen de 30 en 40 uur
- ☐ Tussen de 40 en 50 uur
- ☐ Tussen de 50 en 60 uur
- ☐ Meer dan 60 uur

OVER JE KERKELIJKE ACHTERGROND

Kerkelijke achtergrond (van het gezin waarin je bent opgegroeid):

- ☐ Nederlands hervormde kerk
 - ☐ Vrijzinnig
 - ☐ Midden Orthodox
- ☐ Confessioneel
- ☐ Gereformeerde Bond
- ☐ Gereformeerde kerken
- ☐ Lutherse kerk
- ☐ SamenOpWeg-gemeente
- ☐ Christelijk gereformeerd
- ☐ Nederlands gereformeerd
- ☐ Gereformeerd vrijgemaakt
- ☐ Gereformeerde gemeente (in Nederland)
- ☐ Oud-gereformeerde gemeente
- ☐ Rooms-katholieke kerk
- ☐ Een evangelische gemeente
- ☐ Een charismatische gemeente
- ☐ Geen
- ☐ Anders, nl.

Ben je gedoopt? Ja/nee

Zo ja, waar en wanneer (jaartal)?

Heb je belijdenis gedaan? Ja/nee

Zo ja, waar en wanneer (jaartal)?

Voordat je betrokken raakte bij deze gemeente...

- ☐ Heb ik eerst een tijdje geshopt bij verschillende kerken in de stad
- ☐ Heb ik eerst een tijdje geshopt in deze stadsgemeente

- Ben ik eerst een tijdje nog naar de kerk van mijn ouders gegaan
- Was ik nergens bij betrokken en ging ik ook niet naar de kerk
- Ben ik niet echt ergens anders gaan kijken - ik ben heel snel lid geworden van deze gemeente toen ik in de stad kwam wonen.

Ben je altijd betrokken geweest bij de kerk?

- Ja
- Nee, ik ben niet opgevoed met de kerk
- Nee, ik ben een tijdje los van de kerk geweest

Als je gestudeerd hebt, heb je ook gestudeerd in de stad waar je nu lid bent van de kerk?

Ja/Nee

Zo ja, wanneer ben je echt betrokken geraakt bij deze stadsgemeente?

- In mijn studententijd
- Aan het einde van mijn studententijd
- Na mijn studententijd
- Na mijn studententijd, maar in mijn studententijd shopte ik er wel regelmatig

Als je gestudeerd hebt, ben je lid geweest van een chr. studentenvereniging? Ja/Nee

Zo ja, in de stad waar je nu gemeentelid bent?

Ja/Nee

OVER BETROKKENHEID BIJ JE HUIDIGE STADSGEMEENTE

Hoe lang ben je nu lid van deze stadsgemeente?

- Korter dan 1 jaar
- Tussen 1 en 3 jaar
- Tussen 3 en 5 jaar
- Tussen 5 en 7 jaar
- Langer dan 7 jaar

Hoe lang verwacht je nog betrokken te blijven bij deze stadsgemeente?

- Korter dan 1 jaar
- Tussen 1 en 3 jaar
- Tussen 3 en 5 jaar
- Tussen 5 en 10 jaar
- Langer dan 10 jaar

Waarom ben je lid geworden van deze stadsgemeente?

- Het was de dichtstbijzijnde gemeente
- Ik kende er al mensen
- Om andere jonge mensen te ontmoeten

- De identiteit van de gemeente
- Vanwege de predikant
- De vormgeving van de diensten (de liturgie)
- Omdat ik hier een Alpha-cursus heb gedaan (of een andere cursus)
- Het diaconale werk vanuit deze gemeente
- De theologische diepgang
- Deze gemeente weet waar ze heen wil
- De prediking
- Het missionaire werk vanuit de gemeente
- De kerkelijke signatuur van de gemeente (bv. kerkgenootschap)
- De sfeer in deze gemeente
- De verbinding van bijbel/geloof met het dagelijkse leven
- Ruimte voor twijfel
- Ruimte om jezelf te zijn
- Ruimte voor verandering
- Ruimte voor singles
- De openheid voor nieuwe mensen
- Ik voelde me erg welkom
- Vanwege het feit dat de bijbel het uitgangspunt is
- Ik zag veel mensen waarmee ik me kon identificeren
- Ruimte om mezelf in te zetten
- Ik voelde me geroepen voor de(ze) kerk in de stad
- Mogelijkheid om eerst eens anoniem mee te leven
- Vanwege het kringwerk (Bijbelkringen, e.d.)
- Anders, nl.

In het geval dat je ook een kerkelijke achtergrond hebt: wat ervaar je als het grootste verschil met de kerk waarin je bent opgegroeid?

.....

Hoeveel mensen uit deze gemeente reken je tot je vrienden?

- 0
- 1 – 3
- 4 – 6
- 7 – 9
- 10+

Hoe vaak bezoek je een dienst in je stadsgemeente?

- Gemiddeld 1 à 2x per maand
- Ca. 3x per maand
- Ca. 4x per maand
- Vaker dan 4x per maand

Waar ben je bij betrokken in je stadsgemeente?

- ☐ (Bijbel)kring
- ☐ Missionair werk
- ☐ Diaconaal werk
- ☐ Kinder- of tienerwerk
- ☐ Pastoraal werk
- ☐ Kerkenraadswerk
- ☐ Actief met ouderen
- ☐ Anders, nl.

Hoeveel uur besteed je gemiddeld per week aan vrijwilligerswerk van je stadsgemeente?

- ☐ Geen
- ☐ Gemiddeld minder dan 1 uur per maand
- ☐ Tussen de 1 en 3 uur per maand
- ☐ Tussen de 3 en 5 uur per maand
- ☐ Tussen de 5 en 7 uur per maand
- ☐ Tussen de 7 en 10 uur per maand
- ☐ Meer dan 10 uur per maand
- ☐

Ben je ook nog actief in vrijwilligerswerk los van je stadsgemeente? Ja/Nee

Zo ja, wat doe je dan?

Wat heeft het lid zijn van deze stadsgemeente je gegeven?

- ☐ Geloofsgroei
- ☐ Het voorkomen van het verliezen van mijn geloof
- ☐ Ervaring van God in mijn leven
- ☐ Vriendschappen
- ☐ Leuke contacten
- ☐ Gelegenheid om te reflecteren over mijn leven
- ☐ Gegroeid als mens
- ☐ Meer verlangen om het geloof te delen
- ☐ Kennis van de bijbel
- ☐ Betrokkenheid bij de onderkant van de samenleving
- ☐ Gelegenheid om mijn gaven en talenten te ontwikkelen
- ☐ Ik span me meer in om mijn geloof te delen en handen en voeten te geven
- ☐ Meer verlangen om voor God te leven
- ☐ Meer hart voor de stad
- ☐ Anders, nl.

Verwacht je dat je uiteindelijk deze stad zal verlaten?

- ☐ Nee
- ☐ Weet ik niet
- ☐ Ja, maar dan blijf ik wel lid van deze stadsgemeente
- ☐ Ja, ik word dan ook lid in de kerk van mijn volgende woonplaats

Waarom woon je in de stad? Wat trekt je aan om in de stad te wonen?

.....

.....

Wat zal je vooral missen als je uit deze stad(sgemeente) zou vertrekken?

- De prediking
- De gemeenteleden
- De vormgeving van de diensten
- De openheid van de gemeente
- De sfeer
- Het uitdagende van (missionair) kerk-zijn in de stad
- Het uitgedaagd worden als christen
- Mijn vrijwilligerswerk
- De onderlinge betrokkenheid
- Mijn Bijbelkring
- Anders, nl.

Verwacht je dat als je de stap maakt naar een andere gemeente....

- Je daar met evenveel plezier betrokken zal raken bij een gemeente
- Je dan ook wel toe bent aan een andere gemeente
- Je genoeg moet nemen met minder
- Je best kritisch zal kijken naar een nieuwe gemeente
- Je nooit zo betrokken zal raken als dat je nu bent
- Je huidige stadsgemeente enorm zal missen

Wat vind je het sterkste punt van je stadsgemeente?

.....

Als je 1 ding mocht veranderen in je gemeente, wat zou je dan veranderen?

.....

Welk cijfer geef je je eigen stadsgemeente?

OVER WAT JE GELOOFT

Wat spreekt je aan in het woord 'protestants'?

.....

.....

Welke thema's vind je belangrijk en hoor je ook het nodige over in je gemeente?

- Discipelschap
- Gemeenschap, verbondenheid
- Gebed
- Geloofsgroei
- Genezing
- Missionair-zijn
- Kerk-zijn
- Gerechtigheid
- Maatschappij-kritische onderwerpen
- Verhouding met andere godsdiensten
- Milieu
- Hemel/hel
- Toekomst, eeuwigheid
- Actualiteit
- (Gaven van) de Heilige Geest
- Jezus Christus
- Apologetische thema's
- Dagelijks leven als christen
- Spiritualiteit
- Verhouding tot God
- Verhouding tot je naaste
- Ethische thema's
- Relaties
- Hoop
- Levenskunst
- Rust
- Zin van het leven
- Anders, nl.

Welke thema's vind je belangrijk en zou je vaker over willen horen in je gemeente? (zie ook de lijst van de vorige vraag)

.....

Kruis hieronder steeds de stellingen aan waarbij je jezelf het meest thuis voelt. De stellingen zijn met opzet ongenueanceerd gemaakt – je moet er dus 1 kiezen.

Over de bijbel

- ... De bijbel is het woord van God
- ... De bijbel is een woord van God

- ... De bijbel is een boek van mensen over God
- ... De bijbel is wereldliteratuur

Over Bijbelgebruik

- ... Ik lees de bijbel dagelijks voor mezelf
- ... Ik lees de bijbel regelmatig voor mezelf
- ... Ik lees de bijbel af en toe voor mezelf
- ... Ik lees de bijbel niet of nauwelijks zelf

Over schepping en/of evolutie

- ... ik geloof dat God de aarde in zes dagen schiep
- ... ik geloof dat in God als schepper, maar ook in grote delen van de evolutietheorie
- ... ik aanvaard de evolutietheorie, maar blijf geloven in God
- ... schepping en/of evolutie: ik ben er niet uit
- ... ik vind deze discussie niet belangrijk (of een non-discussie)

Over gebedspraktijk

- ... Ik bid meerdere malen per dag en neem daar ook uitgebreid de tijd voor
- ... Ik bid dagelijks maar het lukt niet altijd om 'stille tijd' daarvoor te nemen
- ... ik bid vooral in 'schietgebedjes'
- ... ik bid niet of nauwelijks buiten momenten in de kerk

Over Jezus Christus

- ... Jezus Christus zie ik als een inspirerend voorbeeld
- ... Jezus Christus zie ik als mijn redder
- ... Jezus Christus zie ik als een leraar
- ... Jezus Christus zie ik als de zoon van God

Over hemel en/of hel

- ... Ik geloof in de hemel, maar niet in de hel
- ... ik geloof niet in de hemel en niet in de hel
- ... ik geloof in de hemel en de hel
- ... weet ik niet

Over noodzaak van geloof in Jezus Christus

- ... als je Jezus Christus afwijst, dan kom je niet voor eeuwig bij God
- ... je hebt Jezus Christus nodig om voor eeuwig bij God te kunnen zijn
- ... geloof in Jezus Christus is belangrijk, maar niet de enige weg tot God
- ... geloof in Jezus Christus is goed voor je in het hier en nu, maar als iets anders je helpt, moet je vooral daarin geloven.

Over huwelijk en samenwonen

- ... samenwonen voor het huwelijk is OK, huwelijk is echter beter
- ... samenwonen voor het huwelijk is meestal niet OK
- ... samenwonen voor het huwelijk is niet OK

... samenwonen voor het huwelijk is OK

Over relatie tussen mensen van hetzelfde geslacht

... Samenwonen tussen mensen van hetzelfde geslacht is waarschijnlijk niet OK

... Samenwonen tussen mensen van hetzelfde geslacht is niet OK

... Huwelijksinzegening van mensen met hetzelfde geslacht zou voor mij reden zijn om de gemeente te verlaten.

... samenwonen tussen mensen van hetzelfde geslacht is OK, trouwen niet

... trouwen voor de kerk van mensen van hetzelfde geslacht is OK

Mannen en/of vrouwen in het ambt

... ik zou liever niet zien dat vrouwen een ambt kunnen bekleden in de kerk

... ik ben tegen vrouwen in het ambt

... ik ben voor de vrouw in het ambt

... ik ben niet voor, maar ook niet tegen de vrouw in het ambt

Geloof en twijfel

... ik ben niet zo zeker van mijn geloof en twijfel regelmatig

... ik heb wel wat twijfels over de inhoud van geloof

... ik twijfel zelden of nooit aan de inhoud van mijn geloof

TEN SLOTTE

Mocht je nog iets willen aanvullen wat voor het onderzoek van belang zou kunnen zijn, dan is daar hieronder ruimte voor.

.....

.....

.....

.....

BEDANKT VOOR HET INVULLEN!!!

EXTRA (niet verplicht, wel leuk en nuttig)

Bij welke maatschappelijke groep hoor je thuis als je het leefstijlen- en waardenonderzoek van Motivaction zou volgen. Mocht je de test nooit hebben gedaan – binnen een paar minuten heb je inzicht waarbij je zelf hoort – is te vinden op www.motivaction.nl en heeft de 'mentality-test'. Kruis hieronder de twee groepen aan waarbij je het hoogste scoort.

- ☐ Traditionele burgerij
- ☐ Gemaksgeoriënteerden
- ☐ Moderne burgerij
- ☐ Nieuwe conservatieven
- ☐ Kosmopolieten
- ☐ Opwaarts mobielen
- ☐ Postmaterialisten
- ☐ Postmoderne hedonisten

Bijlage II Interviewvragen aan predikanten van de vijf onderzochte kerken

Over de eigen gemeente

- Hoe typeer je je eigen stadsgemeente?
- Wat is grootste verschil tussen kerken in de stad met veel twintigers en dertigers en kerken in de stad waar deze doelgroep nagenoeg geheel ontbreekt?
- Wat is grootste verschil tussen stadsgemeenten met veel twintigers en dertigers en gemeenten met een eenzelfde ligging buiten de stad?
- Heeft je stadsgemeente ook een tijd gekend waarin er niet zoveel jonge mensen lid waren van de gemeente? Zo ja, wanneer en hoe is de omslag gekomen?
- Welke inspanningen worden er gedaan om nieuwe twintigers en dertigers te trekken en ze vast te houden?
- In hoeverre bepalen de twintigers en dertigers de thema's die aan de orde komen in de prediking, beleid, e.d.?
- Kun je een inschatting maken van hoeveel % van de mensen die zich betrokken weten tussen de 20 en 35 jaar is?
- Richten jullie je op de wijk? Zo ja, waaruit blijkt dat? En/of zijn jullie meer een netwerk-gemeente (of mentale gemeente)?
- Wat was de belangrijkste uitdaging van de afgelopen vijf jaar voor jullie gemeente?
- Wat zie je als de belangrijkste uitdaging voor de komende jaren voor jullie gemeente?
- Wat is de kracht van jullie stadsgemeente?
- Wat is jullie zwakke punt?
- Wat is het belangrijkste dat je zou willen adviseren aan kerken die (meer) twintigers en dertigers willen bereiken?

Over de Young Urban Protestants

- Typeer eens de twintigers en dertigers die bij jullie gemeente komen?
- Waarom kiezen kerkgaande twintigers en dertigers voor de stad?
- Waarom kiezen veel twintigers en dertigers voor deze stadsgemeente?
- In hoeverre ontstaan er betekenisvolle relaties tussen de gemeenteleden? Hoe groot is de onderlinge verbondenheid?
- Welk profiel kerk spreekt twintigers en dertigers aan?
- Welke ontwikkelingen zie je bij de twintigers en dertigers die lid zijn van jullie gemeente?
- Hoe en hoezeer zetten de twintigers en dertigers voor jullie gemeente?
- Hoezeer zijn de twintigers en dertigers gecommitteerd aan de gemeente?
- Hoe belangrijk is missionair en diaconaal werk voor de twintigers en dertigers?
- Welke thema's zijn belangrijk om aan de orde te laten komen wil je twintigers en dertigers bereiken?

Bijlage III

Gespreksvragen om de sleutels bespreekbaar te maken:

- Gaat het bij ons ergens over? Is dat de moeite waard voor een twintiger om uit z'n bed voor te komen?
- Geven wij jonge mensen de ruimte, vrijheid, verantwoordelijkheid? Of hebben we dan het gevoel dat we onze kerk weggeven? Mogen jonge mensen het ook (iets) anders doen?
- Kunnen wij een aantrekkelijke plek bieden aan jonge mensen?
- Kunnen we een aantal jonge mensen vragen hoe zij de sfeer in onze gemeente ervaren?
- Kunnen we misschien met bepaalde activiteiten en vergaderingen stoppen om energie over te houden voor dingen die voor niet-leden gedaan kunnen worden?
- Bedenk eens of er dertigers in de kerk zijn die een tijdje in een stadsgemeente hebben meegeleefd. Vraag hen eens om input.
- Aan welke van de vijf sleutels zou in jullie gemeente als eerste gewerkt moeten worden? Zou je in het komende jaar enkele aanbevelingen, aangaande die sleutel, kunnen toepassen?